Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Південний науковий центр НАН та МОН
Інститут української археографії та джерелознавства
імені М. С. Грушевського НАН України
Первинна профспілкова організація ЧНУ ім. Петра Могили

**«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2026:
досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти»**

XXIX Всеукраїнська науково-практична конференція

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Миколаїв, 9–13 листопада 2026 року

Миколаїв – 2026

УДК 378(06)ЧНУ
М 74

М 74 Могилянські читання – 2026 : досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти. Міжнародні відносини : XXIX Всеукр. щоріч. наук.-практ. конф. 9–13 листоп. 2026 р., м. Миколаїв : тези / М-во освіти і науки України ; ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2026. 120 с.

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2026

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Ілля Берділа, Олександр Шевчук ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У КИТАЙСЬКО-ПАКИСТАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ, СУЧАСНИЙ СТАН, АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ 6

Тетяна Богданова CHILE IS BACK: ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ АДМІНІСТРАЦІЇ ХОСЕ АНТОНІО КАСТА У 2026 Р 10

Артем Брусков, Анастасія Хмель КОНЦЕПЦІЯ «НОВОЇ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ» У ДОСЛІДЖЕННІ РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКОГО ЗБЛИЖЕННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ.....15

Людмила Вовчук РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ФОРМУВАННІ СТІЙКОСТІ ДО РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....19

Ірина Габро ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КНР...23

Уляна Гаркавенко, Володимир Калуга МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВІЙНИ: ДОСВІД БІЛОЇ ЦЕРКВИ ТА БРАУНШВЕЙГА.....27

Ксенія Горішня, Ірина Тихоненко ЕКОЛОГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....32

Володимир Калуга ПРИХОВАНА СУТЬ ДИПЛОМАТІЇ: ФАКТОРИ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ЗНАЧИМІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТІЇ.....36

Ілля Крамаренко, Анастасія Кулик, Ірина Тихоненко ЦИФРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ВИКЛИК ЙОГО СТРАТЕГІЧНІЙ АВТОНОМІЇ 40

Дмитро Мойсик, Сергій Асатуров ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ РОСІЙСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРОТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА.....46

Злата Пирожко, Володимир Калуга ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ 50

Злата Пирожко, Володимир Калуга РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ І АГЕНЦІЙ У ВІДБУДОВІ ТА ПІДТРИМЦІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ 52

Олег Рахмілевич, Анастасія Хмель ВІД НЕПРЯМОГО ПРОТИСТОЯННЯ ДО ПРЯМИХ УДАРІВ: ЕТАПИ ЕСКАЛАЦІЇ МІЖ ІЗРАЇЛЕМ ТА ІРАНОМ У 2023–2026 РР.....56

Ольга Станько, Ірина Габро ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТАХ ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....63

Ірина Тихоненко ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ОБОРОННОЇ ДИПЛОМАТІЇ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ.....67

Ігор Тодоров СУЧАСНІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ТРИВАЮЧОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 72

Юлія Хижняк, Володимир Калуга ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИПОЛЯРНОСТІ ТА АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ГЛОБАЛЬНОМУ Й РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ.....77

Анастасія Хмель МІГРАЦІЙНА КРИЗА В СЕУТІ 2026 РОКУ: ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЇ ТА СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ІСПАНІЇ 80

Олег Хмиляк, Ірина Габро ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ ВЕНЕСУЕЛЬСЬКОЇ КРИЗИ.....85

Валерія Чайка, Олександр Шевчук РОЛЬ КОРІННИХ НАРОДІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НОРДИЧНИХ КРАЇН В АРКТИЦІ.....89

Олександр Шевчук ПРОБЛЕМА ПІВНІЧНИХ ТЕРИТОРІЙ У СИСТЕМІ ТРАНСФОРМАЦІЙ РОСІЙСЬКО-ЯПОНСЬКИХ ВІДНОСИН ПІСЛЯ 2022 РОКУ.....93

Олексій Щербаков, Ірина Габро ТРАНСФОРМАЦІЯ СУТІ «ДОКТРИНИ МОНРО» КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США 97

Валерія Якимова, Ірина Габро «ГЛОБАЛЬНИЙ ЦЕНТРАЛЬНИЙ ГРАВЕЦЬ» ТА ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКА СТРАТЕГІЯ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ 101

Alina Vitomska, Maksym Yali TRANSFORMATION OF SWEDEN'S FOREIGN POLICY UNDER CONDITIONS OF THE CHANGING EUROPEAN SECURITY ARCHITECTURE 106

Anastasiia Semchyk, Maksym Yali BRAZIL AS A REGIONAL LEADER IN LATIN AMERICA IN THE 21ST CENTURY 113

СЕКЦІЯ: МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327:004.8(510:549.1)

Ілля Берділа
аспірант кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Олександр Шевчук
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У КИТАЙСЬКО-ПАКИСТАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ: СУЧАСНИЙ СТАН, АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Динамічний розвиток технологічної сфери людства в наш час стає випробуванням для різних держав через виникнення необхідності «йти в ногу з часом», своєчасно адаптуватися до зміни технологічного ландшафту в світі. Одним з основних таких випробувань став штучний інтелект (ШІ), за допомогою якого намагаються проводити модернізацію різних галузей людської діяльності, а очільники держав підпорядковують йому планування майбутніх військових операцій. Співпраця в сфері ШІ між Китаєм та Пакистаном на сьогоднішній день є актуальним питанням, особливо якщо враховувати перехід обох держав до роботи на спільним проєктом китайсько-пакистанського економічного коридору 2.0., який також називають наступним етапом загального проєкту КПЕК, над яким сторони розпочали роботу у 2013 році.

24 травня 2026 року в китайському місті Ханьчжоу відбулася спільна китайсько-пакистанська конференція з питань інвестицій, в якій взяли участь підприємці з обох країн. В рамках цієї конференції було підписано низку меморандумів про співпрацю та партнерство в галузях ШІ, відновлюваної енергії та інформаційних технологій. Пакистанський

бізнесмен Аамір Аббас, який взяв безпосередню участь в конференції, зі свого боку відзначив першість Китаю у таких сферах як 5G, 6G, автономний транспорт та ШІ [1]. Зі своєї сторони, китайський підприємець Цянь Сяоцзюнь відмітив приклади поглиблення співпраці між Китаєм та Пакистаном у сфері цифрових технології через діяльність власної компанії, яка відкрила в травні 2026 р. штаб-квартиру з питань цифрової економіки в Ісламабаді. Додатково він заявив, що проводиться робота над проектуванням аналогічних установ в Карачі та Лахорі. Важливим моментом конференції стала участь в ній прем'єр-міністра Пакистану Шехбаза Шаріфа, який також був присутній під час укладання меморандумів про співпрацю та обрав цю подію, як початок чотириденного офіційного візиту до Китаю.

Розглядаючи питання співпраці Китаю та Пакистану у сфері ШІ, варто сказати, що Китай зберігає досить обачливий підхід у справі експорту технологій, які стосуються штучного інтелекту. Китайським урядом наразі розглядається включення 23 технологій ШІ до списку технологій, які обмежено або заборонено експортувати. Тим не менш, за інформацією представників Міністерства торгівлі Китаю, ті продукти з галузі ШІ, які вже мають відкритий код та доступні для громадськості, не підпадатимуть під заплановані обмеження [2]. Речниками інституції було охарактеризовано актуальну ситуацію навколо технології штучного інтелекту як ризикованою через можливість потрапляння подібних інструментів до зловмисних організацій, що може створити серйозну загрозу національній безпеці Китаю.

В рамках роботи над КПЕК обома країнами було створено Спільну робочу групу з питань співпраці в галузі інформаційних технологій, яка спрямована на зміцнення партнерства в цій сфері та зосередження зусиль на розбудові інноваційного китайсько-пакистанського цифрового коридору [3]. У зв'язку зі створенням установи, було зазначено, що Китай та Пакистан прагнуть посилити співпрацю, в тому числі й в сфері «розумної» інфраструктури, яка включає в себе технології ШІ та мережі 5G. Алі Мустафа Дар, радник міністра Пенджабу з штучного інтелекту та спеціальних ініціатив, відвідав міжнародну виставку галузі Big Data, яка відбувалася в серпні 2026 р. в китайській провінції Гуйчжоу. На його думку, штат Пенджаб потребує того досвіду, який було отримано в рамках розбудови пілотної зони зі збереження даних в цій провінції, яка нараховує в собі 50 дата-центрів [4].

Підхід обох країн в цьому питанні можна охарактеризувати як комплексним, про що нам може свідчити створення Світової організації зі співпраці в сфері штучного інтелекту(WAICO), яке відбулося 16

липня 2026 р. в китайському місті Шанхай. Повний список країн-учасниць включає в собі 29 держав: Алжир, Білорусь, Бразилія, Венесуела, Замбія, Казахстан, Камбоджа, Камерун, Кенія, Киргизстан, Китай, Конго, Лаос, Лесото, Малайзія, Мозамбік, М'янма, Нікарагуа, Оман, Пакистан, Росія, Сенегал, Сербія, Південно-Африканська республіка, Таджикистан та Узбекистан [5]. На сьогоднішній день організація збільшила кількість країн-учасниць до 37 позицій, адже до неї додалися: Бруней, В'єтнам, Грузія, Домініканська республіка, Іран, Судан, Танзанія й Того [6]. Офіційно повідомляється, що організація має на меті просування міжнародної співпраці в сфері ШІ аби зробити сферу використання цією технологією безпечнішою та зробити її розвиток більш упорядкованим розвитку.

Пакистан офіційно став учасником цієї організації 17 липня 2026 р., коли міністр закордонних справ країни Ісхак Дар підписав угоду про створення організації. В МЗС Пакистану відзначили, що країна зберігає власну прихильність до розширення міжнародного співробітництва у сфері штучного інтелекту, в тому числі й серед країн Глобального Півдня. Під час конференції також відбулася двостороння зустріч між представниками МЗС обох країн – Ісхак Даром та Ван І. Сторонами було в черговий раз наголошено на прихильності до подальшої розбудови всебічного стратегічного партнерства «в будь-яку погоду» [7].

В цій події цікавим є виступ очільника Китаю Сі Цзіньпіна на церемонії відкриття конференції. У власній промові він зробив акцент на тому, що в сфері ШІ має переважати співпраця між різними країнами, аніж перевага однієї [8]. У своїй статті, пакистанська дослідниця Аліна Саді відмічає вразливість Пакистану у сфері технологій штучного інтелекту в умовах геополітичної конкуренції між Китаєм та США. Вона відмічає, що партнерство з Китаєм на даному етапі не створює передумову для прориву і може призвести до стратегічної залежності[9]. З іншого боку, відсутність взаємодії на цьому рівні з США, в тому числі й в сфері кібербезпеки, закриває Пакистану доступ до регуляторних інструментів, які могли б сприяти питанню боротьби з кримінальними елементами всередині країни.

5 вересня 2026 року Університетом Південної Азії, який розташований в пакистанському місті Лахор, було запущено перший в Пакистані модуль з репетиторства, який базується на технології штучного інтелекту [10]. Генеральний консул Китаю в Лахорі виступив на церемонії презентації в якості почесного гостя, та зазначив, що Китай і Пакистан мають значний потенціал для зміцнення співпраці в сфері штучного інтелекту, з перспективою використання даної технології в

сферах сільського господарства та охорони здоров'я [11]. Голова Комісії з вищої освіти Пакистану професор Ніаз Ахмад Ахтар, в свою чергу, наголосив, що університети країни мають готувати студентів до того, аби в майбутньому вони могли стати учасниками технологічної революції за участі ШІ.

Наявна інформація свідчить про те, що співпраця в сфері штучного інтелекту між Китаєм та Пакистаном зберігає в собі дисбаланс на користь Китаю. Тим не менш, Пакистан не залишається осторонь та робить спроби до опанування цієї технологічної галузі. Партнерство між обома країнами в цій галузі проявляється у різних формах – від проведення спільних конференцій та виставок до створення світових організацій. Висока динаміка інституціоналізації даного питання певною мірою свідчить про пріоритетність галузі технологій ШІ у відносинах між Китаєм та Пакистаном на сучасному етапі.

Список використаних джерел

1. Pakistani, Chinese companies reach agreements of intent on cooperation in AI, new energy, IT. Bastille Post. 2026. 25 May. URL: https://www.bastillepost.com/global/article/5881246-pakistani-chinese-companies-reach-agreements-of-intent-on-cooperation-in-ai-new-energy-it
2. Pakistan Today. China's proposed AI tech export controls aim to ensure safety, encourage open-source devt and sharing. 2026. 17 October. URL: https://www.pakistantoday.com.pk/2026/10/17/chinas-proposed-ai-tech-export-controls-aim-to-ensure-safety-encourage-open-source-devt-and-sharing
3. China-Pakistan Economic Corridor. Information technology. URL: https://cpec.gov.pk/information-technology
4. AI cooperation with China brings hope to Pakistan's small farmers. Xinhua. 2026. 31 August. URL: https://english.news.cn/20260831/bb7a9c5e6c934101b2347a57786292fa/c.html
5. 29 countries sign agreement on establishing World AI Cooperation Organization. The State Council of the People's Republic of China. 2026. 17 July. URL: https://english.www.gov.cn/news/202607/17/content_WS6a59a226c6d00ca5f9a0c432.html
6. Xiong R. WAICO Signatories Reach 37: Which Countries Have Signed. Southward Tech. 2026. 5 August. URL: https://southwardtech.com/waico-signatories-37-countries/
7. Pakistan becomes founding member of China-led AI world organisation. Asia News Network. 2026. 17 July. URL:

https://asianews.network/pakistan-becomes-founding-member-of-china-led-ai-world-organisation/

8. China's Xi urges global cooperation on AI, warns against single-country dominance. France 24. 2026. 17 July. URL: https://www.france24.com/en/asia-pacific/20260717-china-s-xi-urges-global-cooperation-on-ai-warns-against-single-country-dominance

9. Sadi A. U.S.-China AI Rivalry and its Implications on Pakistan's Cybersecurity and Digital Sovereignty. Journal of Regional Studies Review. 2025. Vol. 4, No. 1. P. 414–423. URL: https://jrsr.com.pk/index.php/jrsr/article/view/88

10. National Launch of MAYA AI. University of South Asia. URL: https://usa.edu.pk/event/national-launch-of-maya-ai/

11. Pakistan, China have vast potential for AI cooperation: Chinese Consul General. China Pakistan Economic Corridor. 2026. 7 September. URL: https://cpecinfo.com/pakistan-china-have-vast-potential-for-ai-cooperation-chinese-consul-general/

УДК 327 (83)

Тетяна Богданова
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

CHILE IS BACK: ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ АДМІНІСТРАЦІЇ ХОСЕ АНТОНІО КАСТА У 2026 РОЦІ

У березні 2026 р. напередодні візиту до Латинської Америки міністр закордонних справ України Андрій Сибіга підкреслив, що для Києва Латинська Америка є частиною прагматичної стратегії розширення партнерств, а не лише дипломатичним жестом. Чилі є однією з країн регіону ЛАКБ, які послідовно підтримують суверенітет України. Які ж провідні напрями зовнішньої політики чинного президента Чилі?

«Чилі повернулася!» *(«Chile is Back!»)* Таке гасло виголосив президент Чилі Хосе Антоніо Каст 22 вересня 2026 р. у своєму першому зверненні до ГА ООН [1].

У наших попередніх публікаціях відзначалося, що виклики, пов'язані із поширенням пандемії та тимчасовим скороченням експортного потенціалу, зменшенням ділової активності, суспільними потрясіннями, мали наслідком крайню поляризацію чилійського суспільства, що відобразила як президентська кампанія 2021 року, так і наступна – 2025-го. За відсутності, згідно з конституцією держави, права переобрання президента після 4-хрічної каденції, до другого туру виборів восени 2025 р. вийшли комуністка Жаннет Хара та праворадикальний популіст Хосе Антоніо Каст, який отримав 58,2% голосів [2].

За перші місяці (березень – жовтень 2026 року) адміністрації чинного президента політика Чилі здійснила різкий розворот у бік правого консерватизму, зробив акцент на посилення регіональних зв'язків на основі ідеологічної близькості та зміщення акцентів у сфері безпеки та торгівлі [3]. Метою зовнішньої політики Х. А. Каста є збереження стабільності і передбачуваності у мінливому глобальному середовищі. Отже, внутрішній курс президента Х. А. Каста на стабільність і порядок відображається у зовнішній політиці: обережність, вибіркова співпраця та стратегічна автономія. Президент Чилі визначає свій уряд як «уряд надзвичайного стану», в якому зовнішня політика підпорядкована безпеці та контролю.

Міністерство закордонних справ очолив Ф. Перес Маккенна, бізнесмен із групи *Luksic*, що символізує перехід до «керованої» дипломатії, орієнтованої на інвестиції та результативність. Зовнішня політика розглядається як інструмент економічного відновлення. Зокрема, прийняття закону про зниження корпоративного податку до 23% (до 2029 р.) має посилити інвестиційну привабливість країни. Саме на цьому пункті був зроблений акцент під час виступу в ГА ООН із закликом до іноземних інвесторів, особливо з США, повернутись до Чилі [1].

На сьогодні зовнішня політика Чилі характеризується балансуванням між Китаєм як головним торговельним партнером та США як ключовим стратегічним союзником. Китай є найважливішим торговельним партнером Чилі (40% експорту та 25% імпорту), на другому місці США (15% експорту та 20% імпорту). Головним експортним товаром є мідь; водночас зростає роль Чилі на ринку рідкоземельних металів (літій), які використовуються у новітніх технологіях. За оцінками геологічної служби США на 2021 р., Чилі є світовим лідером за розвіданими запасами літію – 9,2 млн т. [4]. У квітні 2026 р. уряд Чилі уклав угоду з США у сфері видобутку корисних копалин і безпеки, яка передбачає фінансування з боку США у розмірі

1 млн доларів. Документ доповнить чинну співпрацю у сфері боротьби з наркотиками та дозволить закупівлю обладнання, зокрема транспорту і комп'ютерів, для розслідування складних злочинів [5]. Водночас у серпні 2026 р. міністр закордонних справ Чилі Ф. Перес Маккенна здійснив офіційний візит до Пекіну [6]. Отже, Сантьяго не може відмовитися від китайського ринку, навіть при політичному зближенні з Вашингтоном.

Важливими пріоритетами політики адміністрації Х. А.Каста є боротьба з нелегальною міграцією, співпраця у сферах кібербезпеки та оборони. Зовнішні зусилля тісно пов'язані з внутрішньою безпекою: адміністрація активно реалізує заходи з посилення контролю на кордонах (зокрема проєкти інженерних загороджень і бар'єрів) та веде переговори з сусідніми країнами, зокрема, з Перу, щодо боротьби з нелегальною міграцією і депортацій. У виступі в ООН Хосе Антоніо Каст оприлюднив показники за перше півріччя (зниження кількості вбивств на 11,5% та зменшення кількості незаконних перетинів кордону на 86%) [1].

На початку березня 2026 р. Президент США Дональд Трамп у Флориді оголосив про створення військової коаліції «Щит Америк», спрямованої на боротьбу з наркокартелями та транснаціональною злочинністю. Ініціатива була представлена під час саміту за участі щонайменше десяти лідерів держав Центральної та Південної Америки та Карибського басейну. За словами Д. Трампа, створення коаліції має на меті посилити регіональну безпеку та ліквідувати вплив наркокартелів, які він назвав головною загрозою для стабільності в Західній півкулі [5]. Як підкреслює вітчизняний латиноамериканіст Іван Фечко, Д. Трамп формує нову архітектуру регіональної безпеки навколо політично близьких урядів. Ініціатива *Shield of the Americas* стала спробою створити коаліцію держав, готових підтримувати американські безпекові пріоритети [7]. Під час перебування в Нью-Йорку (22 вересня) уряд Х. А. Каста разом із представниками ще 14 країн офіційно ратифікував документи про приєднання Чилі до регіонального альянсу проти транснаціональної злочинності *«Щит Америк» (Shield of the Americas)* [8].

Також слід відмітити регіональний альянс у Південній Америці (вісь «Хосе Антоніо Каст – Хав'єр Мілей»), спрямовану на координацію питань транскордонної безпеки та економічної дерегуляції. Спільна декларація щодо правового режиму Магелланової протоки, підписана Кастом і Мілеєм 3 вересня 2026 р. викликала неоднозначну реакцію як громадськості, так і чилійських парламентарів *)* [9].

Привертає увагу й державний візит Хосе Антоніо Каста до Ла-Паса у жовтні 2026 року, перший візит президента Чилі до Болівії за 71 рік. Переговори з президентом Болівії Родріго Пасом були зосереджені на торгівлі, енергетиці, співпраці у гірничодобувній сфері та контролі кордонів. При цьому питання територіального виходу Болівії до Тихого океану офіційно не ставилося на порядок денний [10].

Дискусійним питанням також стало скасування чинною адміністрацією державної підтримки кандидатури екс-президентки Чилі Мішель Бачелет при виборах на посаду Генерального секретаря ООН у цьому році [11]. Мабуть найбільш неоднозначним виглядає вихід Чилі з Руху Неприєднання після 55-річного членства в організації, про що було усна нота ООН [6]. У заяві МЗС Чилі пояснило це рішення тим, що організація була створена «як політичний рух в іншому глобальному контексті та не відповідає новим викликам та сучасній міжнародній реальності».

У контексті українсько-чилійських відносин відзначимо участь міністра закордонних справ Андрія Сибіги в інавгурації Хосе Антоніо Каста у березні 2026 р. [9], а також зустріч президента України Володимира Зеленського та президента Чилі Хосе Антоніо Каста у вересні 2026 р. у Нью-Йорку під час 81 сесії ГА ООН, під час якої обговорювалося поглиблення співпраці у сфері безпеки та дронових технологій [12].

Отже, спостерігаємо прагматичний консерватизм у зовнішній політиці з акцентом на прагненні стратегічної автономії, диверсифікації партнерств та балансуванні між світовими лідерами США та КНР.

Список використаних джерел

1. “Chile Is Back”: How Kast’s UN Speech Collided With the Bachelet Fallout and Trump’s Security Pact. *The Latin Times.* 2026. September 22. URL: https://www.latintimes.com/chile-back-how-kasts-un-speech-collided-bachelet-fallout-trumps-security-pact-599492

2. Богданова Т. Зовнішня політика Чилі: від Г. Боріча до Х. А. Каста. *Матеріали науково-практичних конференцій Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Серія : Міжнародні відносини* : Ольвійський форум – 2026 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. DOI: https://doi.org/10.34132/mspc2026.02.07.03

3. Zlosilo M. & Benedikter R. The OutKast: Can José Antonio Kast Lead Chile into 2030 – And Thereby Revive Transatlanticism? *Populism & Politics. European Centre for Populism Studies.* 2026. May 19. DOI: https://doi.org/10.55271/pp0053

4. Балацька В. Нова політична реальність Чилі під керівництвом Каста: трансформація державної політики та зовнішніх орієнтирів. *Resurgam*. 2026. 16 квітня. URL: https://resurgamhub.org/ua/analytics/south-america/all/chile-s-new-political-reality-under-kast-reshaping-domestic-aolicy-and-foreign-policy-orientation

5. Gonzalez J. C. "'Shield of the Americas': Trump launches regional coalition". *DW*. 2026. URL: https://www.dw.com/en/shield-of-the-americas-trump-launches-regional-coalition/a-76262744

6. Sanders R. M. Chile's Right in Power – José Antonio Kast at the Six Month Mark. Jerusalem Strategic Tribune. 2026. October. URL: https://jstribune.com/chiles-right-in-power-jose-antonio-kast-at-the-six-month-mark /

7. Fechko I. The Donroe Doctrine: Transformation of the US Security Policy Towards Latin America During Donald Trump's Second Term. UA: Ukraine Analytica. 2026. URL: https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/Fechko40.pdf

8. Kast faces internal resistance for having added Chile to Trump's Shield of the Americas. El Pais. 2026. September 29. URL: https://english.elpais.com/international/2026-09-29/kast-faces-internal-resistance-for-having-added-chile-to-trumps-shield-of-the-americas.html

9. Kast's foreign policy under scrutiny: Chile's foreign minister to explain controversial decisions to congress. El Ciudadano. 2026. URL: https://www.elciudadano.com/en/kasts-foreign-policy-under-scrutiny-chiles-foreign-minister-to-explain-controversial-decisions-to-congress/09/09/

10. Kast and Paz open the way in La Paz to normalising Chile-Bolivia relations. MercoPress. 2026. October 16. URL: https://en.mercopress.com/2026/10/16/kast-and-paz-open-the-way-in-la-paz-to-normalising-chile-bolivia-relations

11. Andrii Sybiha held a meeting with President-elect of Chile José Antonio Kast. MFA of Ukraine. 2026, March 10. URL: https://mfa.gov.ua/news/andrij-sibiga-zustrivsya-iz-obranim-prezidentom-chili-hose-antonio-kastom

12. The President of Ukraine and the President of Chile Discussed Deepening Cooperation in Security and Drone Technologies. President of Ukraine. 2026. September 23. URL: https://www.president.gov.ua/en/news/prezidenti-ukrayini-ta-chili-obgovorili-pogliblennya-spivpra-106513

УДК 327(470+571:510)(043.2)

Артем Брусков
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини»
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Анастасія Хмель
декан факультету політичних наук,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

КОНЦЕПЦІЯ «НОВОЇ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ» У ДОСЛІДЖЕННІ РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКОГО ЗБЛИЖЕННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Повномасштабна російська агресія проти України актуалізувала дискусію про характер російсько-китайського зближення та його місце у трансформації міжнародного порядку. Поняття «нова холодна війна» дозволяє звернути увагу на стратегічне суперництво, політичну поляризацію та безпекову координацію держав. Водночас його застосування потребує розмежування історичної аналогії та характеристики конкретних двосторонніх відносин. Поглиблення співпраці саме по собі ще не пояснює ані ступеня узгодженості інтересів партнерів, ані готовності брати на себе зобов'язання щодо взаємної оборони.

Тому мета даного дослідження – визначити можливості та обмеження застосування концепції «нової холодної війни» до аналізу російсько-китайського зближення. Для цього зіставлено наукові інтерпретації партнерства за трьома критеріями: спільність оцінок загроз; характер взаємних безпекових зобов'язань; сумісність інтересів і збереження зовнішньополітичної самостійності. Такий підхід дозволяє перевірити, які характеристики співпраці відповідають логіці блокового протистояння, а які потребують іншого пояснення.

Важливо розмежовувати кризу міжнародного порядку та виникнення нового блокового протистояння. Дж. Айкенберрі пов'язує кризу ліберального порядку з його розширенням після завершення

холодної війни, що загострило проблеми управління, легітимності та спільних цілей його учасників. При цьому послаблення американського лідерства, на його думку, не означає неминучого зникнення ліберального інтернаціоналізму [1]. Натомість Дж. Міршаймер наголошує на внутрішніх суперечностях ліберального порядку та зміні глобального розподілу сили, прогнозуючи формування конкуруючих порядків під проводом США та Китаю [4]. Зіставлення цих позицій показує, що посилення суперництва допускає різні теоретичні пояснення, й тому російсько-китайське зближення потребує окремого аналізу.

Пізнавальні можливості концепції передусім пов'язані з аналізом сприйняття спільного стратегічного суперника. Г. Фен і К. Хе демонструють, що близькі уявлення керівників держав про способи досягнення політичних цілей можуть сприяти співпраці навіть за відмінних світоглядних установок. У їхньому дослідженні спільне сприйняття загрози з боку США допомагає пояснити російсько-китайську координацію, проте не є достатньою умовою військового союзу [2]. Отже, аналогія з Холодною війною придатна для постановки питання про зближення перед зовнішнім викликом, але не дає готової відповіді щодо форми цього зближення.

Водночас поняття «нова холодна війна» допомагає розглядати дипломатичні, економічні та безпекові зв'язки у спільному контексті. Н. Моргадо і Т. Хосода пов'язують зацікавленість Китаю у партнерстві з Росією з ресурсним забезпеченням, торгівлею та можливістю зосереджувати увагу на власних стратегічних пріоритетах. Їхній аналіз показує, що зміцнення відносин може бути вигідним обом державам без перетворення співпраці на традиційний військовий союз [5]. Тож, необхідно оцінювати не лише інтенсивність контактів, а й функції партнерства для кожної сторони.

Перше обмеження історичної аналогії полягає у ризику ототожнення стратегічного зближення з оформленням військово-політичного блоку. М. Папагеоргіу та В. Феклюніна пропонують розрізняти типи взаємодії за сумісністю оцінок загроз, уявлень про ідентичність і статусних очікувань. На основі аналізу відносин у 1991-2024 роках дослідниці характеризують їхню новішу фазу як поглиблене стратегічне партнерство, відмежовуючи його від союзу [6]. Але варто зауважити, що висновок у їх дослідженні стосується зазначеного періоду та не виключає подальшої зміни формату. Відтак, для оцінки російсько-китайського зближення доцільно розділяти три рівні: політичну близькість; практичну координацію; зобов'язання щодо взаємної безпеки. Наявність перших двох рівнів не дозволяє автоматично

стверджувати наявність третього. Так само відсутність формального союзу не доводить слабкості співпраці: стратегічне партнерство може мати суттєві міжнародні наслідки й за збереження самостійності його учасників.

Друге обмеження пов'язане зі спрощеним поясненням зближення через подібність політичних режимів. П. Абб і М. Полянський, досліджуючи початковий період повномасштабної війни, наголошують на частковому перетині інтересів та недостатності спільної нормативної основи партнерства. Вони застерігають від трактування російсько-китайських відносин виключно як ідеологічного об'єднання [1]. Це дає підстави розглядати політичну подібність як один із можливих чинників, значення якого потрібно перевіряти поряд з економічними й безпековими інтересами.

Третє обмеження стосується економічного виміру. Суттєво змінилися й економічні відносини між суперниками. Під час класичної Холодної війни економіки держав Заходу та соціалістичного блоку були значною мірою ізольовані одна від одної. Сьогодні навіть держави-конкуренти залишаються взаємозалежними через глобалізацію, міжнародну торгівлю та фінансові зв'язки. Значення взаємозалежності підкреслює і Дж. Міршаймер: навіть за посилення безпекового суперництва міжнародні інституції залишаються необхідними для регулювання економічних зв'язків та вирішення спільних проблем [4]. Отже, конкуренція та співпраця можуть співіснувати. Для аналізу російсько-китайського зближення це означає те, що інтенсивніші зв'язки між двома державами не слід автоматично трактувати як їхнє включення до ізольованого від інших учасників міжнародних відносин табору.

Окремого значення набуває асиметрія партнерства. Згідно з дослідженням М. Папагеоргіу та В. Феклюніної, поглиблення економічних зв'язків після вторгнення посилило дисбаланс між сторонами. Зростання відмінностей у можливостях держав поєднується з їхнім прагненням зберігати статус самостійних великих держав [6]. Тому інтенсивність співпраці варто зіставляти з її ціною для автономії партнерів, а не використовувати як самодостатню ознаку єдності їхніх стратегій.

Для аналізу впливу російсько-української війни це розмежування особливо важливе. Війна є контекстом, у якому перевіряються очікування взаємної підтримки та межі прийнятних для партнерів витрат. Водночас посилення зв'язків не означає автоматичного збігу їхніх довгострокових цілей. Дослідження Г. Фен і К. Хе підкреслює роль відмінних переконань лідерів, а праця П. Абба і М. Полянського –

неповного перетину інтересів [1; 2]. Ці пояснення дозволяють уникнути припущення про безумовний характер підтримки.

Зіставлення розглянутих підходів дозволяє запропонувати розмежування двох аналітичних завдань. Концепція «нової холодної війни» допомагає досліджувати зовнішнє середовище зближення – сприйняття суперництва та загроз. Для визначення внутрішнього змісту відносин потрібен окремий аналіз взаємних зобов'язань, сумісності інтересів і допустимих обмежень самостійності. Поєднання цих завдань є продуктивнішим, ніж виведення характеру партнерства лише з його спрямованості проти спільного суперника.

Отже, концепція «нової холодної війни» має обмежену пояснювальну придатність для дослідження російсько-китайського зближення: вона окреслює контекст стратегічної конкуренції, але недостатня для висновку про формування єдиного блоку. Її доцільно використовувати як історичну аналогію, що перевіряється за конкретними критеріями. Для подальшого дослідження відносин у 2022-2026 роках такими критеріями мають бути узгодженість оцінок загроз, характер безпекових зобов'язань та готовність держав обмежувати власну автономію заради партнера.

Список використаних джерел

1. Abb P., Polianskii M. With friends like these: The Sino-Russian partnership is based on interests, not ideology. *Zeitschrift für Friedens- und Konfliktforschung.* 2022. No 11. P. 243–254. DOI: https://doi.org/10.1007/s42597-023-00090-2
2. Feng H., He K. Why will China and Russia not form an alliance? The balance of beliefs in peacetime. *International Affairs.* 2024. Vol. 100(5). P. 2089–2112. DOI: https://doi.org/10.1093/ia/iiae184
3. Ikenberry G. J. The end of liberal international order? *International Affairs.* 2018. Vol. 94(1). P. 7–23. DOI: https://doi.org/10.1093/ia/iix241
4. Mearsheimer J. J. Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order. *International Security.* 2019. Vol. 43(4). P. 7–50. URL: https://direct.mit.edu/isec/article/43/4/7/12221/Bound-to-Fail-The-Rise-and-Fall-of-the-Liberal
5. Morgado N., Hosoda T. A pact of iron? China's deepening of the Sino-Russian partnership. *Frontiers in Political Science.* 2024. No 6, Article 1446054. URL: https://www.frontiersin.org/journals/political-science/articles/10.3389/fpos.2024.1446054/full
6. Papageorgiou M., Feklyunina V. Alignment as a process: Explaining the trajectory of the Sino–Russian relationship. *European Journal of International Security.* Advance online publication. 2025. URL:

https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-international-security/article/alignment-as-a-process-explaining-the-trajectory-of-the-sinorussian-relationship/B40A70E003CD679D3FE4BC150B418CFC

УДК 327.82:316.64:659.3(477)

Людмила Вовчук
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики,
начальник відділу міжнародних зв'язків
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ФОРМУВАННІ СТІЙКОСТІ ДО РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Повномасштабна російська агресія проти України продемонструвала, що сучасна війна відбувається не лише на полі бою, а й у інформаційному та комунікаційному просторах. Одним із ключових напрямів російського впливу є поширення дезінформації, маніпулятивних наративів та спроб впливу на суспільні настрої як в Україні, так і за її межами. За таких умов інформаційна стійкість суспільства стає важливою складовою його загальної стійкості, а стратегічні комунікації та публічна дипломатія набувають нового значення і функцій. Публічна дипломатія здійснює не лише донесення певних повідомлень до зовнішньої аудиторії, а й створює мережі взаємодії між державними інституціями, суспільством, експертним середовищем, медіа та міжнародними партнерами [3, 4].

Маємо розуміти, що для України цей процес безпосередньо пов'язаний із формуванням стійкості до зовнішніх інформаційних впливів, оскільки російські інформаційні кампанії спрямовані не лише на міжнародну аудиторію з метою зменшення підтримки України, а й безпосередньо на українське суспільство. Так, згідно із Спільним звітом Європейської служби зовнішніх дій та Центру протидії дезінформації, оприлюдненого у червні 2026 р., Росія здійснила величезну кількість інформаційно-маніпулятивних кампанії на українську аудиторію.

Зокрема, у період із січня 2025 р. до травня 2026 р. було виявлено близько 244 тис. публікацій, пов'язаних із наративами щодо європейської інтеграції України, які сукупно отримали 1,39 млрд переглядів [6]. Отже, як бачимо, під вплив підпадають не лише політичні еліти або міжнародні партнери, а широкі групи громадян, здатність яких критично сприймати інформацію безпосередньо впливає на суспільну стабільність. Тому протидія пропаганді потребує не тільки оперативного спростування окремих фейків, а формування довготривалих механізмів суспільної стійкості.

У цьому контексті публічна дипломатія може виконувати щонайменше три взаємопов'язані функції: комунікаційну, консолідаційну та превентивну.

Комунікаційна функція полягає у забезпеченні присутності України в міжнародному інформаційному просторі та формуванні послідовного представлення української позиції. Дослідження К. Бйола і А. Ф'єллгед демонструє, що під час першого року повномасштабної війни українська публічна дипломатія в соціальних мережах активно використовувала наративи національної стійкості, демократичних цінностей, міжнародної солідарності та підтримки України. Автори проаналізували щонайменше 145 високозалучених публікацій із десяти українських державних і недержавних акаунтів у X/Twitter та встановили, що українська комунікація адаптувалася до різних етапів війни [3].

Важливим елементом української публічної дипломатії є формування власних наративів замість постійної реакції на інформаційні повідомлення противника. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 рр. передбачала розвиток культурної, експертної, економічної, кулінарної, цифрової, науково-освітньої та спортивної дипломатії, а також посилення міжнародної комунікації України [2].

У 2026 р. цей напрям отримав подальший інституційний розвиток. 18 червня 2026 р. UNDP в Україні разом із Японією повідомила про підтримку МЗС України у розробці нової Комунікаційної стратегії та Стратегії публічної дипломатії, які будуть спрямовані на посилення інституційної спроможності України у сфері стратегічних комунікацій і публічної дипломатії, забезпечення більш скоординованої, послідовної та доказової міжнародної комунікації, а також посилення взаємодії з міжнародними партнерами [7].

Консолідаційна функція публічної дипломатії у цьому контексті пов'язана із залученням до міжнародної комунікації не лише державних органів, а й громадянського суспільства, науковців, експертів,

представників культури та інших суспільних акторів. Саме така модель відповідає сучасному розумінню публічної дипломатії як процесу взаємодії, а не лише односторонньої передачі інформації [2; 5].

Превентивна функція публічної дипломатії полягає у формуванні інформаційного середовища, стійкого до деструктивних повідомлень, через довіру до джерел, доступність перевіреної інформації та розвиток критичного мислення. Цей підхід відповідає українській політиці розвитку медіаграмотності, спрямованій на підвищення здатності громадян аналізувати інформацію та протидіяти дезінформації. Що чітко прописано в Стратегії Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року, представленої ще на початку червня 2024 р. [2].

Важливим елементом реалізації комунікаційної та превентивної функцій публічної дипломатії є її поєднання зі стратегічними комунікаціями, що забезпечує узгодженість міжнародного позиціонування України, державної комунікації та взаємодії з громадянським суспільством [3; 7]. Дослідження К. Бйола і А. Ф'єллгед засвідчує, що під час війни українська публічна дипломатія формувала Strategic Self, поєднуючи представлення України через стійкість, демократичні цінності й міжнародну солідарність із акцентуванням російської агресії та порушень міжнародних норм. Адаптація цих наративів відповідно до етапу війни демонструє гнучкість української публічної дипломатії та її потенціал у формуванні стійкого міжнародного образу України [3].

Важливим напрямом реалізації комунікаційної функції публічної дипломатії є культурна та академічна дипломатія. Міжнародні виставки, кінопокази, музейні й освітні проєкти, академічні обміни та діяльність культурних і дипломатичних інституцій сприяють представленню українського досвіду міжнародним аудиторіям і розширюють мережу суспільних акторів, залучених до комунікації України за кордоном [3; 5].

Окремим інструментом такої комунікації може бути публічна дипломатія історичної пам'яті, яка реалізується через представлення міжнародній аудиторії українського досвіду Голодомору, радянських репресій, депортації кримських татар, боротьби за незалежність та російсько-української війни. Це сприяє включенню українських історичних наративів у міжнародний дискурс і може посилювати стійкість суспільства до російських маніпулятивних інтерпретацій минулого.

Важливим є й європейський вимір проблематики. У 2026 р. EEAS представила ініціативу «European Integration Without Disinformation: A

Network of Civic Resilience in Ukraine», спрямовану на посилення стійкості регіональних і локальних акторів України до іноземних інформаційних маніпуляцій через поєднання медіамоніторингу, розвитку спроможностей, громадських ініціатив і стратегічної комунікації [5]. Це засвідчує перехід до більш мережевої моделі інформаційної стійкості, у якій поряд із державними інституціями залучаються регіони, громади, університети, громадські організації та медіа.

Отже, публічна дипломатія у формуванні стійкості до пропаганди виконує не лише функцію протидії дезінформації, а й комунікаційну, превентивну та інтеграційну функції, формуючи середовище довіри, доступу до перевіреної інформації та суспільної участі. Її потенціал реалізується через міжнародну комунікацію, стратегічні наративи, культурну й академічну дипломатію, медіаграмотність та мережеву взаємодію локальних акторів.

Подяки. Дослідження виконано в рамках наукового проєкту «Історична пам'ять та заходи меморіалізації як інструменти подолання антиукраїнських деструктивних наративів: національний та міжнародний виміри» (0126U001457) за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Список використаних джерел

1. Стратегія Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року (2024). Міністерство культури України. URL: https://surl.li/zddife
2. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки. МЗС України. URL: https://surl.li/mrlqfk
3. Bjola C. & Fjällhed A. (2025). Public diplomacy in the crossfire: Decoding Ukraine's 'Strategic Self' during wartime. *International Affairs*, 101(6), 2059–2083. DOI: https://doi.org/10.1093/ia/iiaf179
4. Cull N. J. (2008). Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31–54. DOI: https://doi.org/10.1177/0002716207311952
5. Expression of Interest to Provide Services for the Implementation of the "European Integration Without Disinformation: A Network of Civic Resilience in Ukraine" Project (2026). European External Action Service. URL: https://surl.li/jctotl
6. New joint report exposes desperate Russian attempts to derail Ukraine's journey towards EU membership (2026, 23 June*). European*

External Action Service & Center for Countering Disinformation. URL: https://surl.lt/dueytk

7. UNDP and Japan help Ukrainian foreign ministry develop new strategies for strategic communications and public diplomacy. (2026, 18 June). United Nations Development Programme. URL: https://surl.li/optbad

УДК 327.019.5:004(510)

Ірина Габро
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КНР

На початку XXI століття Китайська Народна Республіка (КНР) перетворилася на один з провідних світових центрів розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Цифровізація державного управління, розбудова телекомунікаційної інфраструктури, розвиток національних технологічних корпорацій та впровадження штучного інтелекту стали важливими складовими стратегії економічної модернізації країни. Водночас інформаційна політика Китаю виходить за межі суто технологічного розвитку, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням політичної стабільності, захистом національної безпеки та формуванням сприятливого міжнародного іміджу держави.

Інформаційну політику КНР доцільно розглядати як комплекс державних і партійних заходів, спрямованих на регулювання інформаційних потоків, розвиток цифрової інфраструктури, захист даних і кіберпростору, а також поширення китайських інформаційних наративів на міжнародному рівні. Її характерною особливістю є поєднання економічної відкритості й технологічних інновацій із централізованим політичним контролем над медіа та цифровими платформами.

Важливу роль у реалізації цієї політики відіграють Комуністична партія Китаю (КПК), Державна рада КНР, Міністерство промисловості та інформаційних технологій, а також Управління з питань

кіберпростору Китаю (Cyberspace Administration of China, CAC). Їхня діяльність охоплює формування інформаційної політики, регулювання цифрових платформ, забезпечення кібербезпеки та контроль за поширенням онлайн-контенту. Взаємодія державних органів із технологічними компаніями забезпечує реалізацію централізованих регуляторних рішень у цифровому середовищі.

Нормативно-правовою основою інформаційної політики КНР є низка законодавчих актів, серед яких особливе значення мають Закон про кібербезпеку 2016 року, що набрав чинності 1 червня 2017 року [1], Закон про безпеку даних від 10 червня 2021 року та Закон про захист персональної інформації, ухвалений 20 серпня 2021 року [2]. Ці документи регулюють захист інформаційної інфраструктури, оброблення та передачу даних, діяльність операторів цифрових платформ і відповідальність за порушення встановлених вимог. Зокрема, Закон про безпеку даних пов'язує захист інформації із забезпеченням державного суверенітету, національної безпеки та інтересів розвитку Китаю.

Водночас зазначене законодавство має подвійний характер. З одного боку, воно створює правові механізми протидії кіберзагрозам, захисту персональних даних і регулювання транскордонних інформаційних потоків. З іншого боку, широке тлумачення категорій національної безпеки та державних інтересів розширює можливості влади щодо контролю за цифровим середовищем. Це особливо помітно в умовах, коли технологічні компанії зобов'язані дотримуватися державних вимог до модерації контенту та забезпечення інформаційної безпеки.

Одним із ключових інструментів внутрішньої інформаційної політики КНР є обмеження доступу до окремих іноземних інтернет-ресурсів, фільтрація інформації та контроль за діяльністю онлайн-платформ. Так звана система «Великого китайського файрвола» використовує технічні й регуляторні механізми для обмеження доступу до певних вебсайтів і сервісів. Зокрема, у Китаї заблоковано доступ до низки популярних міжнародних платформ, серед яких Facebook, YouTube та X, а також до окремих іноземних інформаційних ресурсів. Водночас китайські платформи, зокрема WeChat і Weibo, функціонують у межах національної системи регулювання контенту.

За оцінкою міжнародної організації Freedom House, у звіті Freedom on the Net 2024 Китай отримав лише 9 балів зі 100 можливих за рівнем свободи Інтернету. Дослідники звертають увагу на систематичне блокування вебсайтів, видалення критичних публікацій, обмеження діяльності незалежних авторів і застосування санкцій за певні форми онлайн-висловлювань [3]. Це свідчить про те, що китайська модель

цифрового управління передбачає не лише технічне регулювання інформаційних потоків, а й контроль над змістом публічної комунікації.

Важливою тенденцією сучасного етапу є поширення державного регулювання на нові технологічні напрями, зокрема штучний інтелект. У серпні 2023 року в КНР набули чинності Тимчасові заходи з управління послугами генеративного штучного інтелекту. Документ передбачає підтримку розвитку відповідних технологій і водночас встановлює вимоги до постачальників таких послуг щодо інформаційної безпеки, захисту персональних даних і недопущення поширення забороненого контенту [5]. Отже, китайська влада прагне не лише контролювати наявні інформаційні канали, а й інтегрувати принципи державного регулювання в нові технологічні системи.

Поряд із контролем внутрішнього інформаційного простору КНР активно розвиває міжнародний напрям інформаційної політики. Китайські державні медіа, міжнародні інформаційні платформи та цифрові комунікації використовуються для представлення позиції Пекіна щодо міжнародних подій, популяризації китайської культури й формування позитивного образу держави. У цьому контексті інформаційна політика стає складовою публічної дипломатії та ширшої стратегії посилення міжнародного впливу Китаю.

У спеціальному звіті Державного департаменту США від 28 вересня 2023 року наголошено на використанні КНР різних інструментів впливу на міжнародне інформаційне середовище. Серед них автори звіту виокремлюють державну пропаганду, цензуру, цифровий авторитаризм, співпрацю з міжнародними організаціями та тиск на окремі медіа й інформаційні структури [6]. Водночас цей документ відображає позицію американського уряду, тому його оцінки доцільно розглядати критично та зіставляти з іншими дослідженнями.

Зовнішній напрям інформаційної політики КНР має особливе значення в умовах стратегічного суперництва провідних держав. Контроль над цифровими технологіями, міжнародними комунікаційними каналами та поширенням інформації стає важливим чинником політичного й економічного впливу. Китай прагне зміцнювати власні технологічні позиції та розширювати можливості представлення своєї позиції у світовому інформаційному просторі. Водночас діяльність китайських технологічних компаній і цифрових платформ за межами країни спричиняє дискусії щодо захисту персональних даних, прозорості алгоритмів і потенційних ризиків для національної безпеки інших держав.

Таким чином, інформаційна політика КНР характеризується поєднанням технологічної модернізації, централізованого державного

регулювання та активного використання інформаційних інструментів у міжнародних відносинах. Її ефективність із погляду державного управління пов'язана зі здатністю Китаю розвивати цифрову інфраструктуру, підтримувати національні технологічні компанії та забезпечувати кібербезпеку. Водночас надмірний контроль над інформаційними потоками створює ризики для свободи вираження поглядів, доступу до альтернативних джерел інформації та захисту приватності. Отже, китайська модель інформаційної політики є суперечливим прикладом розвитку цифрової держави, у якій технологічний прогрес тісно пов'язаний із завданнями політичного контролю та посиленням міжнародного впливу.

Список використаних джерел

1. Закон Китайської Народної Республіки про кібербезпеку від 7 листопада 2016 року (中华人民共和国网络安全). URL: https://www.beijing.gov.cn/zhengce/zhengcefagui/201905/t20190522_59746.html
2. Data Security Law of the People's Republic of China. *Supreme People's Procuratorate of the PRC*, 2021. 10 June. URL: https://en.spp.gov.cn/2021-06/10/c_948426.htm
3. China: Freedom on the Net 2024 Country Report. Freedom *Ho*use. URL: https://freedomhouse.org/fil/node/7139
4. Personal Information Protection Law of the People's Republic of China. Supreme People's Procuratorate of the PRC, 2021. 29 December. URL: https://en.spp.gov.cn/2021-12/29/c_948419.htm
5. China moves to support generative AI, regulate applications. The State Council of the People's Republic of China. 2023. 13 July. URL: https://english.www.gov.cn/news/202307/13/content_WS64aff5b3c6d0868f4e8ddc01.html
6. How the People's Republic of China Seeks to Reshape the Global Information Environment. U.S. Department of State. 2023. 28 September. URL: https://2021-2025.state.gov/gec-special-report-how-the-peoples-republic-of-china-seeks-to-reshape-the-global-information-environment/

УДК 327:352

Уляна Гаркавенко
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини»
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна
Володимир Калуга
доктор філософських наук,
професор кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВІЙНИ: ДОСВІД БІЛОЇ ЦЕРКВИ ТА БРАУНШВЕЙГА

Повномасштабна російська агресія проти України посилила потребу територіальних громад у міжнародній підтримці. Поряд із міждержавною допомогою важливого значення набули прямі зв'язки українських міст із закордонними муніципалітетами: вони дають можливість залучати ресурси для конкретних місцевих потреб, підтримувати роботу комунальних і соціальних установ, розвивати освітні та громадські контакти.

Показовим прикладом є співпраця української Білої Церкви та німецького Брауншвейга, започаткована в умовах повномасштабної війни.

Метою даного дослідження є визначення основних механізмів і практичних результатів підтримки Білоцерківської громади в межах партнерства з Брауншвейгом. Дослідження ґрунтується на якісному аналізі офіційних повідомлень обох муніципалітетів і матеріалів Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) про заходи 2022–2026 років. Для зіставлення використано три критерії: учасники співпраці, потреби громади та підтверджені результати реалізованих заходів. Джерельну основу доповнено особистим досвідом студентки У. Гаркавенко як учасниці міжнародного молодіжного обміну в Ольштині в липні 2024 року: цей досвід використано для осмислення освітнього

та комунікаційного значення програми; водночас особисті оцінки відокремлено від документально підтверджених результатів.

Інституційною основою співпраці стала Угода про партнерство солідарності, підписана 14 грудня 2022 року. В офіційному повідомленні Білоцерківської міської ради її укладення безпосередньо пов'язане з російською агресією та необхідністю підтримати людей, які постраждали від війни. Водночас передбачалася перспектива розвитку економічних, наукових, освітніх і культурних зв'язків. Отже, вже під час започаткування партнерства поєднувалися завдання невідкладної допомоги та довгострокової співпраці [1].

За інформацією міста Брауншвейг, встановлення контактів відбулося через німецько-українську мережу муніципальних партнерств, до якої місто приєдналося у 2022 році. Початковим пріоритетом стала підтримка Білої Церкви з боку муніципалітету, громадянського суспільства та інших учасників. Термін «партнерство солідарності» уточнює характер цих відносин: їхньою безпосередньою передумовою була потреба реагувати на наслідки війни [2].

Першим напрямом співпраці є підтримка місцевих установ та інфраструктури. У переліку міжнародної допомоги Білоцерківської міської ради зафіксовано надходження комп'ютерної техніки з Брауншвейга у червні 2023 року, допомоги для медичних закладів у червні 2024 року та транспортних засобів від Брауншвейга й Люнебурга у квітні 2024 року. Окремо зазначено отримання 40 зарядних станцій Anker Solix від Брауншвейга та благодійного фонду «Хоф Шлютер» у травні 2026 року [3]. Різноманітність обладнання свідчить про охоплення кількох сфер життєдіяльності громади, а надходження допомоги в різні роки – про повторюваність підтримки.

Другим напрямом є допомога соціальним установам і людям з обмеженою мобільністю. Зокрема, у грудні 2024 року до Білої Церкви передали автомобіль Volkswagen Crafter із пандусом для крісел колісних, який використовувався комунальною установою «Шанс». Передання здійснювалося за участю Брауншвейга, Люнебурга, GIZ та фонду «Хоф Шлютер» [4]. Цей приклад показує спрямованість міжнародної підтримки на доступність послуг для конкретної групи мешканців.

Важливою особливістю партнерства є залучення різних учасників. Муніципалітети підтримують прямий контакт, а громадські організації та благодійні фонди сприяють практичній реалізації допомоги. У відповідних проєктах також використовуються ресурси німецького міжнародного співробітництва. Матеріал GIZ про підтримку Білої Церкви висвітлює взаємодію муніципальних партнерів і фонду «Хоф

Шлютер» у забезпеченні громади необхідною технікою [5]. Тому результати спільних проєктів доцільно оцінювати як наслідок роботи мережі організацій, у якій Брауншвейг є одним із ключових партнерів. Такий підхід дозволяє коректно визначати внесок кожної сторони.

Третім напрямом є освітня та молодіжна співпраця. У липні 2024 року в Ольштині відбувся тристоронній молодіжний обмін за участю представників України, Німеччини та Польщі. Програму фінансував Брауншвейг у межах партнерства солідарності; вона охоплювала міжкультурні заходи, майстерні, ознайомлення з історичною спадщиною та спільне дозвілля [4].

У липні 2024 року студентка У. Гаркавенко особисто долучилася до цього обміну в Ольштині. Вважаємо такий досвід особливо корисним, оскільки він створює можливості для безпосереднього спілкування з однолітками з інших країн, взаємного пізнання культур і представлення України через особистий діалог. На особисту думку студентки, важливим внеском Молодіжного центру Білої Церкви став відбір активної, ініціативної та відкритої до нового досвіду молоді. Надання таким учасникам міжнародних можливостей має значення і для особистого розвитку, і для громади: здобуті знання та контакти можуть стати основою подальших місцевих ініціатив.

Молодіжний обмін можна розглядати як інструмент муніципальної дипломатії, завдяки якому учасниками міжнародного спілкування стають самі мешканці громад. Особисті контакти створюють простір для обговорення досвіду життя під час війни, подолання стереотипів і формування взаєморозуміння. Показово також те, що партнерство Білої Церкви та Брауншвейга стало основою взаємодії за участю польського Ольштина. Це демонструє можливість розширення двосторонніх муніципальних зв’язків до багатосторонньої співпраці.

Подальший розвиток освітнього напряму відображено в повідомленні Білоцерківської міської ради від 9 жовтня 2026 року. Поряд із реалізованим студентським обміном у ньому йдеться про обговорення партнерств між навчальними закладами, обміни учнями й педагогами та співпрацю органів молодіжного самоврядування [6]. Ці пропозиції слід розглядати як перспективи, а не як завершені результати. Водночас вони засвідчують розширення змісту партнерства за межі гуманітарної допомоги.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати кілька узагальнень щодо механізмів міжмуніципальної підтримки. Передусім її практичне значення полягає у зв’язку міжнародних ресурсів із конкретними місцевими потребами. Безпосередня взаємодія між муніципалітетами створює можливість уточнювати запити установ і спрямовувати

допомогу на підтримку комунальних, соціальних та освітніх послуг. Однак передання обладнання є лише початковим результатом. Для оцінювання його суспільної користі необхідні дані про подальше використання, кількість охоплених мешканців і зміни в доступності послуг.

Другою особливістю є мережевий характер співпраці. Муніципальні партнерства можуть об'єднувати місцеву владу, громадські організації, благодійні фонди, освітні установи та організації міжнародного співробітництва. Різні учасники забезпечують визначення потреб, фінансування, закупівлю, перевезення допомоги або проведення спільних заходів. Отже, важливим ресурсом громади є її організаційна спроможність: уміння підтримувати міжнародні контакти, готувати обґрунтовані запити, координувати партнерів і звітувати про результати.

Третій висновок стосується поєднання невідкладної підтримки та довгострокового розвитку. Під час війни першочерговими залишаються безпека населення й безперервність основних послуг. Освітні обміни, професійні контакти та молодіжні програми доповнюють матеріальну допомогу розвитком людського потенціалу. Проте перетворення особистих знайомств на сталі спільні проєкти потребує подальшої роботи. Важливими є підтримка контактів після завершення програм і можливість застосувати набутий досвід у своїй громаді.

Окремої уваги потребує залучення молоді. Міжнародні програми розширюють її можливості навчання, громадської участі та представлення України за кордоном. Для посилення суспільної користі обмінів доцільно забезпечувати прозорі критерії відбору, доступність інформації про участь і поширення здобутого досвіду. Відкриті зустрічі, молодіжні майстерні та місцеві ініціативи після повернення можуть допомогти передавати результати міжнародної взаємодії ширшому колу мешканців.

Таким чином, міжмуніципальні партнерства доцільно розглядати як додатковий рівень міжнародної підтримки України, що поєднує реагування на потреби населення з розвитком тривалих суспільних зв'язків. Досліджений приклад демонструє можливість узгодження гуманітарної, соціальної та освітньої співпраці в межах одного партнерства. Водночас аналіз однієї пари міст не дає підстав поширювати встановлені результати на всі українські громади. Він дозволяє визначити механізми для подальших порівняльних досліджень: узгодження потреб, координацію учасників, регулярність взаємодії та оцінювання користі для населення. Саме ці складові створюють передумови переходу від окремих актів солідарності до сталої міжнародної співпраці громад.

Список використаних джерел

1. Білоцерківська міська рада. Брауншвейг – місто-побратим Білої Церкви. 19.12.2022. URL: https://bc-rada.gov.ua/node/14012 (дата звернення: 19.10.2026).

2. Stadt Braunschweig. Solidaritätspartnerschaft mit der ukrainischen Stadt Bila Zerkwa [Партнерство солідарності з українським містом Біла Церква]. URL: https://www.braunschweig.de/leben/stadtportraet/partnerstaedte/solidaritaetspartnerschaft-ukraine.php (дата звернення: 19.10.2026).

3. Управління економічного розвитку Білоцерківської міської ради. Міжнародна допомога. URL: https://economy.bc-rada.gov.ua/ekonomika-mista/mizhnarodna-diialnist/perelik-dokumentiv-pro-spivrobitnytstvo (дата звернення: 19.10.2026).

4. Stadt Braunschweig. Aktuelle Aktivitäten der Solidarpartnerschaft [Поточні заходи партнерства солідарності]. URL: https://www.braunschweig.de/leben/stadtportraet/partnerstaedte/Aktuelle-Aktivitaeten-der-Solidarpartnerschaft.php (дата звернення: 19.10.2026).

5. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ). Deutsch-ukrainische Städtepartnerschaft: eine starke Verbindung [Німецько-українське партнерство міст: міцний зв'язок]. akzente. URL: https://akzente.giz.de/de/deutsch-ukrainische-staedtepartnerschaft-ukraine-hilfe-stiftung-hof-schlueter (дата звернення: 19.10.2026).

6. Білоцерківська міська рада. Європейське майбутнє не відкладаємо на завтра – будуємо його вже сьогодні! 09.10.2026. URL: https://web1.bc-rada.gov.ua/pro_misto/novyny/yevropeiske_maibutnie_ne_vidkladaiemo_na_zavtra_buduiemo_yoho_vzhe_sohodni.html (дата звернення: 19.10.2026).

УДК 327(262.5):502.34

Ксенія Горішня
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини»
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Ірина Тихоненко
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ЕКОЛОГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабна російська агресія проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, створила виклики для екологічної безпеки Чорноморського регіону. Актуальність дослідження зумовлена тим, що Чорне море є спільною природною системою, стан якої залежить від діяльності прибережних держав, транскордонного перенесення забруднювальних речовин, стану річкових басейнів і морського судноплавства. За таких умов екологічні наслідки збройного конфлікту не можна розглядати винятково як внутрішню проблему України. Вони потребують міжнародного моніторингу, обміну науковими даними та координації природоохоронних заходів. Водночас довоєнні екологічні проблеми регіону – забруднення, надмірне навантаження на морські ресурси та погіршення стану окремих екосистем – посилюють уразливість Чорного моря до додаткових воєнних ризиків [3; 5].

Військові дії спричиняють руйнування природних територій, пошкодження промислової та портової інфраструктури, ризики хімічного забруднення, порушення функціонування водних екосистем і ускладнення природоохоронної діяльності. У звіті “The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review”, опубліковано Програмою ООН з навколишнього середовища (UNEP) 14 жовтня 2022 року, наголошено на багатовимірному характері екологічної кризи в Україні та на необхідності подальшого польового оцінювання масштабів завданої шкоди [8].

У контексті міжнародних відносин важливого значення набуває поняття екологічної дипломатії – сукупності зовнішньополітичних інструментів і форм міжнародної взаємодії, спрямованих на розв'язання транскордонних екологічних проблем, узгодження природоохоронних зобов'язань і запобігання екологічним загрозам. Вона передбачає участь держав, міжнародних організацій і наукових установ у виробленні спільних підходів до охорони довкілля. Від неї необхідно відрізняти кліматичну дипломатію, яка зосереджується передусім на міжнародній взаємодії щодо зміни клімату, скорочення викидів парникових газів і адаптації до кліматичних змін. У контексті війни ці напрями перетинаються, зокрема, під час оцінювання вуглецевих викидів і планування екологічно відповідального відновлення України.

Нормативною основою регіонального екологічного співробітництва є Конвенція про захист Чорного моря від забруднення, підписана в Бухаресті 21 квітня 1992 року. Вона передбачає зобов'язання держав щодо запобігання забрудненню морського середовища, науково-технічного співробітництва та моніторингу. Координації відповідної діяльності сприяє Комісія із захисту Чорного моря від забруднення. Іншим механізмом регіональної взаємодії є Спільна морська програма Чорного моря (Common Maritime Agenda for the Black Sea), започаткована у 2019 році за підтримки Європейської комісії. Вона спрямована на охорону морських і прибережних екосистем, розвиток сталої блакитної економіки та співробітництво прибережних держав. За даними Європейської комісії, упродовж п'яти років було підтримано понад 90 заходів у різних сферах морської співпраці із загальним обсягом фінансування близько 500 млн євро [2; 4]. Водночас війна та політичні суперечності ускладнюють реалізацію регіональних ініціатив.

Важливу роль у регіональному екологічному співробітництві відіграють Туреччина, Грузія, Румунія та Болгарія. Туреччина має стратегічне значення для морського судноплавства завдяки контролю над протоками Босфор і Дарданелли. Грузія, Румунія й Туреччина також залучені до спільних науково-екологічних ініціатив. Зокрема, проєкт Black Sea Smart Marine Environmental Outcome System (BS-SEOS), розрахований на 2024-2027 роки, передбачає вдосконалення моніторингу морського середовища та обміну екологічними даними за участю установ цих трьох держав. Болгарія а Румунія, як члени ЄС, також беруть участь у європейських механізмах регіональної співпраці. Координація дій усіх прибережних держав, обмін науковими даними й розвиток спільного моніторингу мають особливе значення в умовах воєнних ризиків [1].

Показовим прикладом масштабної екологічної шкоди стало руйнування греблі Каховської ГЕС 6 червня 2023 року. За оцінкою UNEP, ця подія спричинила гідрологічні зміни, утворення відходів, ризики хімічного забруднення та пошкодження природних територій. Повне оцінювання наслідків ускладнюється обмеженим доступом до окремих територій. Оскільки Дніпро впадає в Чорне море, дослідження екологічних змін має значення для оцінювання стану прибережних екосистем [6].

Окремою загрозою для екологічної безпеки Чорноморського регіону стало мінування акваторії Чорного моря внаслідок російсько-української війни. Морські міни, зокрема ті, що відриваються від місць встановлення та дрейфують під впливом течій і погодних умов, становлять небезпеку для судноплавства, рибальства й прибережної інфраструктури. Крім безпосередніх загроз, мінна небезпека ускладнює проведення наукових досліджень і моніторингу морських екосистем, а вибухи та пов'язані з військовими діями порушення можуть негативно впливати на морських ссавців, риб та їхні природні оселища. Реакцією на цю загрозу стало посилення регіональної співпраці: у січні 2024 року Болгарія, Румунія та Туреччина започаткували спільну групу з протимінної діяльності в Чорному морі, спрямовану на зменшення мінної небезпеки для мореплавства. Європейський Союз також визначає виявлення морських мін і нерозірваних боєприпасів та розвиток регіональної взаємодії з розмінування як важливі напрями забезпечення безпеки Чорного моря. Отже, мінна загроза демонструє, що екологічні наслідки війни виходять за межі територіальних вод України й потребують скоординованих дій причорноморських держав [7].

Військова діяльність також створює ризики забруднення морського середовища, шумового впливу на морських ссавців і пошкодження природних оселищ. Водночас визначення конкретних причин екологічних змін потребує систематичного моніторингу та наукових доказів. Основними перешкодами для ефективної співпраці залишаються обмежений доступ до небезпечних територій, складність збирання достовірних даних і політичні розбіжності між державами. Тому перспективними напрямами є спільні дослідження, обмін результатами екологічного моніторингу, оцінювання транскордонного забруднення та залучення міжнародної допомоги до відновлення довкілля.

Отже, російсько-українська війна посилила необхідність екологічного співробітництва держав Чорноморського регіону. Для України екологічна дипломатія є інструментом документування

завданої шкоди, привернення уваги міжнародної спільноти та залучення партнерів до відновлення природних територій. Ефективність регіональної взаємодії залежатиме від узгодженості дій держав, доступності наукових даних і практичної реалізації міжнародних зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Black Sea Smart Marine Environmental Outcome System Project 2014-2027. National Environmental Agency of Georgia. URL: https://nea.gov.ge/En/Projects/69
2. Black Sea ministers endorse common maritime agenda. European Commission: official page. 2019. May 21. URL: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/news/black-sea-ministers-endorse-common-maritime-agenda-2019-05-21_en
3. Convention on the Protection of the Black Sea Against Pollution. Black Sea Commission. 1992. April 21. URL: https://www.blackseacommission.org/Official%20Documents/The%20Convention/full%20text/
4. Good progress in Black Sea regional cooperation on maritime affairs and fisheries. European Commission: official page. 2024. July 4. URL: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/news/good-progress-black-sea-regional-cooperation-maritime-affairs-and-fisheries-2024-07-04_en
5. Hryhorczuk D., Levy B.S., Prodanchuk M. et al. The environmental health impacts of Russia's war on Ukraine. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology.* 2024. January 5. URL: https://link.springer.com/content/pdf/10.1186/s12995-023-00398-y.pdf
6. Rapid Environmental Assessment of Kakhovka Dam Breach Ukraine, 2023. United Nations Environment Programme. 2023. October 25. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/Kakhovka_Dam_Breach_Ukraine_Assessment.pdf
7. Romania defuses stray mine on its Black Sea shore. Reuters. 2024. August 13. URL:https://www.reuters.com/world/romania-defuses-stray-mine-its-black-sea-shore-2024-08-13/?utm_source
8. The environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review. United Nations Environment Programme. 2022. October 14. URL: https://www.unep.org/resources/report/environmental-impact-conflict-ukraine-preliminary-review

УДК: 327.82:327.1

Володимир Калуга
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ПРИХОВАНА СУТЬ ДИПЛОМАТІЇ: ФАКТОРИ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ЗНАЧИМІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТІЇ

Вважається, що дипломатія є базовим елементом міжнародних відносин, і що саме завдяки дипломатії вдається підтримувати світовий порядок. Коли ж не спрацьовує дипломатія, справа доходить до війни. Тому дипломатія автоматично трактується як протилежність війні.

Разом з тим мало хто замислюється над тим, чим же насправді є дипломатія: конкретним явищем в бутті людини і водночас людства; серійним фактом, за посередництва якого кожного разу фіксується певна ситуація, у якій перебувають і водночас віднаходять себе суб'єкти взаємодії; чи деякою абстракцією, за якою приховується відсутність чіткого і послідовного уявлення про механізми підтримування поступу людства, як і про механізми приведення, образно кажучи, в рух суб'єктів, як персоналізованих, так і колективних, себто етносів, народів, націй, а з іншого боку – різного роду організацій та утворень, включно з так званими таємними та дійсно таємними, інститутів на кшталт держави, міжнародних організацій, союзів тощо.

Мета міркувань означеного напряму полягає насамперед у тому, аби актуалізувати у якомога ширшого кола представників спільноти запит щодо глибокого послідовного осмислення поточної ситуації, у якій перебуває кожен окремо представник та спільнота загалом, завдяки демонстрації можливості відходити від загальноприйнятих, так би мовити, канонів відображення тих чи інших предметів цікавості – у даному випадку, йдеться про дипломатію та інші супутні чи дотичні їй явища.

За відправну точку осмислення обраної теми дослідження послугує твердження Рене Декарта щодо причинності, умовно кажучи, численних різночитань або буквально трактувань, якими наповнена інформаційна сфера сучасного світу: «Правильно вживайте слова, і ви звільните світ від половини непорозумінь».

Осмислення означеної Р. Декартом проблеми, по-перше, призводить до встановлення факту поверхового уявлення про левову частку процесів та явищ, особливо, що стосується абстрактних, притаманного сучасній людині у масі її. До того ж така ситуація, очевидно, цілком влаштовує практично усіх за надто рідким винятком. По-друге, на рівні дійсно критично мислячих представників спільноти акцентує запит щодо причинності поверхового або й неадекватного масового оперування поняттями у процесі формування суджень та донесення їх до уваги інших і, як наслідок, тенденційного відтворення реальності загалом та численних фактів зокрема.

Серед решти можливих причин щодо тотальних комунікативних непорозумінь та/або упередженостей, породжених насамперед різночитаннями змістів або відмінними трактуваннями фактів, явищ, процесів, що перебувають у полі осмислення або дискурсу, принаймні дві є цілком очевидними. По-перше, залежно від рівня інтелектуальної спроможності та/або здібностей, а з іншого боку – поточних умов і обставин, за яких звершується процес і набувається результат пізнання, будь-яке явище, процес чи факт відкривається по-різному тому, хто їх констатує та осмислює. При цьому у процесі пізнання принципово не встановлюється істина або суть чи природа чого б то було. Пізнання дозволяє лише сформувати прийнятне уявлення про предмет цікавості у відповідності до особливостей запиту та, знову ж таки, інтелектуальних спроможностей конкретно того, хто пізнає. По-друге, будучи наділеною свободою вибору як потенціалом встановлювати спектр можливих реакцій на той чи інший подразник і вольовим чином визначатися, яким з варіантів скористатися, людина у масі своїй схиляється до упередженого оперування змістами, переслідуючи власні бажання, що набувають виразу вигоди, страху, потягу, абощо. Тобто сучасник у масі своїй тяжіє до максимального надання собі права винятку, як його позначує І. Кант у своїх філософських роздумах з приводу етики, у т.ч. і щодо встановлення чи відтворення правдивості фактів, послідовності їх висвітлення тощо.

Таким чином, повертаючись до проблеми дипломатії, стає очевидним, що, насамперед, згадане явище інтерпретується поверхово не лише на рівні так званої громадської думки, але й, як правило, того ж таки експертного знання. Тобто, в потоці комунікації або ж (так званих) наукових досліджень поняття дипломатії вживається як саме собою зрозуміле. Зокрема, якщо звернутися до фахових трактувань дипломатії, то її визначення буде тяжіти до подібного: «Широке визначення дипломатії передбачає, що вона охоплює не лише сприяння мирним міжнародним відносинам. Навпаки, вона поширюється на всю

сукупність таких відносин – мирних, ворожих і всіх проміжних між ними» (Weisbrode, 2017, p. 32). Однак уважне ставлення до подій, а також фактів, які передбачають оперування дипломатією або ж апеляцію до дипломатії, дозволяє помітити часто досить суттєву різницю поміж тим, що насправді відбувається, та тим як події описуються або подаються для широкого загалу. Себто наслідки взаємодії, яка подаються як дипломатія, виявляються наслідками інших причин: те, що видається для мас за дипломатію, дипломатією не є.

До прикладу взяти хоча б війну в Україні і навколо України, яку найчастіше прийнято лінійно позначати як агресію РФ проти України. Численні заходи, які подаються як спроби дипломатії або й навіть як ланки єдиної стратегії дипломатії, не мають помітного позитивного результату. Але ж якщо дипломатію розглядати як сферу раціональної активності, яку провадять насамперед фахівці, відповідальні державні діячі, то цілком очевидним стає факт того, що дипломатія у такій варіації принципово не робоча. Адже переговірникам достатньо обмінятися сухими фактами у вигляді здобутків, витрат, збитків, вигод, наявних і цілком прогнозованих наслідків тощо, притаманних сторонам перемовин, звірити ці факти і дійти конкретних не лише спільних, але й строго об'єктивних висновків. І на їх основі прописати угоду, яка б задовольняла усі зацікавлені сторони з огляду на їх конкретну ситуацію, оцінену об'єктивно. У іншому випадку цілком аргументовано обґрунтувати відмову від угоди, віддавши перевагу протистоянню, хай би тій ж таки війні. Проте подібна результативність дипломатії надто рідкісна, якщо взагалі можлива. Останнє означає, що дипломатія не є тим, що про неї уявляє середньостатистичний представник спільноти.

Відмова від, образно кажучи, поляризуючих окулярів добра-зла (свій-чужий) дає можливість встановити, що дипломатія у розпорядженні та виконанні сучасних переговірників, ким би вони були чи яку спільноту репрезентували, у переважній більшості випадків, очевидно, є ширмою, за якою приховується боротьба за реалізацію індивідуальних і так званих групових інтересів та/або замислів, образно кажучи, за спинами зацікавлених, – по-суті, втягнутих у ті чи інші процеси спільнот, а буквально – за рахунок спільнот або мас у вигляді населення, яку пафосно називають народами або й націями. Себто, якщо однією фразою, то «зосереджуйтеся на інтересах, а не на позиціях» (Fisher, 2011, p. 46).

Іншими словами, якщо подивитися максимально відсторонено і водночас глобально на поточну ситуацію України, значною мірою проясниться причинність провальності численних спроб дипломатії як способу уладнати конфлікт та покласти край війні. Йдеться про усю

суму спроб, принаймні тих, що піддавалися публічному розголосу, здійснюваних як репрезентами України, так і третіми сторонами, серед яких не те щоб особливе, але явно своєрідне місце посідають, кажучи з іронією, посланці США, особливо посланці Д. Трампа.

З позицій правового поля представники сторін конфлікту, а ними за визначенням є РФ та Україна, так само як представники третіх сторін, зокрема США, ЄС, європейських країн, навряд чи слідують строго баченню національних інтересів у своїй діяльності. Ними тією чи іншою мірою рухають приватні інтереси, але ще більшою мірою страхи та прив'язаності. Тобто, щонайменше так звані високі переговірники мають дбати про власні вигоди, але ще більшою мірою про власну безпеку, перспективу тощо. У такому разі, умовно кажучи, загальні інтереси спільнот та/або країн відсуваються на другий план. Про посереднього представника спільноти мова й поготів не йде. Точніше, турботою і скорботою про нього оперують як інструментом підтримання певного реноме та засобом відволікання уваги від, узагальнюючи кажучи, підкилимної боротьби, угод за зачиненими дверима, особливо щодо страхування життя і недоторканості «високих» осіб. При цьому «високими» вони стали навряд чи заради того, аби дбати про інших, не покладаючи рук своїх, а буквально гнані своїми пристрастями, амбіціями, іншими глибинними причинами.

Тож, залишаючись якомога безпристрастнішим, можна дійти висновку про те, що поточні процеси, якого б виразу та/або форми вони набували, від продуктивного співробітництва до жорстокої війни, не є результатом або наслідком цілеспрямованої цілком усвідомленої активності людини. Радше кожна конкретна людина, будучи носієм певних соціальних статусів і виконавцем ролей, підштовхується обставинами до тих чи інших видів активності. У такому разі від людини залежить, по-перше, вибір наміру («Намір – це бажати без бажання, діяти без дії» (Castaneda, 1993, p. 22)), якому вона буде слідувати, а найчастіше все ж таки відмова від намірів на користь бажань або, мовою експресії, «хотілок», а з іншого боку – фобій, саме фобій як ірраціональних, причинність яких не встановлювана, страхів; по-друге, якість виконання тієї ролі, яку вона або обрала сама, або вимушена виконувати (останнє залежить від особливостей сформованого наміру або ж нехтування намірами). Зрештою, як свідчить саме існування, сучасна людина у масі своїй схиляється до вибору «видаватися», нехтуючи варіантом «бути». А коли так, то усяка діяльність, як правило, здійснюється у стані вдавання, а не у стані повного усвідомлення.

Тож, світ таки є театром, на підмостках якого численні актори розігрують паралельно трагедію чи комедію, а отже, драма невпинно триває.

Список використаних джерел

1. Weisbrode K. (2017). Diplomacy in Foreign Policy. Oxford Research Encyclopedia of Politics. Oxford University Press. DOI: https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.410
2. Fisher R., Ury W., Patton B. (2011). Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. 3rd ed. New York : Penguin Books.
3. Castaneda Carlos. (1993). The Art of Dreaming. New York : HarperCollins Publishers.

УДК 327:004(4-6ЄС)

Ілля Крамаренко,
Анастасія Кулик
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини»
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Ірина Тихоненко
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ЦИФРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ВИКЛИК ЙОГО СТРАТЕГІЧНІЙ АВТОНОМІЇ

У XXI столітті цифровізація стає дедалі важливішою для функціонування держав. Перехід від паперових архівів до електронних баз даних спростив пошук, зберігання та використання великих обсягів інформації. Інтернет та соціальні мережі розширили можливості суспільства щодо доступу до інформації. Водночас поглиблення інтеграції цифрових технологій у державні інститути та суспільне життя актуалізує питання політичного впливу на цифрову інфраструктуру й інформаційне середовище. У контексті Європейського Союзу питання цифровізації тісно пов'язане з американськими корпораціями.

Станом на 2025 рік американські технологічні компанії посідали провідні позиції на ринках Європи у таких сегментах, як операційні

системи для комп'ютерів і мобільних пристроїв, хмарні сервіси, соціальні мережі та пошукові системи. Наприклад, на ринку настільних операційних систем у Європи частка Windows від Microsoft становила 73,45%, тоді як macOS від Apple – 16,34%. Подібна концентрація спостерігалася і у сегменті мобільних операційних систем де частка Android від Google становила 65,3%, а iOS від Apple – 34,21%. У сегменті браузерів частка Google Chrome становила 60,73%, а Safari від Apple – 19,68%. У сегменті соціальних мереж частка веб-трафіку Facebook від Meta становила 80,79%, а Instagram від Meta – 7,07%. У сегменті пошукових систем частка Google становила близько 90%. Але потрібно враховувати, що наведені дані відповідають кількості відвідувань з цими цифровими продуктами через веб-браузери, не враховуючи відвідування через додатки або фактичну кількість цифрових продуктів у населення. У сегменті хмарної інфраструктури в Європі домінують Amazon Web Services, Microsoft Azure та Google Cloud Platform. Сукупно ці три компанії займають понад дві третини європейського ринку хмарної інфраструктури. Водночас 80-90% послуг хмарних обчислень, якими користуються європейські клієнти, забезпечуються американськими компаніями [5, p. 43–44; 55–58].

Окремим проявом поширення американських цифрових продуктів є їх використання в європейських закладах освіти, таких як Google Workspace for Education та Microsoft Office 365. Microsoft та Google надають безкоштовний доступ до своїх продуктів, що може сприяти формуванню звички нового покоління користуватися цими продуктами [5, p. 70].

Статистичні дані засвідчують панівне становище американських компаній на цифровому ринку Європи, однак самі по собі не дають змоги оцінити стратегічну вразливість ЄС. Під час гіпотетичного конфлікту інтересів між США та ЄС, за умови недостатньої підготовленості європейського цифрового середовища, можливі такі інструменти тиску: підвищення вартості послуг, закриття доступу, затримка оновлень, вплив на населення ЄС через соціальні мережі.

У сегменті операційних систем для комп'ютерів та мобільних пристроїв одним із потенційних інструментів тиску може бути затримка надання або припинення надання оновлень операційної системи. Для операційних систем регулярні оновлення важливі для закриття вразливостей системи і підтримання належного рівня кібербезпеки. Тому затримка або відсутність оновлень вплине на кіберзахист європейського цифрового середовища, що підвищує вразливість операційної системи [5, p. 93–94]. У сегменті соціальних мереж та пошукових систем важливу роль відіграють алгоритми та контроль над

контентом. Контент може бути фактором формування політичної думки, будувати інформаційне середовище та впливати на політичні рішення [3]. Підвищення вартості цифрових послуг може збільшувати витрати європейських організацій, залежних від відповідних постачальників, й цим зменшувати можливості компаній для розвитку. У сегменті хмарних технологій головними загрозами є закриття доступу, та питання конфіденційності інформації. У разі запровадження американських санкцій, американські компанії можуть бути змушені закрити доступ до своїх послуг. US Cloud Act 2018 року надає американським органам влади правові механізми для отримання електронних даних, що перебувають під контролем постачальників послуг, навіть якщо ці дані зберігаються за межами США [5, p. 94]. Потрібно враховувати, що через закритий вихідний код програм, які зазначені вище, не можна точно стверджувати про використання саме цих методів тиску.

Водночас виклик стратегічній автономії може відбуватися і без конфлікту інтересів. Наприклад, це може бути технічний збій або зростання вартості послуг через загальний стан економіки.

Варто зазначити, що вже існують приклади використання обмеження доступу до цифрових технологій у межах санкційної політики. Наприклад, після незаконної анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією у 2014 році США та Європейський Союз запровадили низку обмежувальних заходів, спрямованих на недопущення економічної інтеграції окупованої території та обмеження здійснення на її території господарської діяльності. На тлі запровадження санкцій у січні 2015 року американська технологічна корпорація Apple почала припиняти дію угод із розробниками програмного забезпечення, зареєстрованими в Криму, унаслідок чого вони втратили можливість використовувати відповідні інструменти розробника та публікувати власні застосунки в App Store. Після початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року санкційна політика Європи та США посилилася. 4 березня 2022 року Microsoft оголосила про призупинення всіх нових продажів продуктів і послуг у Росії, водночас оголошення про призупинення нових продажів не слід ототожнювати з автоматичним відключенням усіх раніше придбаних ліцензій, облікових записів або корпоративних систем Microsoft. З 10 березня 2022 року російські користувачі Google play втратили можливість купувати застосунки та ігри, оформлювати або поновлювати підписки, а також здійснювати внутрішні покупки цифрових товарів через відповідну платіжну систему. Надалі Google також обмежила завантаження платних застосунків і оновлень до них у

Росії та Білорусі. При цьому безкоштовні застосунки залишилися доступними, а розробники могли публікувати нові безкоштовні програми й оновлювати вже наявні безкоштовні застосунки. У 2023 році BMW та Audi обмежили доступ до програмного забезпечення для російських сервісних центрів, зокрема до систем діагностики, конфігурації автомобілів. Це створило труднощі з ефективним обслуговуванням автомобілів. Російські дилерські центри були змушені покладатися на неофіційні або застарілі інструменти [4, p. 92–93].

Іншим прикладом може слугувати Венесуела. У 2019 році, після переобрання Ніколаса Мадуро, результати якого оскаржила низка країн та венесуельська опозиція, США запровадили санкції проти Венесуели. У межах санкцій американська корпорація Adobe Inc обмежила доступ до продуктів і послуг Adobe Digital Media, включно з пакетами Creative Cloud та Document Cloud. Практичне значення цього рішення полягало в тому, що користувачі могли втратити доступ до професійних інструментів для обробки графіки, відеомонтажу, дизайну, створення цифрового контенту та роботи з документами, зокрема Photoshop, Illustrator, Premiere Pro і Acrobat [4, p. 92–93].

На вищенаведених прикладах можна зробити той висновок, що обмеження щодо цифрових технологій використовуються у політиці. Водночас країни, які опинилися під санкціями, можуть адаптуватися, переходячи до піратства програм чи використовуючи неофіційні, застарілі програми. Для Європейського Союзу подібна адаптація ускладнюється необхідністю дотримання законодавства про захист інтелектуальної власності.

Хоча відкритих геополітичних конфліктів з активним використанням цифрового середовища між США та ЄС ще не було, відбуваються суперечки між ЄС та американськими корпораціями на юридичному рівні. З 2024 року донині тривають розслідування та правові спори між Європейською комісією та Meta стосовно дотримання «Акту про цифрові послуги» (Digital Services Act, далі – DSA). DSA, ухвалений 19 жовтня 2022 року, є одним з основних правових актів ЄС у сфері становлення єдиного цифрового ринку. Головною метою закону є захист основних прав користувачів, запобігання інформаційним загрозам, забезпечення прозорості здійснення діяльності суб'єктами цифрового ринку [6]. Відповідно до попередніх висновків Європейської комісії, Meta могла порушити DSA маніпулятивним дизайном інтерфейсу, неефективністю модерації контенту та механізмів перевірки віку, браком прозорості щодо внутрішніх даних для аналізу системних ризиків спеціалістами тощо [2].

Згідно зі статтями 74 та 76 DSA Європейська комісія, а згідно з 52 статтею держави члени ЄС у випадку підтвердження порушень Meta можуть накласти компанії штраф у розмірі до 6% від річного обороту за попередній фінансовий рік, а також періодичний штрафний платіж у розмірі до 5% від середньодобового світового обороту компанії за кожний день невиконання вимог ЄС [6]. Подібні розслідування Європейська комісія проводить і щодо TikTok, який належить китайській компанії ByteDance Ltd.

Окрім залежності ЄС від нерегіональних виробників на цифрових ринках, важливим чинником ослаблення стратегічної автономії є складність пошуку аналогів та переходу на них. Наприклад, альтернативою Windows є Linux, однак на ринку настільних операційних систем він залишається менш поширеним, а його освоєння може бути складнішим без відповідних технічних знань. Частиною зусиль із подолання цього чинника є резолюція Європейського Парламенту «Європейський технологічний суверенітет та цифрова інфраструктура» від 22 січня 2026 року, спрямована на зміцнення контролю ЄС над власними критичними цифровими активами, хмарними сервісами, ШІ та мереж зв'язку. У межах реалізації цього напряму 3 червня 2026 року Європейською комісією було представлено Пакет технологічного суверенітету, яким об'єднано чотири стратегічні та законодавчі ініціативи [7]. У контексті цієї роботи особливий інтерес становлять стратегія ЄС щодо відкритого програмного забезпечення та Акт ЄС про розвиток хмарних технологій та ШІ. У плани цих ініціатив входять: масштабне створення, розвиток, фінансування програмного забезпечення та технологій з відкритим вихідним кодом, сприяючи зниженню монополізації постачальників з третіх країн та оптимізації витрат публічного сектору та встановлення високотехнологічних і екологічно чистих дата-центрів, а також спрямований на впровадження єдиної європейської оцінки суверенітету хмарних технологій та ШІ з посиленою інтеграцією в критичні сектори ЄС протягом наступних 5-7 років відповідно[1, 8].

Отже цифрова залежність Європейського Союзу як виклик його стратегічній автономії проявляється в домінуванні позарегіональних акторів, складності переходу на альтернативи та потенційній можливості геополітичного тиску на тлі конфлікту інтересів. Одночасно ЄС починає розвивати спроможності до подолання залежності. Водночас систематичне використання цифрової залежності як інструменту геополітичного тиску може мати зворотний ефект – стимулювання ЄС до розвитку власної цифрової інфраструктури та пошуку альтернативних постачальників, а зовнішні актори ризикують поступово втрачати важелі впливу на ЄС.

Список використаних джерел

1. Cloud and AI Development Act. European Commission: official page. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cloud-and-ai-development-act
2. Commission opens formal proceedings against Facebook and Instagram under the Digital Services Act // European Commission: official page. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2373
3. Dowell S. How America is turning Europe into a digital cold war battlefield. TVP World. 2025. December 12. URL: https://tvpworld.com/90809980/america-europe-digital-cold-war-over-tech-and-data
4. European technological sovereignty and digital infrastructure. Legislative Observatory. European Parliament: official page. URL: https://oeil.europarl.europa.eu/oeil/en/document-summary?id=1884418
5. Gineikyte-Kanclere V., Eggert M., Skiotyte G. European Software and Cyber Dependencies. European Parliament. 2025. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/778576/ECTI_STU(2025)778576_EN.pdf
6. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). *Official Journal of the European Union.* 2022. L. 277. P. 1–102. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32022R2065
7. Strengthening Europe`s Tech Sovereignty. European Commission: official page. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eu-tech-sovereignty
8. The EU Open Source Strategy. European Commission: official page. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/open-source-strategy

УДК 327(477:438):316.774:930.85

Дмитро Мойсик
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна
Сергій Асатуров
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
і суспільних наук
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ РОСІЙСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРОТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році перетворило Польщу на одного з ключових партнерів України – логістичний хаб міжнародної військової допомоги, державу, що прийняла мільйони українських біженців, активного прихильника євроінтеграції України. З огляду на це, підрив українсько-польської солідарності є однією зі стратегічних цілей російської гібридної політики. Найзручнішим об'єктом для такого впливу виявилася історична пам'ять, насамперед суперечлива інтерпретація Волинської трагедії 1943-1944 рр.: вона містить «готовий» конфліктний наратив, емоційно значущий для польського суспільства й не до кінця врегульований на міждержавному рівні.

Мета даної наукової розвідки – проаналізувати механізми використання історичної пам'яті в російських інформаційних операціях проти українсько-польських відносин та їхній вплив на взаємне сприйняття двох суспільств.

Теоретичним підґрунтям аналізу є концепція «мнемонічної безпеки», запропонована М. Мялксоо: держави прагнуть захищати усталені версії власного минулого як складову ідентичності, тож, будь-яке зовнішнє оскарження національного наративу сприймається як загроза безпеці [1]. Оскільки українська та польська пам'ять про події 1943 року асиметричні (у польському дискурсі домінує кваліфікація «геноцид», в українському – «трагедія» чи «конфлікт»), цей механізм створює вразливість, яку може експлуатувати третя сторона. Російські

інформаційні операції не створюють суперечностей з нуля, а реактивують наявні травматичні сюжети, надаючи їм гостроти, актуальності та емоційного заряду. Цьому сприяє і виразно конкурентний характер історичної політики держав регіону, схильної до інструменталізації минулого [2], що полегшує вбудовування зовнішніх маніпуляцій у внутрішній дискурс.

Аналіз кампаній 2024-2026 рр. дає змогу виокремити кілька основних прийомів. Перший – фабрикація псевдоісторичних джерел: на початку липня 2026 року Центр протидії дезінформації при РНБО України попередив, що ФСБ РФ готує оприлюднення сфальсифікованих «архівних документів» про Волинську трагедію з метою посварити Україну та Польщу [3]. Другий – використання генеративного штучного інтелекту для створення шокових візуальних образів: у липні 2026 року в польському сегменті X і Facebook та в Telegram-каналах поширювалося згенероване зображення сокири з написами «43’ ми можемо повторити» та «Історія повторюється», яке подавали як реальний сувенір, що нібито продається в Україні; фейк спростували польські фактчекери Demagog, проте до його поширення встигли долучитися й окремі польські публічні особи [4]. Третій – імітація авторитетних медіа: 11 липня 2026 року мережею анонімних акаунтів поширювалося підроблене відео в стилі France 24 про нібито указ Президента України щодо будівництва під Луцьком меморіалу провідникам УПА коштом ЄС; ЦПД пов’язав цю кампанію з російською мережею «Матрьошка» [5]. Четвертий – підсилення внутрішніх радикальних голосів: тези окремих польських політиків про «бандеризацію» Польщі та «невдячність» українців, які звучали під час фермерських протестів 2024 року, значною мірою збігалися з наративами російської пропаганди [6].

Спільною рисою зазначених кампаній є прив’язка до календаря комеморацій (11 липня в Польщі відзначають Національний день пам’яті жертв Волинської трагедії) та до моментів політичної напруги – виборчих кампаній, торговельних суперечок, дискусій навколо ексгумацій. Тобто, дезінформаційна активність синхронізується з природними «піками» уваги до історичної теми, що підвищує її охоплення й правдоподібність.

Безпосередньо виміряти вплив цих операцій на громадську думку неможливо, проте соціологічні дані фіксують сприятливе для них середовище. За даними CBOS, у 2026 році неприязнь до українців висловлювали 43% поляків, симпатію – 29%; відтак, рівень неприязні зріс на 5 в. п. порівняно з попереднім роком, а погіршення триває третій рік поспіль [7]. Опитування CBOS у серпні 2026 р. показало, що

головною причиною погіршення ставлення респонденти вважають суперечки довкола Волинської трагедії та історичної політики (45,4%), тоді як російську пропаганду й дезінформацію назвали лише 26,2% [8]. Симптоматично, що сприйняття причин поляризоване за партійною ознакою: прихильники урядової коаліції на перше місце ставлять дезінформацію (49,5%), а прихильники опозиції – Волинь (55,1%) [8]. Негативна динаміка спостерігається і з українського боку: частка українців, які ставляться до Польщі та поляків із симпатією, знизилася з 83% у 2022 р. до 41% у 2024 р. [9].

Наведені дані свідчать про те, що історична пам'ять стала головним каналом, через який економічна втома, міграційне навантаження та політичні суперечки трансформуються у стійкий взаємний негатив. Найнебезпечнішим ефектом російських інформаційних операцій є не стільки поширення окремих фейків, скільки «натуралізація» конфлікту: суспільство схильне сприймати напруження як органічний наслідок минулого, а не як результат цілеспрямованого зовнішнього впливу. Саме тому меморіальна тематика є для Росії ефективнішим інструментом, ніж відверто політичні наративи.

Таким чином, історична пам'ять є одним з пріоритетних об'єктів російських інформаційних операцій проти українсько-польського партнерства, оскільки поєднує високий емоційний потенціал, наявність невирішених суперечностей і внутрішніх акторів, зацікавлених у їх актуалізації.

Протидія цим загрозам потребує поєднання кількох напрямів: превентивного спростування (prebunking) напередодні річниць і виборчих кампаній за участю українських і польських фактчекерів; відкриття та оцифрування архівних фондів, що позбавляє сенсу використання сфабрикованих «документів»; продовження ексгумаційних робіт і діалогу істориків, які вибивають з-під дезінформації фактологічне підґрунтя, а також стратегічної комунікації українських державних інституцій польською мовою. Лише деполітизація спірних питань спільного минулого здатна мінімізувати можливості третіх сторін використовувати історичну пам'ять як зброю.

Список використаних джерел

1. Mälksoo M. 'Memory must be defended': Beyond the politics of mnemonical security. *Security Dialogue.* 2015. Vol. 46, No. 3. P. 221–237.

2. Касьянов Г. Past Continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ : Laurus; Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.

3. ФСБ готує масштабну фальсифікацію документів про Волинську трагедію, – ЦПД. Еспресо. 04.07.2026. URL:

https://espreso.tv/news-fsb-gotue-masshtabnu-falsifikatsiyu-dokumentiv-pro-volinsku-tragediyu-tspd (дата звернення: 14.10.2026).

4. «Можемо повторити»: ШІ-зображення сокири поширюється для розколу України та Польщі. Детектор медіа. 14.07.2026. URL: https://disinfo.detector.media/post/mozhemo-povtoryty-shi-zobrazhennia-sokyry-poshyriuietsia-dlia-rozkolu-ukrainy-ta-polshchi (дата звернення: 14.10.2026).

5. Росія вигадала фейк про Зеленського й меморіал УПА на Волині. Главком. 11.07.2026. URL: https://glavcom.ua/country/incidents/rosija-vihadala-fejk-pro-ukaz-zelenskoho-pro-memorial-upa-na-volini-1130615.html (дата звернення: 14.10.2026).

6. Міхальков С. Рупор російської пропаганди в Польщі став голосом протесту фермерів. 14.02.2024. URL: https://texty.org.ua/articles/111765/rupor-rosijskoyi-propahandy-u-polshi-stav-holosom-protestu-fermeriv (дата звернення: 14.10.2026).

7. Kogo Polacy nie lubią, a kogo darzą największą sympatią? Najnowszy raport ujawnia. RMF24. 05.02.2026. URL: https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-kogo-polacy-nie-lubia-a-kogo-darza-najwieksza-sympatia-najno,nId,8064249 (дата звернення: 14.10.2026).

8. Co pogarsza stosunek Polaków do Ukraińców? Wyraźny podział. Interia. 2026. URL: https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-co-pogarsza-stosunek-polakow-do-ukraincow-wyrazny-podzial,nId,23534065 (дата звернення: 14.10.2026).

9. Рівень симпатії до поляків і Польщі вдвічі знизився серед українців – опитування. NV.ua. 16.12.2024. URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/riven-simpatiji-ukrajinciv-do-polyakiv-znizivsya-udvichi-svidchit-opituvannya-50474656.html (дата звернення: 14.10.2026).

УДК: 338.43:004

Злата Пирожко
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини»
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна
Володимир Калуга
доктор філософських наук,
професор кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У сучасних умовах глобальних економічних викликів, кліматичних змін та наслідків військових дій традиційні методи господарювання не відповідають вимогам часу та поточних обставин, у тому числі не задовольняють очікуванням щодо рентабельності виробництва. У зв'язку з цим аграрний сектор потребує якісної трансформації на засадах інноваційного розвитку, цифровізації та переходу до концепції «розумного землеробства» (smart-farming). Впровадження новітніх технологій дозволяє не лише оптимізувати витрати на матеріально-технічні ресурси, а й мінімізувати негативний вплив сільського господарства на навколишнє середовище, підвищуючи загальну конкурентоспроможність національного агропромислового комплексу на світовому ринку [1].

Аналізуючи наукові підходи до визначення сутності цифровізації аграрного виробництва, варто зазначити, що цей процес охоплює комплексне впровадження інформаційно-телекомунікаційних систем, штучного інтелекту, геоінформаційних технологій та автоматизованих комплексів у всі етапи агробізнесу – від планування польових робіт до логістики та збуту готової продукції. У таблиці 1 систематизовано ключові інноваційні напрями модернізації аграрного сектору та ефекти від їх впровадження.

Важливим аспектом масового впровадження цифрових технологій є державна підтримка та створення сприятливого інвестиційного клімату. Як свідчать дані профільних досліджень, агропідприємства, що активно

використовують цифрові платформи управління, демонструють на 20-25% більшу стійкість під час кризових явищ порівняно з тими господарствами, що ведуть діяльність за екстенсивною моделлю [2]. Водночас процес цифрової трансформації стикається з низкою перешкод, серед яких основними є дефіцит кваліфікованих кадрів, здатних працювати зі складним програмним забезпеченням, а також висока вартість початкового інвестування в обладнання [3].

У таблиці 1 наведено напрями цифровізації та інноваційного розвитку сільського господарства.

Таблиця 1. – Напрями цифровізації та інноваційного розвитку сільського господарства

Напрям інновацій	Сутність технології	Очікуваний ефект
Точне землеробство (Precision Agriculture)	Використання GPS-навігації, датчиків вологості ґрунту та диференційованого внесення добрив і ЗЗР	Економія добрив і пального на 15-30%, збереження родючості ґрунтів
Дрони та безпілотні апарати	Моніторинг стану посівів з повітря, картографування полів, внесення біопрепаратів	Оперативне виявлення хвороб рослин, зменшення стоптаності ґрунтів
Інтернет речей (IoT) у тваринництві	Чипування поголів'я, датчики здоров'я та автоматизовані доїльні установки	Покращення продуктивності тварин, раннє виявлення захворювань
Блокчейн у ланцюгах постачання	Простежуваність походження агропродукції від поля до полиці магазину («from farm to fork»).	Зростання довіри споживачів, прозорість експортних операцій
Штучний інтелект та великі дані (Big Data)	Прогнозування врожайності, погодних ризиків та оптимізація цін на основі алгоритмів машинного навчання	Прийняття обґрунтованих управлінських рішень, зниження ризиків

Окрему увагу слід приділити екологічній складовій інновацій. «Зелений курс» Європейського Союзу вимагає від українських виробників суворого дотримання екологічних стандартів, скорочення викидів парникових газів та зменшення обсягів пестицидів. Цифрові рішення дозволяють досягати цих цілей завдяки точковому впливу на об'єкти господарювання без надмірного хімічного навантаження на довкілля.

Отже, цифровізація та перехід на інноваційні рейки є безальтернативним шляхом для модернізації аграрного сектору

України. Успішна реалізація цих процесів вимагає синергії зусиль держави, наукових інститутів та бізнесу задля створення доступних фінансових інструментів, освітніх програм та розвиненої цифрової інфраструктури в сільській місцевості.

Список використаних джерел

1. Шпикуляк О. Г., Малієнко Ю. М. Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрного сектору економіки: виклики та пріоритети. *Економіка АПК*. 2024. № 2. С. 14–22.
2. Оніщенко В. В., Гайдуцький І. П. Цифрова трансформація агробізнесу в умовах глобальних викликів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 4. С. 45–51.
3. FAO. Digital technologies in agriculture and rural areas: Briefing paper. Rome : FAO, 2024. 36 p.

УДК: 338.43:339.7

Злата Пирожко
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини»
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна
Володимир Калуга
доктор філософських наук,
професор кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ І АГЕНЦІЙ У ВІДБУДОВІ ТА ПІДТРИМЦІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах повномасштабної війни агропромисловий сектор України зазнає систематичних руйнувань, поступаючись за масштабами прямих збитків лише паливно-енергетичному комплексу. Відповідно до оцінок Світового банку, аграрне виробництво акумулює близько 12% сукупних потреб національної повоєнної реконструкції,

поступаючись житловому фонду (17%), транспортно-логістичній мережі (15%) та сфері торгівлі й промисловості (14%) [1]. За умов дефіциту внутрішніх фінансових ресурсів ключовим драйвером стабілізації, кредитування та технологічної модернізації галузі виступають міжнародні фінансові установи (МФО) та агенції розвитку, які компенсують бюджетні розриви, забезпечують ліквідність виробників та запроваджують новітні механізми страхування воєнних ризиків.

Аналізуючи динаміку зовнішнього фінансування України у 2022-2026 роках, спостерігається еволюція від оперативного перекриття екстрених бюджетних дефіцитів до довгострокового і структурно спланованого донорства (таблиця 1) [2].

Таблиця 1. – Загальний обсяг міжнародної допомоги Україні відповідно до основних договорів у 2022-2026 рр. (млрд дол./євро)

Донор / Програма	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**	**2025 рік**	**2026 рік**
МВФ (виплати за програмами, дол.)	2,7	4,5	3,4	2	1,5
Світовий банк (мобілізовано, дол.)	15	20	25	28	1,2
ЄС (бюджетна підтримка, євро)	7	18	16,5	16	12,5
США (бюджетна підтримка, дол.)	11,9	10,9	7,8	інструмент ERA	інструмент ERA
G7+ загальна бюджетна підтримка (дол.)	31	43	38	37	38
«Team Europe» (ЄС + країни-члени, євро)	45	65	37	18,1	19,5

Найбільш суттєвою трансформацією архітектури підтримки у 2025-2026 роках став перехід до спільного механізму ERA Loans під заставу прибутків від заморожених російських активів, що дозволило утримувати стабільну підтримку від G7+ на рівні 37-38 млрд доларів на рік без надмірного навантаження на бюджети союзників. У таблиці 2 систематизовано ключові міжнародні інституції та специфіку їхнього впливу на аграрний сектор [3, 4].

Таблиця 2. – Ключові інституції та напрями їхньої підтримки аграрного сектора України (2022-2026 рр.)

Міжнародна інституція	Основні інструменти та проєкти	Цільове призначення в АПК
Світовий банк	Проєкт ARISE, програми PforR	Доступ малих фермерів до пільгових кредитів через ДАР, субсидії на гектар та тваринництво
ЄБРР	Розподіл ризиків (Risk Sharing), інвестиційні позики	Підтримка ліквідності агрохолдингів і МСП, фінансування посівних, логістики та зеленої енергетики
Європейський Союз	Механізм Ukraine Facility (2024–2027), Горизонт Європа	Інфраструктурне відновлення, адаптація до Спільної аграрної політики (САП) та екологічних стандартів ЄС
USAID	Ініціатива «AGRI-Україна»	Постачання насіння, добрив, ЗЗР, гранти на зерносховища та розвиток альтернативної логістики
ФАО ООН	Екстрені гуманітарні та технічні програми, проєкти розмінування	Допомога прифронтовим регіонам, надання рукавів для зберігання зерна, ваучерів та відновлення земель

Світовий банк через проєкт ARISE спрямовує близько 1,5 млрд доларів на забезпечення 90 тисяч господарств обіговими коштами та фіксованими компенсаціями на оброблювану землю. Водночас Міжнародна фінансова корпорація (IFC) у межах Програми економічної стійкості (ERA) на 2 млрд доларів фокусується на гарантіях для МСП, торговельному фінансуванні та цифровізації аграрних розписок.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) інвестує у стале виробництво, біопаливо, іригаційні системи та логістику спільно з провідними банками. Стратегічним пріоритетом для українського АПК залишається євроінтеграційний трек: адаптація до норм Спільної аграрної політики (САП) у межах програми Ukraine Facility (до 50 млрд євро) та участь у наукових грантах програми «Горизонт Європа» (Кластер 6, ініціатива AGRO-WELL).

Агенція USAID через ініціативу «AGRI-Україна» системно забезпечує фермерів критичними ресурсами та розширює експортні коридори. Діяльність установ ООН (ФАО, ІФАД, ЮНІДО) охоплює гуманітарне реагування, розмінування сільгоспугідь, надання тимчасових зерносховищ та реалізацію Програми зеленого відновлення промисловості на 250 млн доларів.

Для максимальної ефективності та цільового використання залучених ресурсів процес відбудови має спиратися на базові засади: інституційну трансформацію управління, прозорість фінансових потоків, антикорупційну захищеність, координацію донорів, адаптивність до кризових умов та постійний моніторинг результативності [5].

Отже, масштабна допомога міжнародних фінансових установ і донорів є визначальним чинником забезпечення продовольчої безпеки світу та повоєнного відновлення українського агропромислового комплексу, гарантуючи його конкурентоспроможність та інтеграцію до європейського ринку.

Список використаних джерел

1. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову (RNA3). World Bank Group. 2024. URL: https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-andreconstruction-needs-assessment-released (дата звернення: 15.10.2026).
2. Вінницька О. Роль міжнародних фінансових організацій та інституційних донорів у підтримці фінансової стабільності України. *Економічні горизонти*. 2026. Вип. 2(35). С. 136–145. DOI: https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(35).2026.362144 (дата звернення: 15.10.2026).
3. Фінансування стійкості і відбудови аграрного сектора України міжнародними фінансовими установами та агенціями розвитку. Аграрно-політичний діалог (APD Ukraine). 2025. URL: https://www.apdukraine.de/ (дата звернення: 15.10.2026).
4. Сільськогосподарські гранти в Україні 2026: повний огляд для фермерів, агростартапів та дослідників. URL: https://getgrant.ua/ (дата звернення: 15.10.2026).
5. Довгань В. М. Роль міжнародних фінансових організацій у підтримці проєктів відбудови України. *Наукові записки. Серія : Право*. 2024. № 17. URL: https://pravo.cusu.edu.ua/ (дата звернення: 15.10.2026).

УДК 327(55:569.4)

Олег Рахмілевич
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету політичних наук
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Анастасія Хмель
декан факультету політичних наук,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ВІД НЕПРЯМОГО ПРОТИСТОЯННЯ ДО ПРЯМИХ УДАРІВ: ЕТАПИ ЕСКАЛАЦІЇ МІЖ ІЗРАЇЛЕМ ТА ІРАНОМ У 2023-2026 РОКАХ

Ізраїльсько-іранське протистояння десятиліттями розвивалося не у формі відкритої міждержавної війни. Тегеран вибудовував мережу союзних збройних угруповань, тоді як Ізраїль відповідав ударами по пов'язаній з Іраном інфраструктурі, кіберопераціями, диверсіями та точковими ліквідаціями. Після 7 жовтня 2023 р. така модель почала змінюватися: конфлікт охопив одразу кілька театрів, а пряме зіткнення Ізраїлю та Ірану перестало бути суто теоретичним сценарієм. Для нашої теми принциповим є не питання про оперативне планування атаки «Рух ісламського опору» (далі – ХАМАС), а те, як вона змінила сприйняття ризику Ізраїлем. Мета даного дослідження – простежити перехід від «війни в тіні» до прямих ударів у 2023-2026 рр. та з'ясувати те, чому ізраїльська відповідь дедалі частіше була не дзеркальною, а спрямованою на конкретні вразливості Ірану – ППО, командування, ракетне виробництво й здатність організовувати наступні атаки.

Перший перелом настав у квітні 2024 р. Після удару 1 квітня по консульській будівлі на території комплексу посольства Ірану в Дамаску, де загинули 7 високопоставлених офіцерів Корпусу вартових Ісламської революції (далі – КВІР), Тегеран уперше атакував Ізраїль безпосередньо зі своєї території. У ніч з 13 на 14 квітня Іран запустив понад 300 засобів ураження; за даними Армії оборони Ізраїлю (далі – ЦАХАЛ), ішлося приблизно про 170 безпілотними літальними

апаратами (далі – БпЛА), понад 30 крилатих і понад 120 балістичних ракет. Переважну більшість було перехоплено ізраїльськими силами разом із Сполученими Штатами Америки та партнерами [1]. Військовий результат атаки виявився обмеженим, однак її політичне значення було суттєвим: Іран подолав поріг прямого масштабного удару по Ізраїлю зі своєї території, доповнивши протистояння через союзні угруповання відкритим застосуванням власних сил. Масована комбінована атака не завдала Ізраїлю значної військової шкоди: його багаторівнева система протиповітряної та протиракетної оборони за підтримки США й інших партнерів забезпечила перехоплення переважної більшості засобів ураження. Водночас успішне відбиття саме цієї атаки не гарантувало аналогічного результату за інших умов. Для ізраїльського керівництва постало питання поєднання оборонного успіху з підтриманням стримування: відсутність відповіді могла сприйматися як прийняття прецеденту прямих іранських ударів, тоді як масштабна відповідь загрожувала подальшою ескалацією.

Ізраїльська відповідь 19 квітня була показовою. Замість масованого залпу, співмірного з іранським, удар був спрямований по елементу системи С-300 (радіолокатор наведення) поблизу Ісфахана. Центр стратегічних і міжнародних досліджень (Center for Strategic and International Studies, далі – CSIS) розцінив його як вивірений сигнал: Ізраїль продемонстрував здатність долати іранську протиповітряну оборону (далі – ППО) та уражати її ключові елементи та діяти поблизу стратегічної ядерної інфраструктури, не переводячи конфлікт одразу у повномасштабну війну [2]. У цьому випадку важливим був не масштаб відповіді, а вибір цілі. Фактично Ізраїль показав, що може завдати істотного удару по захищеному району і при цьому залишити противнику можливість не продовжувати ескалацію. На нашу думку, саме тут особливо чітко проявилася ізраїльська логіка асиметричної відплати: не витрачати сотні боєприпасів заради формальної «рівності» ударів, а продемонструвати вразливість системи, яка має захищати найбільш важливі об’єкти держави. Така відповідь одночасно виконувала функцію відплати та демонструвала можливий рівень наступної ескалації.

Другий етап охопив літо – осінь 2024 р. Після загибелі лідера ХАМАС Ісмаїла Ганії в Тегерані, а також ліквідації у вересні лідера «Хезболли» Хасана Насралли та командувача КВІР Аббаса Нілфорушана, Іран 1 жовтня знову застосував балістичні ракети безпосередньо проти Ізраїлю.

26 жовтня 2024 р. ізраїльська авіація атакувала іранські системи ППО, ракетні виробництва та пускову інфраструктуру. За оцінкою

Інституту досліджень національної безпеки (Institute for National Security Studies, далі – INSS), близько ста літаків діяли трьома хвилями, уражаючи цілі в районах Тегерана, Керманшаха, Кума, Ахваза, Шираза й Ісфахана [3]. Водночас Ізраїль утримався від ударів по ядерних та енергетичних об'єктах, залишивши простір для припинення обміну атаками. На відміну від квітневої демонстрації, операція мала практичну мету – послабити можливість Ірану повторити ракетний удар через знищення елементів виробництва, запуску та прикриття ракет. Це свідчило про ставку на розвідку, технологічну перевагу й точність, а не на симетричний масштаб відповіді.

Третій і вирішальний злам стався у червні 2025 р. Перед початком операції «Rising Lion» ядерне питання вже не було лише політичним аргументом. Станом на 17 травня 2025 р. Міжнародне агентство з атомної енергії (далі – МАГАТЕ) оцінювало запас іранського урану, збагаченого до 60% за ізотопом U-235 і наявного у формі гексафториду урану (UF_6), у 408,6 кг. Агентство водночас зазначало, що з лютого 2021 р. не може точно верифікувати весь запас збагаченого урану Ірану на будь-яку конкретну дату [4]. Ці дані ще не давали підстав стверджувати, що Іран уже мав готову ядерну зброю. У публічному обґрунтуванні операції ізраїльське керівництво представляло поєднання ядерного та ракетного потенціалу Ірану як загрозу, що потребувала військового втручання до її подальшого посилення. Після 7 жовтня в Ізраїлі дедалі важче було будувати безпекову політику на припущенні, що противник у критичний момент обов'язково зупиниться перед останньою межею. Саме тому ризик, який раніше міг вважатися віддаленим, почав трактуватися як такий, що потребує дій до його повної матеріалізації.

13 червня 2025 р. Ізраїль перейшов до широкої повітряної кампанії. За даними ЦАХАЛ, у першу ніч близько 200 літаків застосували понад 330 боєприпасів по більш ніж 100 цілях, зокрема об'єктах ядерної програми, ППО та вищого військового командування. Було підтверджено загибель начальника Генерального штабу Збройних сил Ірану Мохаммада Багері, командувача КВІР Хоссейна Саламі та командувача Центрального штабу «Хатам аль-Анбія» Голамалі Рашида [5]. Ураження командувачів мало не лише символічний, а й потенційний оперативний ефект: воно могло дезорганізувати управління силами Ірану, ускладнити координацію та уповільнити рішення щодо відповіді. Таким чином, удари по конкретних центрах військового планування доповнювали знищення техніки та інфраструктури.

Особливо показовою була підготовка операції. Reuters із посиланням на ізраїльські джерела повідомляв, що Моссад завчасно розгорнув в Ірані вибухові дрони й високоточні системи, які на початку

кампанії атакували ракети та ППО. За словами співрозмовників агентства, розвідувальна підготовка тривала роками; водночас Reuters наголосив, що не міг незалежно перевірити всі оперативні деталі [6]. Повідомлялося про приховане розміщення озброєння поблизу засобів ППО і застосування дронів проти ракет «земля – земля» поблизу Тегерана. На нашу думку, це яскравий приклад асиметричного підходу: завчасне проникнення перетворило велику територію й віддаленість Ірану з переваги на вразливість, адже частина ударних засобів уже перебувала всередині країни. Операція також мала дезінформаційну складову. За даними Reuters, напередодні атаки зберігалося враження, що контакти зі США та заплановані переговори Вашингтона з Тегераном можуть запобігти удару [6]. Раптовість дала змогу атакувати ППО, ракетні об'єкти й командні центри до повного переходу іранської системи на воєнний режим. Результат забезпечило поєднання агентурної роботи, технічних засобів, маскування намірів і точного вибору моменту.

Дванадцятиденна війна завершилася 24 червня, хоча серія американських ударів по ключових ядерних об'єктах і подальше припинення вогню відбулося 22 червня. Congressional Research Service констатувала, що ядерна програма, військові активи, політичне керівництво та інфраструктура Ірану зазнали серйозних ударів, але довгострокові наслідки залишалися невизначеними [7]. Це важливе застереження: оперативний успіх не тотожний остаточному стратегічному вирішенню проблеми. Іран зберіг державність, науково-технічну базу й можливість відновлювати частину втрачених спроможностей. Крім того, вступ США у фінальну фазу кампанії показав ще одну межу ізраїльської сили. Ізраїль здатний самостійно створювати повітряну перевагу, проводити складні розвідувальні операції та завдавати ударів на великій відстані, однак щодо найбільш захищених ядерних об'єктів американські можливості залишалися окремим фактором. Тому кампанія 2025 р. була не лише демонстрацією ізраїльської автономності, а й прикладом того, де союз зі США істотно розширює межі можливого. Дослідницька служба Конгресу США (Congressional Research Service, далі – CRS) звертала увагу й на іншу стратегічну невизначеність: після таких ударів Тегеран міг як піти на поступки щодо ядерної програми, щоб уникнути нового силового тиску, так і, навпаки, зробити висновок про необхідність ще сильнішого засобу стримування [7]. Для оцінки ізраїльської стратегії це принципово. Військова операція може суттєво відкинути програму назад, але не здатна автоматично визначити політичне рішення керівництва Ірану.

Отже, успіх ударів треба вимірювати не тільки кількістю знищених об'єктів, а й тим, чи змінюють вони подальшу поведінку противника.

Четвертий етап розпочався 28 лютого 2026 р. зі спільної військової кампанії Ізраїлю та США проти Ірану, у межах якої ізраїльська операція отримала назву «Roaring Lion», а американська – «Epic Fury». У проміжній оцінці від 17 травня 2026 р. Тамір Хайман зазначав, що, попри тактичні досягнення, два визначені ним головні центри тяжіння – іранський режим і ядерний проєкт – залишалися по суті незмінними [8]. Важливо, що INSS пов'язував нову війну з тим, що результати кампанії 2025 р. не стали постійним рішенням, а Іран продемонстрував здатність досить швидко відновлювати критичні елементи свого потенціалу [8]. Це робить етап 2026 р. особливо важливим: пряма війна перестала бути одноразовим винятком і стала повторюваним інструментом тиску. Водночас сама ізраїльська аналітика показувала межі повітряної сили – значна частина критичної інфраструктури залишалася під землею, а тактична перевага ще не означала стійкого політичного результату. Фактично виникла нова проблема: якщо противник після сильного удару відновлюється швидше, ніж очікувалося, то стримування починає залежати від готовності періодично повторювати силові операції. Це вже значно дорожча й небезпечніша модель, ніж попередня «війна в тіні». INSS наводив і конкретні ознаки цієї проблеми: після кампанії 2025 р. Іран почав відновлювати захищену ядерну інфраструктуру та нарощувати ракетний потенціал; саме швидкість відновлення стала одним із пояснень того, чому питання нової превентивної кампанії знову повернулося до порядку денного [8]. Це важливий урок і для самого Ізраїлю. Країна може мати беззаперечну перевагу в розвідці, авіації та точності ударів, але якщо критичні елементи противника розосереджені, дубльовані або заховані під землею, одноразова блискуча операція не обов'язково створює довготривалий результат. У 2026 р. проблема вже полягала не в тому, чи здатен Ізраїль завдати удару по Ірану, а в тому, скільки разів та за яких політичних умов доведеться це робити.

Роль ООН у цій ескалації, на нашу думку, дає підстави для скептичної оцінки. Після удару 1 квітня 2024 р. по іранському дипломатичному комплексу в Дамаску, який Тегеран пов'язував з Ізраїлем, Іран 13–14 квітня здійснив масштабну пряму атаку на ізраїльську територію. У листі до Ради Безпеки іранська сторона прямо назвала її відповіддю на попередній удар і послалася на право на самооборону відповідно до статті 51 Статуту ООН. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш засудив серйозну ескалацію,

спричинену масштабною іранською атакою, і закликав до стриманості. Водночас він нагадав, що засудив і удар по іранському консульству 1 квітня [9]. Під час засідання Ради Безпеки проявилися суттєві розбіжності в оцінці причин ескалації: західні держави акцентували увагу на відповідальності Ірану та праві Ізраїлю на захист, тоді як інші учасники наголошували на попередніх діях Ізраїлю і необхідності розглядати іранську атаку в ширшому контексті. У червні 2025 р., після початку ізраїльської повітряної кампанії проти Ірану, критика в Раді Безпеки вже значною мірою була спрямована на Ізраїль, а основним спільним закликом знову стали деескалація та повернення до дипломатії [9]. Проблема, однак, полягала у відсутності механізму, здатного реально зупинити подальше розширення конфлікту. Між квітнем 2024 р. і червнем 2025 р. протистояння пройшло шлях від першого прямого обміну ударами до масштабної повітряної війни, попри регулярні заклики до стриманості. Для Ізраїлю це мало практичне значення. Після 7 жовтня ізраїльське керівництво ще менше було готове покладатися на міжнародні механізми, які могли засуджувати вже здійснені атаки, але не гарантували усунення загроз. Саме тому головним інструментом стримування залишалися власні військові, розвідувальні та технологічні можливості. Такий скепсис щодо ролі ООН, на нашу думку, пов'язаний з розривом між її дипломатичними закликами та реальною здатністю впливати на поведінку сторін конфлікту.

Отже, у 2023-2026 рр. відбулася не просто ескалація, а зміна самої моделі ізраїльсько-іранського конфлікту. Іран втратив можливість зберігати повну стратегічну дистанцію за рахунок проксі, а Ізраїль поступово перейшов від переважно оборонного стримування до активного зниження спроможностей противника. На нашу думку, однією з головних рис ізраїльської стратегії стала асиметричність відповіді. Ізраїль не намагався щоразу відтворювати масштаб іранського удару; значно важливішим було знайти вразливу ланку – ППО, ракетне виробництво, систему командування або підготовлену інфраструктуру – і бити саме по ній. Це видно і в обмеженому ударі біля Ісфахана у квітні 2024 р., і в ширшому ураженні ППО та ракетної інфраструктури восени, і особливо в кампанії 2025 р., де повітряна операція була поєднана з роботою Моссаду безпосередньо на території Ірану. Події 2024-2026 рр. показали високу оперативну ефективність такого підходу. Але вони ж показали його межі: навіть серйозна військова перевага не гарантує остаточного усунення ядерної, ракетної та регіональної загрози. Тому нова модель стримування стала більш жорсткою. Вона ґрунтується вже не стільки на припущенні, що

противник не перейде певну «червону лінію», скільки на переконанні, що за її перехід він втратить конкретні критичні спроможності. Її ефективність спирається на сильну розвідку, технологічну перевагу, здатність діяти на великій відстані та підтримку США. Якщо хоча б один із цих елементів послаблюється, асиметрична відповідь може втратити головну перевагу – можливість завдавати противнику більшої стратегічної шкоди, ніж та, яку Ізраїль отримує у відповідь.

Отже, головним результатом подій 2023-2026 рр. стало формування нової, жорсткішої системи взаємного примусу, у якій Ізраїль має явну оперативну перевагу, але остаточного політичного вирішення іранської проблеми не досягнуто.

Список використаних джерел

1. Israel Defense Forces. Operational Update Regarding the Successful Defense of Israel's Airspace Overnight. 14.04.2024. URL: https://www.idf.il/en/mini-sites/israel-at-war/briefings-by-idf-spokesperson-bg-effie-defrin/april-24-press-briefings/operational-update-by-idf-spokesperson-rear-admiral-daniel-hagari-regarding-the-successful-defense-of-israels-airspace-overnight/
2. Palmer A., Byman D., Jones S. G., Bermudez J. S. Jr. Assessing Israel's Strike on Iran. Center for Strategic and International Studies. 03.05.2024. URL: https://www.csis.org/analysis/assessing-israels-strike-iran
3. Shine S. The Implications of the Israeli Attack on Iran – and a Look to the Future. Institute for National Security Studies. 27.10.2024. URL: https://www.inss.org.il/social_media/the-implications-of-the-israeli-attack-on-iran-and-a-look-to-the-future/
4. International Atomic Energy Agency. NPT Safeguards Agreement with the Islamic Republic of Iran. GOV/2025/24. 31.05.2025 (derestricted 11.06.2025). URL: https://www.iaea.org/sites/default/files/25/06/gov2025-24.pdf
5. Israel Defense Forces. Press Briefing by IDF Spokesperson BG Effie Defrin. 13.06.2025. URL: https://www.idf.il/en/mini-sites/israel-at-war/briefings-by-idf-spokesperson-bg-effie-defrin/june-25-press-briefings/press-briefing-by-idf-spokesperson-bg-effie-defrin-june-13-2025/
6. Reuters. Israel used long-planned subterfuge in attack on Iranian nuclear targets, Israeli sources say. 13.06.2025. URL: https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-used-long-planned-subterfuge-attack-iranian-nuclear-targets-israeli-2025-06-13/
7. Congressional Research Service. Israel-Iran Conflict, U.S. Strikes, and Ceasefire. IF13032. Updated 26.06.2025. URL:

https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/PDF/IF13032/IF13032.7.pdf
8. Hayman T. “Operation Roaring Lion”: Summary of the First Phase. Institute for National Security Studies. 17.05.2026. URL: https://www.inss.org.il/publication/roaring-lion-first-summary/
9. United Nations Security Council. Emergency meetings on the Iran-Israel escalation: URL: https://press.un.org/en/2024/sc15660.doc.htm, 14.04.2024 ; URL: https://press.un.org/en/2025/sc16087.doc.htm, 13.06.2025.

УДК 004.8:327(450)

Ольга Станько
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини»
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Ірина Габро
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТАХ ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Цифрова трансформація міжнародних відносин змінює не тільки канали дипломатичної комунікації, але й сам зміст зовнішньополітичного порядку денного. Штучний інтелект (ШІ) у цьому процесі має подвійне значення. З одного боку, це технологія, яка може посилювати аналітичні й комунікаційні можливості держави. З іншого боку, ШІ дедалі частіше стає окремим об’єктом міжнародного регулювання.

У випадку Італійської Республіки цей подвійний вимір простежується досить чітко. Міністерство закордонних справ і міжнародного співробітництва Італії (MAECI) розглядає цифрову дипломатію ширше, ніж просто використання цифрових каналів. До неї

належить також міжнародна взаємодія щодо управління новими технологіями. Серед основних напрямів прямо зазначені: штучний інтелект, квантові технології, блокчейн, мережі 5G, нейронні мережі, біотехнології та Інтернет речей [1].

На інституційному рівні основну роль у зовнішньому вимірі цієї політики відіграє MAECI. У взаємодії з іншими державними адміністраціями Міністерство представляє та просуває позиції Італії на відповідних майданчиках Європейського Союзу, ООН, ОЕСР, G7, G20 та в інших тематичних форматах. Крім цього, воно бере участь у реалізації тих положень національної стратегії у сфері ШІ, які належать до його компетенції [1]. Через це італійську цифрову дипломатію доцільно розглядати ширше, ніж традиційну дипломатичну комунікацію через соціальні мережі. Однією з її функцій стає узгодження норм і стандартів, захист технологічних інтересів держави та розвиток міжнародних партнерств.

Внутрішню стратегічну основу цього підходу формує «Італійська стратегія штучного інтелекту 2024-2026». У документі державну політику поділено на чотири основні напрями: дослідження, публічну адміністрацію, підприємства та освіту. При цьому окремий акцент зроблено на розвитку антропоцентричних, надійних і сталих рішень у сфері ШІ, а також на питаннях безпеки та соціальної відповідальності [2].

Наступним кроком інституціоналізації став Закон Італії No 132 від 23 вересня 2025 року. Він закріпив принципи прозорого, коректного, відповідального та антропоцентричного використання ШІ, а також пов'язав національне регулювання з Регламентом ЄС 2024/1689 (AI Act) [3]. Ще одним етапом стало опублікування 8 жовтня 2026 року Законодавчого декрету No 179. Він конкретизує повноваження AgID і Національного агентства з кібербезпеки (ACN), які вже були визначені національними органами з питань штучного інтелекту статтею 20 Закону No 132 від 23 вересня 2025 року. Документ набрав чинності 23 жовтня 2026 року [4]. Таким чином, зовнішньополітичні ініціативи Італії у сфері ШІ спираються на внутрішню систему регулювання, яка поступово стає більш структурованою.

Одним із основних пріоритетів цифрової дипломатії Італії є участь у формуванні міжнародних правил управління ШІ. Під час головування Італії у G7 у 2024 році питання надійного, безпечного, захищеного, антропоцентричного та заснованого на правах людини штучного інтелекту увійшло до порядку денного зовнішньополітичної координації. Міністри закордонних справ G7 підтримали подальше просування результатів Хіросімського процесу щодо ШІ та наголосили

на необхідності сумісності різних рамок управління цією технологією [5]. У цьому контексті ШІ вже не можна розглядати лише як технологічний ресурс. Він стає також предметом дипломатичних переговорів, нормативного впливу та міждержавної координації.

Ще одним важливим пріоритетом є поєднання цифрової дипломатії, політики розвитку та технологічного партнерства. Показовим прикладом є «AI Hub for Sustainable Development», започаткований Італією під час її головування у G7 у співпраці з Програмою розвитку ООН і пов'язаний із Планом Маттеї для Африки. Ініціатива була спрямована на відповідальне та інклюзивне використання ШІ в країнах партнерах, зокрема у сфері освіти, охорони здоров'я, сільського господарства, управління природними ресурсами та кліматичної стійкості [6]. Тут технологічна політика безпосередньо поєднується з міжнародним співробітництвом, розвитком місцевих цифрових середовищ та побудовою довгострокових партнерств.

У 2026 році цей напрям почав переходити від концептуального рівня до практичної реалізації. У червні в Болоньї, у межах AI Hub, було створено сім партнерств між африканськими інноваторами та італійськими й європейськими партнерами. Вони охоплюють охорону здоров'я, сільське господарство, мовні технології, освіту та інфраструктуру ШІ. Організаторами та промоутерами заходу виступили Міністерство підприємств і Made in Italy, MAECI, UNDP, Болонський університет, Bi-Rex Competence Centre, Метрополійне місто та муніципалітет Болоньї, CINECA та AI Hub for Sustainable Development [7]. Цей приклад добре показує одну з характерних рис італійського підходу.

Цифрова дипломатія поступово виходить за межі декларативного просування принципів і переходить до створення конкретних мереж співпраці, які об'єднують державні установи, міжнародні організації, наукові центри та приватний сектор.

На основі офіційних документів можна виокремити три взаємопов'язані напрями використання ШІ у цифровій дипломатії Італійської Республіки. Перший напрям є нормативно-регуляторним і стосується просування безпечного та антропоцентричного підходу до ШІ. Другий напрям має багатосторонній характер. У його межах Італія використовує ЄС, G7, ООН та інші формати для участі у виробленні спільних правил і стандартів. Третій напрям можна визначити як технологічно-партнерський. Тут ШІ стає інструментом економічної дипломатії, співробітництва у сфері розвитку та міжнародного позиціонування інноваційного потенціалу держави. Ці напрями діють не окремо один від одного. Національне регулювання, європейський

нормативний простір і зовнішньополітичні ініціативи поступово формують спільну модель і взаємно посилюють один одного.

При цьому важливо розмежовувати ШІ як об'єкт цифрової дипломатії та ШІ як безпосередній операційний інструмент дипломатичної служби. Офіційні італійські джерела сьогодні значно детальніше описують міжнародне управління технологією, нормативну координацію, інноваційні партнерства та цифрове співробітництво, ніж системне використання алгоритмів у повсякденній роботі дипломатів. Саме тому застосування генеративного ШІ у комунікації, консульській діяльності, аналізі зовнішньополітичної інформації або підтримці прийняття рішень потребує окремої емпіричної перевірки. Це розмежування має принципове значення для подальшого дослідження ШІ саме як інструменту цифрової дипломатії Італійської Республіки.

Отже, штучний інтелект уже займає стійке місце в інституційній архітектурі цифрової дипломатії Італії. Її сучасна модель поєднує кілька рівнів політики, орієнтацію на міжнародне нормотворення, зв'язок технологічної політики з правами людини та поступовий перехід до практичних партнерств, особливо у відносинах з африканськими державами. У результаті політика у сфері ШІ стає складовою зовнішньополітичного позиціонування Італійської Республіки. Технологічне врядування, міжнародна співпраця та інноваційна дипломатія дедалі тісніше взаємодіють між собою, а внутрішні механізми регулювання стають основою для зовнішніх ініціатив держави.

Список використаних джерел

1. Diplomazia digitale e nuove tecnologie / Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale. URL: https://www.esteri.it/it/temi/diplomazia_cyber/diplomazia-digitale-e-nuove-tecnologie/

2. Strategia Italiana per l'Intelligenza Artificiale 2024–2026 / Dipartimento per la Trasformazione Digitale; Agenzia per l'Italia Digitale. 2024. URL: https://www.agid.gov.it/sites/agid/files/2024-07/Strategia_italiana_per_l_Intelligenza_artificiale_2024-2026.pdf

3. Legge 23 settembre 2025, n. 132. Disposizioni e deleghe al Governo in materia di intelligenza artificiale // Normattiva. URL: https://www.normattiva.it/eli/id/2025/09/25/25G00143/CONSOLIDATED

4. Decreto legislativo 7 ottobre 2026, n. 179. Adeguamento della normativa nazionale alle disposizioni del regolamento (UE) 2024/1689 del Parlamento europeo e del Consiglio, del 13 giugno 2024, che stabilisce regole armonizzate sull'intelligenza artificiale, in materia di poteri delle Autorità nazionali e di utilizzo dell'intelligenza artificiale nella formazione / Gazzetta

Ufficiale della Repubblica Italiana. URL: https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2026/10/08/26G00200/SG
5. G7 Foreign Ministers' Meeting Communiqué (Capri, April 19, 2024) – Addressing Global Challenges, Fostering Partnerships / Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale. URL: https://www.esteri.it/it/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/2024/04/g7-foreign-ministers-meeting-communique-capri-april-19-2024-addressing-global-challenges-fostering-partnerships/
6. Il Digitale per lo Sviluppo / Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale. URL: https://www.esteri.it/it/temi/cooperaz_sviluppo/la-finanza-per-lo-sviluppo/il-digitale-per-lo-sviluppo/
7. AI Hub for Sustainable Development: a Bologna siglati sette accordi tra startup africane e partner europei / Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale. 19 giugno 2026. URL: https://www.esteri.it/it/sala_stampa/archivionotizie/diplomazia-economica/2026/06/ai-hub-for-sustainable-development-a-bologna-siglati-sette-accordi-tra-startup-africane-e-partner-europei/

УДК 327.5:355.02

Ірина Тихоненко
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ОБОРОННОЇ ДИПЛОМАТІЇ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

У XXI столітті все більше спостерігається тенденція до використання нових форм дипломатичної діяльності. На тлі двох форм реалізації міжнародних відносин – війни та дипломаті – все більшого резонансу набуває оборонна дипломатія, що займає перетин традиційного розуміння військової сили та ширших підходів до міжнародної співпраці. Крізь призму теорії міжнародних відносин та відповідних парадигм виникає певна складність у поясненні її природи.

Перші спроби визначити поняття оборонної дипломатії були зроблені британцями, які внесли це поняття до відповідного документу

– «Стратегічного огляду оборони», представленого Міністерством оборони у 1998 році. Велика Британія визначає оборонну дипломатію як мирне використання оборонних можливостей з метою досягнення позитивних результатів у розвитку двосторонніх та багатосторонніх відносин з певною країною/країнами. Британський підхід не включає військові операції до інструментів оборонної дипломатії, але апелює до наступних форм співпраці: обмін персоналом, кораблями та літаками, візити високого рівня та старших командирів, двосторонні зустрічі та діалог, навчання та навчання, регіональні оборонні форуми, військова допомога, заходи зміцнення довіри та нерозповсюдження. У свою чергу, головною метою оборонної дипломатії виступають побудова та підтримка довіри та допомога у розвитку демократичних збройних сил. Такий вид дипломатії робить значний внесок у запобігання та вирішення конфліктів [3, p. 60].

Наразі науковий дискурс має низку визначень «оборонної дипломатії», що не обмежується лише діяльність оборонних відомств держав у реалізації зовнішньої політики. Оборонна дипломатія зараз охоплює також спільні військові навчання, співпрацю в межах оборонної та промислової сфер, розвідку, операції з підтримання миру, утворення оборонних та військово-політичних союзів, що сприяє всебічному реагуванню на нові безпекові загрози та попередження конфліктів.

У розрізі парадигми реалізму у теорії міжнародних відносин варто звернути увагу на оборонний реалізм К. Уолтца, який апелює до того, що анархічна природа міжнародної системи заохочує держави зберігати свою безпеку шляхом збалансованої поведінки (концепт «баланс сил») та прагматичної зовнішньої політики, а не постійного розширення свого впливу та територій за рахунок експансії [6, p.126–128]. Відповідно, для того, щоб утримати свою позицію у системі міжнародних відносин, держави намагаються зміцнити свій оборонний потенціал шляхом інституційної співпраці, спільних військових навчань, обміну розвідувальними даними, співпраці між оборонною та промисловою галузями, військової освіти та програм взаємодії. Така діяльність підвищує національну безпеку та оборону держави та сприяє формуванню та розвитку колективної оборони.

С. Уолт розвинув аргумент балансування держав на міжнародній арені, але вже не крізь призму силового/воєнного аспектів, а фактору загроз, обґрунтувавши концепт «балансу загроз». Держави можуть створити ситуацію певного балансу у міжнародних відносинах за рахунок формування альянсів з метою протидії спільній загрозі і водночас стримуючи потенційного агресора/порушника балансу. С.

Уолт стверджував, що альянси точніше пояснюються сприйняттям загрози, яке залежить від чотирьох взаємопов'язаних факторів: сукупної могутності держави, географічної близькості, наступальних військових можливостей та сприйнятих наступальних намірів [5, p. 9]. Згідно з цим підходом, держави можуть вирішити співпрацювати навіть з більш потужними суб'єктами, якщо вони не сприймаються як загрозливі, тоді як порівняно слабші держави можуть створювати балансуючі коаліції, якщо їхня поведінка вважається агресивною.

Держави визначають на стратегічному рівні відповідні загрози власному безпековому середовищу, можливо у конкретно визначеному регіоні чи в цілому у міжнародній безпеці, і починають шукати союзників для подолання спільних загроз. У цьому вимірі оборонна дипломатія відіграє вирішальну роль через зміцнення політичного діалогу, підвищуючи прозорість, розвиваючи військову оперативну сумісність та інституціоналізуючи співпрацю між державами, які зіштовхуються з подібними проблемами безпеки. Така дипломатична активність сприяє формуванню стратегічних партнерств, заснованих не лише на спільних інтересах, але й на спільних оцінках зовнішніх загроз.

Згуртуванням світової спільноти у форматі протидії спільній загрозі під егідою США та розбудові світового порядку крізь призму концепції «балансу загроз» можна вважати ініційоване Вашингтоном (зокрема, екс-міністром оборони США Л. Остіном) скликання засідання міжнародної Консультативної групи з питань оборони України, перше засідання якої відбулося 26 квітня 2022 р.. Надалі такі зустрічі отримали назву формату «Рамштайн». Екс-міністр оборони України О. Резніков охарактеризував такий формат співробітництва на підтримку України наступним чином: «Рамштайн» стає справжньою коаліцією вільного світу на підтримку України» [1; с. 136–137].

Не менш доцільними прикладами є зміни у форматі багатонаціональної згуртованості/утворення союзів у європейському безпековому середовищі під впливом російсько-української війни: розширення НАТО шляхом приєднання Фінляндії та Швеції, розширення багатонаціональної військової допомоги Україні та укладення довгострокових двосторонніх угод про безпеку під впливом відкрито ревізіоністської політики Росії. Подібну динаміку можна спостерігати в Індійсько-Тихоокеанському регіоні, де посилення оборонної співпраці між Сполученими Штатами Америки, Японією, Австралією, Індією та іншими регіональними партнерами відображає аспект «стримування» спільної загрози від Китаю, який намагається порушити регіональний баланс сил.

Водночас, сучасне формування альянсів дедалі більше виходить за межі традиційних договірних союзів. Сучасній системі підтримки міжнародної безпеки притаманна гнучкість в утворенні безпекових союзів – наприклад, Чотиристоронній діалог з питань безпеки (Quad) або AUKUS, які є проявами різноманітних підходів до оборонного співробітництва. Ці домовленості часто менше спираються на офіційні правові зобов'язання та більше на регулярні політичні консультації, спільні військові навчання, технологічну співпрацю, обмін розвідувальними даними та скоординований розвиток потенційної співпраці з протидії спільній загрозі. У цьому і проявляється нараз унікальність механізму оборонної дипломаті для підтримки безпеки і стабільності у світі насамперед через постійні та безперервні політичні консультації, стратегічне розуміння співпраці та інституційний рівень координації з конкретних питань.

Утворення альянсів, союзів виходить із перспективи спільного співробітництва і зачіпає парадигму ідеалізму (лібералізму) у теорії міжнародних відносин. Зокрема, варто приділити увагу ліберальному інституціоналізму. Р. Когейн зазначає, що інституції змінюють результат людської діяльності і як наслідок – впливають на поведінку держав [4, p. 46]. Оборонна дипломатія сприяє зменшенню невизначеності шляхом інституціоналізації діалогу, дотримання принципів прозорості у відносинах, формування заходів зміцнення довіри та встановлення спільних правил, що регулюють військову взаємодію. Міжнародні організації, такі як НАТО, Європейський Союз, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Організація Об’єднаних Націй, мають вже сформовані інституційні рамки, в яких оборонна дипломатія може проводитися передбачуваним та кооперативним чином. Спільні навчання, програми військової освіти, стандарти оперативної сумісності та механізми оборонного планування зменшують дилему безпеки між державами та сприяють стабілізації міжнародної системи безпеки.

Сучасне міжнародне оборонне співробітництво характеризується розгалуженими інституційними мережами, які координують військову допомогу, обмін розвідувальними даними, логістику та технологічні інновації. Наприклад, Контактна група з питань оборони України, ілюструє те, як інституційна форма оборонної дипломатії може мобілізувати велику коаліцію держав, зберігаючи при цьому гнучкість у прийнятті рішень та оперативному плануванні.

Проте, у випадку оборонної дипломатії з різних теоретичних перспектив є спільний знаменник – наявність ворога або загрози, що детермінує формування ситуації «балансу сил» або «балансу загроз» у

системі міжнародних відносин. Це зумовлює використання для пояснення природи оборонної дипломатії ще однієї теоретичної школи – конструктивізму.

Конструктивісти апелюють до того, що оборонна дипломатія – це не лише механізм посилення військового потенціалу, але й процес, за допомогою якого формуються спільні ідентичності, норми та стратегічні культури. Повторна взаємодія між оборонними інституціями сприяє соціалізації військових еліт, поширенню професійних стандартів та формуванню спільного розуміння щодо відповідних моделей співпраці у сфері безпеки. Програми військової освіти, обмін офіцерами, багатонаціональні командні структури та операції з підтримки миру сприяють розвитку довіри та колективних стратегічних ідентичностей [3]. У свою чергу, формування безпекових, оборонних союзів між державами автоматично формує між ними образ «ми» та визначає гіпотетично можливих противників, ворогів – образ «вони», що безпосередньо обґрунтовується представником школи конструктивізму у міжнародних відносинах – А. Вендтом [7, p. 217–220]. Прикладом формування спільної безпекової ідентичності може слугувати Північноатлантичний альянс, але не лише у сприйнятті СРСР/Росії як «ворога/вони», а й досягнення високого ступеня оперативної сумісності між державами-членами НАТО та державами-партнерами, де роки сталого оборонного співробітництва сприяли не лише до технічної сумісності, але й до спільних оперативних доктрин, стратегічних культур та професійних норм.

Тобто? можна стверджувати, що сучасний концепт оборонної дипломатії знаходить своє пояснення крізь призму різних теорій міжнародних відносин. Класична реалістична парадигма апелює суто до різник аспектів балансування від «балансу сил» до «балансу загроз» у яких оборонна дипломатія відіграє як стримуючу роль, так виступає інструментом до міжнародного багатостороннього співробітництва. Тому сучасні альянси більше не обмежуються формальними договорами про взаємну оборону, а все частіше включають стратегічні партнерства, гнучкі коаліції, співпрацю в оборонно-промисловій сфері, обмін розвідувальними даними та ініціативи щодо оперативної сумісності. Оборонна дипломатія все більше інституціоналізує міжнародну безпеку та співпрацю, що в межах ліберального інституціоналізму сприяє взаємозалежності. У свою чергу, міжнародне оборонне співробітництво з погляду конструктивізму сприяє формуванню спільних ідентичностей між державами та створює основу більш гнучкого співробітництва на засадах оборони і безпеки.

Список використаних джерел

1. Олексій Резніков: «Рамштайн» стає справжньою коаліцією вільного світу на підтримку України. Урядовий портал. 2022. 24 травня. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/oleksij-reznikov-ramshtajn-stayespravzhnoyu-koaliciyeyu-vilnogo-svitu-na-pidtrimkuukrayini
2. Тихоненко І. В. Допомога Україні як інструмент позиціонування США на міжнародній арені. *Politicus.* 2023. № 1. С. 136–141.
3. Drab L. Defense diplomacy – an important tool for the implementation of foreign policy and security of the state. *Security and Defence Quarterly.* 2018. Vol. 20(3). P. 57–71.
4. Keohane R., Martin L. The Promise of Institutionalist Theory. *International Security.* 1995. Vol. 20(1). P. 39–51.
5. Walt S. M. Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security.* 1985. Vol. 9, No. 4. P. 3–43. URL: https://www.rochelleterman.com/ir/sites/default/files/walt%201985.pdf
6. Waltz K. N. Theory of International Politics. Addison-Wesley Publishing Company, 1979. 251 p.
7. Wendt A. Social Social Theory of International Politics. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 429 p. URL: https://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/Wendt-Social-Theory-of-International-Politics.pdf

УДК 327.5(477:470)+327(477)

Ігор Тодоров
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри
міжнародних студій та суспільних комунікацій
Ужгородський університет
м. Ужгород, Україна

СУЧАСНІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ТРИВАЮЧОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Широкомасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, стала одним із найбільших викликів європейській і міжнародній безпеці після завершення Холодної війни. Вона не лише призвела до руйнування усталених уявлень про стабільність європейського безпекового порядку, а й

засвідчила обмеженість наявних міжнародних механізмів стримування агресії, запобігання війнам і забезпечення виконання норм міжнародного права [1]. Водночас ця агресія є продовженням російської політики заперечення суверенітету України, яка набула особливо виразного характеру з окупацією Криму та частин Донецької та Луганської областей у 2014 році.

Сучасні геополітичні виклики Україні не можна зводити виключно до протистояння на полі бою. Вони охоплюють ширше коло проблем: трансформацію міжнародного порядку, суперництво великих держав, зміну характеру трансатлантичних відносин, неоднорідність європейської політики щодо Росії, боротьбу за технологічну перевагу, енергетичну та економічну стійкість, протидію інформаційним операціям, а також пошук дієвих гарантій довгострокової безпеки. За цих обставин Україна постає не лише державою, яка захищає власну територіальну цілісність і політичну незалежність. Вона є одним із ключових учасників боротьби за принципи, на яких ґрунтуватиметься майбутня система міжнародних відносин у Європі: непорушність кордонів, суверенна рівність держав, заборона застосування сили, політична свобода вибору союзів і відповідальність за міжнародні злочини.

Головним геополітичним викликом для України є системний характер російської агресії. Йдеться не лише про прагнення встановити контроль над українськими територіями, а й про спробу повністю ліквідувати українську державність. У цьому контексті російсько-українська війна є складовою ширшого конфлікту між імперською моделлю регіонального домінування та міжнародно-правовим принципом суверенної рівності держав. Кремль розглядає незалежну, демократичну та інтегровану до європейського простору Україну як виклик власній моделі регіонального контролю. Війна проти України є одночасно територіальним, політичним, нормативним та ідентифікаційним конфліктом. Її результат матиме значення далеко за межами українсько-російських відносин, оскільки впливатиме на оцінку ефективності міжнародного права, надійності безпекових зобов'язань і можливостей силового перегляду міжнародного порядку.

Принциповим викликом для України залишається забезпечення обороноздатності в умовах тривалої війни на виснаження. Росія володіє значними мобілізаційними, демографічними, територіальними та ресурсними можливостями, які вона використовує для продовження бойових дій. Водночас самі по собі розміри держави, чисельність населення або обсяг економіки не гарантують досягнення стратегічних цілей. Вирішальне значення мають якість військового управління,

технологічна адаптивність, ефективність логістики, спроможність оборонної промисловості та стійкість політичної системи.

Другим фундаментальним викликом є залежність європейської безпеки від характеру трансатлантичних відносин, насамперед від політики Сполучених Штатів Америки. США залишаються одним із найважливіших військово-політичних партнерів України завдяки своїм розвідувальним, технологічним, фінансовим і військовим можливостям. Водночас внутрішньополітична поляризація, бюджетні суперечки та дискусії щодо розподілу відповідальності між союзниками можуть впливати на обсяги, темпи й умови американської підтримки.

Для України це створює стратегічну проблему: оборонні плани мають формуватися на роки вперед, тоді як політичні рішення партнерів можуть змінюватися протягом відносно короткого часу. Невизначеність щодо постачання озброєнь, фінансування, обміну розвідувальною інформацією та дипломатичної підтримки безпосередньо впливає на українське військове планування й позиції Києва в міжнародних переговорах.

Підтримка США залишається критично важливою, але безпека України не повинна залежати виключно від політичних рішень однієї держави. Необхідно формувати розподілену систему міжнародної підтримки, в якій двосторонні відносини, європейські інституції, НАТО та коаліції партнерів взаємно доповнюватимуть одне одного.

Європейський і євроатлантичний напрями залишаються стратегічними пріоритетами України. Однак у сучасних умовах інтеграцію до Європейського Союзу та НАТО слід розглядати не лише як зовнішньополітичну орієнтацію, а й як складову довгострокового виживання, модернізації та зміцнення держави. Європейський Союз відіграє важливу роль у підтримці макрофінансової стабільності України, відновленні інфраструктури, розвитку державних інституцій, реформуванні правосуддя, боротьбі з корупцією та наближенні законодавства до європейських стандартів. Статус кандидата на вступ і переговорний процес створюють інституційні стимули для реформ, які мають значення не лише для європейської інтеграції, а й для якості державного управління. Окремим викликом є використання принципу одностайності в окремих сферах ухвалення рішень ЄС [2]. Можливість блокування або затримки спільних рішень окремими урядами демонструє, що європейська єдність не є автоматичною. Росія, зі свого боку, намагається використовувати політичні розбіжності між європейськими державами, енергетичну залежність, економічні інтереси та інформаційні кампанії для послаблення підтримки України.

Одним із найскладніших викликів є формування прийнятних умов припинення війни та забезпечення довгострокового миру. Переговорний процес відбувається не у вакуумі, а під впливом співвідношення військових сил, внутрішньополітичних інтересів учасників, економічних можливостей, міжнародних коаліцій і дипломатичного тиску.

Україна зацікавлена в припиненні бойових дій, захисті населення, звільненні окупованих територій і створенні умов для відновлення. Проте короткострокове припинення насильства не завжди означає усунення стратегічних загроз. Особливу небезпеку становить підхід, за якого доля України визначається передусім домовленостями великих держав. У такому разі інтереси українського суспільства можуть бути підпорядковані ширшим геополітичним розрахункам, зокрема прагненню стабілізувати відносини між Вашингтоном і Москвою або перерозподілити сфери впливу.

Сучасна російська агресія супроводжується систематичним використанням інформаційних операцій, пропаганди, дезінформації та маніпулятивних історичних наративів. Їхньою метою є не лише вплив на українське суспільство, а й зміна ставлення іноземних аудиторій до війни, послаблення міжнародної підтримки України та формування політичних передумов для прийняття вигідних Кремлю рішень.

Російські інформаційні кампанії часто ґрунтуються на кількох взаємопов'язаних прийомах: перекладанні відповідальності за війну на Україну або її партнерів, запереченні української державної суб'єктності, поширенні конспірологічних теорій, перебільшенні внутрішніх проблем України та поданні допомоги Києву як загрози добробуту громадян інших держав. Особливого значення ця проблема набуває в умовах політичної поляризації демократичних суспільств, поширення популізму й недовіри до державних інституцій. Російська пропаганда може використовувати наявні суспільні суперечності, однак її вплив не слід перебільшувати: результати інформаційних кампаній залежать від внутрішніх політичних умов, медійного середовища, рівня суспільної довіри та здатності демократичних інституцій реагувати на маніпуляції. Значну роль відіграють соціальні мережі, алгоритмічне поширення контенту, синтетичні зображення, аудіо- та відеоматеріали, створені за допомогою штучного інтелекту. Це ускладнює перевірку достовірності інформації та створює можливості для імітації заяв політичних лідерів, фабрикації доказів і масового виробництва дезінформації. Відповідь України має виходити за межі спростування окремих фейків. Необхідно розвивати системні стратегічні комунікації, підтримувати незалежні медіа, посилювати медіаграмотність,

забезпечувати прозорість державних рішень і розвивати співпрацю з міжнародними дослідницькими центрами та платформами.

Важливим завданням є формування переконливого міжнародного наративу про Україну як суб'єкта європейської безпеки, а не лише як одержувача допомоги. Україна має доносити до партнерів власний військовий, технологічний і суспільний досвід, демонструвати внесок у стримування агресії та пояснювати взаємозв'язок між безпекою України й стабільністю Європи.

Енергетична безпека залишається окремим виміром геополітичного протистояння. Росія використовує удари по енергетичних об'єктах і можливості впливу на міжнародні енергетичні ринки як інструменти воєнного та політичного тиску. Водночас експорт енергоносіїв допомагає фінансувати російську державу та підтримувати її військові витрати.

Отже, сучасні геополітичні виклики Україні в контексті триваючої російської агресії мають системний і багатовимірний характер. Вони охоплюють не лише безпосередню військову загрозу, а й трансформацію міжнародного порядку, нестабільність трансатлантичних відносин, суперечності всередині Європейського Союзу, проблеми формування надійних гарантій безпеки, інформаційне протистояння, економічне виснаження та конкуренцію за технологічну перевагу.

Список використаних джерел

1. United Nations Charter (full text). URL: https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text (дата звернення: 26.10.2026).

2. European Council conclusions. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/ (дата звернення: 26.10.2026).

УДК 327

Юлія Хижняк
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні науки та регіональні студії»
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна
Володимир Калуга
доктор філософських наук,
професор кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИПОЛЯРНОСТІ ТА АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ГЛОБАЛЬНОМУ Й РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ

Нинішня трансформація архітектури міжнародних відносин супроводжується активним деконструюванням ліберального світопорядку, побудованого після завершення «Холодної війни». Дискурс довкола концепту мультиполярності зазвичай точиться між двома полюсами: його інтерпретацією як об'єктивного, невідворотного етапу еволюції геополітики, або ж його сприйняттям як ідеологічної утопії, яку ревізіоністські актори використовують для легітимації переділу сфер впливу. Для України ця теоретична дискусія виходить далеко за всі межі суто академічного інтересу, адже саме на нашому терені відбувається практична апробація стійкості всієї глобальної системи безпеки.

Формування так званого «багатополярного світу» на нинішньому етапі демонструє значну, суттєву асиметрію. Замість очікуваного плюралізму та рівноваги сил спостерігається фрагментація міжнародно-правових інститутів, девальвація гарантій безпеки та зростання ваги регіональних підсистем. У цих умовах українське суспільство опинилося перед необхідністю не просто реагувати на зовнішні подразники, а й формувати власні суб'єктні адаптаційні стратегії, котрі здатні забезпечити виживання та розвиток держави одразу в кількох вимірах.

Глобальний вимір адаптації передбачає переосмислення місця України у світовій системі поділу праці, безпекових альянсів та ціннісних блоків. Суспільний запит на євроатлантичну інтеграцію у цьому контексті функціонує не лише як зовнішньополітична орієнтація, а й як цивілізаційний вибір, спрямований на захист від ревізіоністських зазіхань. В той же час зростання впливу Глобального Півдня та прагнення окремих силових центрів нав'язати логику «сфер впливу» змушують українське суспільство та дипломатію шукати нові форми комунікації з акторами, які сприймають мультиполярність крізь призму антизахідного ресентименту. Адаптація на цьому рівні полягає в доведенні тези про те, що ця справжня багатополярність неможлива без дотримання принципу суверенної рівності держав, а деструкція міжнародного права загрожує не тільки Східній Європі, а й усім середнім та малим країнам світу.

Регіональний вимір вимагає від українського суспільства формування гнучких макро- та мікростратегій взаємодії у Центрально-Східній Європі та Чорноморському регіоні. Втрата ефективності традиційними універсальними організаціями (ООН, ОБСЄ) стимулювала запит на розбудову малого багатстороння – регіональних альянсів та форматів співпраці (Люблінський трикутник, безпекові угоди з партнерами, чорноморські ініціативи). Суспільство демонструє високий рівень прагматизації: адаптація відбуваються через інтеграцію у логістичні, енергетичні та оборонні мережі сусідніх держав, що створює новий каркас регіональної безпеки знизу вгору.

Національно-суспільний рівень адаптації є внутрішньою основою зовнішньої стійкості. В умовах системної нестабільності українське суспільство виробило унікальні механізми самоорганізації, серед яких варто виокремити такі ключові тенденції:

1. Консолідація довкола концепту суб'єктності. Відбувся остаточний розрив із пострадянською неозначеністю. Суспільна свідомість відкинула роль «буфера» чи «периферії» між Сходом і Заходом, вимагаючи від міжнародної спільноти визнання України повноцінним суб'єктом геополітики.

2. Інститути низової довіри та горизонтальні зв'язки. Волонтерський рух, цифровизація громадянського активізму та локальні ініціативи стали компенсуючим механізмом для державних інституцій у критичні моменти. Це сформувало високий рівень соціальної пластичності – здатності швидко адаптуватися до різких змін зовнішнього середовища.

3. Мілітаризація та безпекова грамотність як суспільна норма. Безпекове питання перейшло із площини суто державної політики у

сферу повсякденних практик пересічних громадян, бізнесу та територіальних громад.

У підсумку варто зазначити, що процес формування мультиполярності позбавлений зумовленого лінійного сценарію. Якщо для ревізіоністських сил мультиполярність є інструментом легітимації права сильного, то для України вона виступає викликом, який вимагає перетворення з об'єкта геополітичних домовленостей на активного творця нової системи стримувань і противаг. Адаптаційні стратегії українського суспільства, що поєднують ціннісну євроатлантичну прив'язку із гнучким регіональним прагматизмом та внутрішньою соціальною стійкістю, демонструють можливість збереження суб'єктності навіть у період глобальних турбулентностей.

Список використаних джерел

1. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2024 рр.): від невизнаної війни до східноєвропейської фіналу геноциду. Київ : Саміт-Книга, 2024. 640 с.

2. Кулеба Д. Закордонна політика України в умовах глобальних трансформацій. *Міжнародні відносини. Серія : Політичні науки*. 2023. № 31. С. 12–25.

3. Mearsheimer J. J. The Inevitable Rivalry: America, China, and the Tragedy of Great-Power Politics. *Foreign Affairs*. 2021. Vol. 100, No. 6. P. 48–58.

УДК 327:314.7:32.019.5(460)(043.2)

Анастасія Хмель
декан факультету політичних наук,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В СЕУТІ 2026 РОКУ: ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЇ ТА СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ІСПАНІЇ

Сучасні міграційні кризи дедалі частіше виходять за межі гуманітарної та соціально-економічної проблематики Європи, набуваючи значення для національної безпеки держав і політичної стабільності Європейського Союзу. Особливої актуальності набувають ситуації, за яких міграційні переміщення можуть використовуватися як інструмент міждержавного політичного тиску, а їхні наслідки посилюються інформаційними маніпуляціями, суспільною поляризацією та суперечностями щодо механізмів спільного реагування. Водночас важливо розмежовувати фактичні безпекові виклики, можливу інструменталізацію міграції зовнішніми акторами та політичне конструювання образу загрози.

Демонстративним прикладом у цьому контексті є загострення міграційної ситуації в іспанському автономному місті Сеута на кордоні з Марокко 30-31 липня 2026 р. Масове переміщення людей спричинило значне навантаження на систему прикордонного контролю та гуманітарного реагування, загострило внутрішньополітичні суперечності й актуалізувало питання ефективності співпраці Іспанії з Марокко та інституціями ЄС [10; 11]. Особливий інтерес становлять відмінності у трактуванні причин і наслідків кризи іспанськими політичними силами, зокрема використання представниками партії Vox безпекової термінології для обґрунтування запропонованих політичних заходів.

Метою даного дослідження є аналіз міграційної кризи в Сеуті 2026 р. у контексті інструменталізації міграційних потоків та гібридних загроз, а також визначення особливостей її сек’юритизації в політичному й медійному дискурсі Іспанії та впливу цих інтерпретацій

на обговорення механізмів реагування на національному і європейському рівнях.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять концепція використання міграційних потоків як засобу міждержавного примусу К. Грінгілл [8] та теорія сек'юритизації Б. Бузана, О. Вевера і Я. де Вільде [1], що дозволяють розмежувати можливе застосування міграції як інструменту політичного впливу та процес її представлення як загрози безпеці. Для аналізу політичних і медійних інтерпретацій кризи використано підхід фреймінгу Р. Ентмана [4] та порівняльний аналіз заяв політичних діячів у публікаціях іспанської періодики.

За оцінкою А. Паус, протягом 30-31 липня 2026 р. до Сеути з території Марокко прибуло близько 72 тис. осіб. У дні, що передували масовому перетину кордону, у соціальних мережах і месенджерах поширювалися повідомлення про можливість потрапити до іспанського автономного міста. Водночас наявні свідчення не дозволяють однозначно встановити ініціаторів, ступінь координації та мотиви поширення відповідної інформації [3; 9]. Отже, масштабність переміщення й інформаційна активність створюють підстави для дослідження можливої інструменталізації міграції, проте самі по собі не доводять існування спланованої гібридної операції. У цьому контексті важливим є розмежування двох аналітичних категорій. Інструменталізація міграції передбачає цілеспрямоване використання переміщення людей для досягнення політичних цілей або примусу іншої держави до певних рішень [8]. Натомість сек'юритизація пов'язана з представленням певного явища як загрози безпеці, що потребує особливих заходів реагування [1]. Ці процеси можуть взаємодіяти, але не є тотожними: навіть за відсутності підтвердженої зовнішньої координації міграційна криза може стати об'єктом інтенсивної політичної сек'юритизації.

Саме такий підхід простежується в риториці іспанської партії Vox. Під час відвідання Сеути 2 серпня 2026 року її лідер Сантьяго Абаскаль охарактеризував масовий перетин кордону як «вторгнення» (invasión) та «акт війни» (acto de guerra), поклавши відповідальність за події на Марокко й уряд Педро Санчеса. Серед запропонованих ним заходів – постійна мілітаризація кордону, посилення правових повноважень силових структур, повернення нерегулярних мігрантів і призупинення преференційної торговельної угоди ЄС із Марокко [6]. Таким чином, апеляція до захисту національного суверенітету супроводжувалася вимогою використати європейські економічні механізми для політичного тиску на Марокко.

Подальшу сек'юритизацію кризи демонструють заяви Хорхе Буксаде, який застосував поняття «гібридна війна» (guerra híbrida) для обґрунтування вимог повернення неповнолітніх мігрантів до Марокко [7]. У цьому випадку безпекова термінологія використовувалася для підтримки конкретної позиції щодо міграційної політики. Водночас Partido Popular (далі – PP), попри критику центрального уряду та підтримку правових процедур повернення, декларувала необхідність виконання чинного законодавства щодо захисту неповнолітніх [7]. Це засвідчує, що навіть усередині правого політичного табору Іспанії існували відмінності у визначенні допустимих механізмів реагування.

Іншу інтерпретацію кризи запропонувала партія Podemos. Її лідерка Іоне Беларра розглядала події в Сеуті передусім через проблеми дотримання прав людини, гуманітарної відповідальності держави та екстерналізації прикордонного контролю. Вона критикувала дії уряду П. Санчеса, наголошувала на ризиках залежності Іспанії від міграційного співробітництва з Марокко та пропонувала розірвати дипломатичні й торговельні відносини з Марокко до врегулювання ситуації з дотриманням прав людини [10]. Отже, попри критику уряду та політики Марокко з боку обох партій, Vox акцентувала на суверенітеті й прикордонній безпеці, тоді як Podemos – на гуманітарних наслідках та відповідальності держави.

Особливого значення набуло питання захисту неповнолітніх мігрантів. За повідомленням Save the Children від 1 серпня 2026 р., попередні оцінки їхньої кількості суттєво різнилися, а організація наголошувала на необхідності індивідуального розгляду можливого повернення кожної дитини, забезпечення належних умов прийому та дотримання принципу найкращих інтересів дитини [11]. Відтак, політичні дискусії щодо повернення й розподілу неповнолітніх розгорталися одночасно з необхідністю виконання гуманітарних і правових зобов'язань держави.

Реакція Європейського Союзу (далі – ЄС) на кризу продемонструвала її ширший безпековий та інституційний вимір. Під час неформальної відеоконференції міністрів внутрішніх справ 4 серпня 2026 р. держави-члени ЄС та асоційовані країни Шенгенської зони висловили солідарність з Іспанією й наголосили на спільній відповідальності за охорону зовнішніх кордонів. Серед пріоритетів було визначено протидію мережам незаконного переправлення мігрантів, посилення співпраці з третіми державами, розвиток систем раннього попередження та вдосконалення кризових комунікацій для протидії іноземним інформаційним маніпуляціям і втручанню (Foreign Information Manipulation & Interference, далі – FIMI) [2; 3]. Водночас у

підсумковому документі зустрічі не було встановлено відповідальності конкретної держави за організацію міграційного потоку.

Подальшим кроком стало представлення Європейською комісією 29 вересня 2026 р. плану посилення спроможності ЄС запобігати раптовим масовим нерегулярним прибуттям і реагувати на них. Документ передбачає п'ять пріоритетних напрямів: поглиблення співпраці з третіми країнами, зміцнення зовнішніх кордонів, удосконалення моніторингу й раннього попередження, боротьбу з мережами незаконного переправлення мігрантів та підвищення ефективності повернення осіб, які не мають права на перебування в ЄС [5]. Особливо показовими є пропозиції щодо моніторингу соціальних мереж, посилення обміну інформацією та використання цифрових інструментів для протидії дезінформації, що може сприяти кризовим переміщенням населення. Це засвідчує зростання уваги ЄС до взаємозв'язку прикордонної безпеки, інформаційної стійкості та превентивного реагування.

Таким чином, міграційна криза 2026 року в Сеуті виявила взаємозв'язок зовнішньополітичних, безпекових, гуманітарних та внутрішньополітичних чинників. Аналіз заяв іспанських політичних діячів свідчить про використання різних способів інтерпретації подій, серед яких особливо виразною стала сек'юритизація міграції в дискурсі Vox. Водночас встановлені обставини не дають достатніх підстав однозначно кваліфікувати кризу як навмисно організовану гібридну операцію. Реакція інституцій ЄС засвідчила прагнення поєднати захист зовнішніх кордонів, посилення інформаційної стійкості та співпрацю з третіми державами. Отже, випадок Сеути демонструє необхідність чіткого розмежування можливої інструменталізації міграційних потоків, їхнього політичного представлення як загрози та фактично встановлених механізмів зовнішнього впливу.

Список використаних джерел

1. Buzan B., Wæver O., & de Wilde J. Security: A new framework for analysis. Boulder, CO : Lynne Rienner Publishers, 1998. 239 p.

2. Council of the European Union. Informal video conference of home affairs ministers. 4 August 2026: Main results. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2026/08/04/

3. Blaakman S., Mentzelopoulou M. M. Ceuta migrant crisis: What it means for Spain and the rest of the EU (EPRS Briefing No. 791481). European Parliamentary Research Service. 2026. October 8. URL: https://eprs.europarl.europa.eu/contents/publications/EPRS/2026/10/EPRS_BRI(2026)791481.html

4. Entman R. M. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication.* 1993. Vol. 43(4). P. 51–58. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x

5. European Commission. Strengthening the resilience and security of the EU's external borders: 5-point plan to prevent, anticipate and respond to sudden, mass illegal arrivals. 2026. September 29. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/2097a470-2946-48ce-ba5a-7cf00ffe20fe_en?filename=Strengthening%20the%20Resilience%20and%20Security%20of%20the%20EU%27s%20External%20Borders%20-%205-Point%20Plan.pdf

6. Gallego J. Abascal culpa a Sánchez y Marruecos de la "invasión" de Ceuta: "Es un acto de guerra". La Vanguardia. 2026. August 2. URL: https://www.lavanguardia.com/politica/20260802/11606269/abascal-culpa-sanchez-marruecos-invasion-ceuta-acto-guerra.html

7. Gallego . PP y Vox se alinean en cumplir la ley, pero buscan mecanismos legales para rechazar la acogida de los menores. *La Vanguardia.* 2026. August 7. URL: https://www.lavanguardia.com/politica/20260807/11609679/pp-vox-alinean-cumplir-ley-buscan-mecanismos-legales-rechazar-acogida-menores.html

8. Greenhill K. M. Weapons of mass migration: Forced displacement, coercion, and foreign policy. Cornell University Press. 2016. 360 p. https://doi.org/10.7591/9780801458668

9. Paus A. Navigating uncertainty: EU responses to migrant smuggling and instrumentalisation after Ceuta. European Policy Centre. 2026. October 12. URL: https://d1xp398qalq39s.cloudfront.net/uploads/ckeditor/2026/10/12/ceuta-dp-final.pdf

10. Ruiz Clavería P. Podemos pide romper relaciones con Marruecos y critica la gestión "inhumana y calculada" del Gobierno en Ceuta. La Vanguardia. 2026. August 26. URL: https://www.lavanguardia.com/politica/20260826/11620391/pide-romper-relaciones-marruecos-critica-gestion-inhumana-calculada-gobierno-ceuta.html

11. Save the Children. ¿Qué está pasando en la crisis migratoria de Ceuta? 2026. August 1. . URL: https://www.savethechildren.es/actualidad/que-esta-pasando-en-la-crisis-migratoria-de-ceuta

УДК 327.7: 327.5(87)

Олег Хмиляк
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Ірина Габро
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ ВЕНЕСУЕЛЬСЬКОЇ КРИЗИ

Венесуельська проблема є масштабною та комплексною, тому важливу роль у процесах її врегулювання почали відігравати міжнародні організації та багатосторонні ініціативи. Їхня діяльність спрямовується не лише на надання гуманітарної допомоги населенню Венесуели та підтримку біженців і мігрантів, а й на пошук політичних механізмів розв'язання конфлікту, сприяння демократичним процесам, захист прав людини та координацію міжнародної взаємодії.

Особливого значення набули зусилля Організації Об'єднаних Націй, міжнародних гуманітарних структур, регіональних об'єднань і дипломатичних платформ, які намагалися сформувати спільний підхід до подолання кризи.

Так, питання Венесуели неодноразово розглядалося на засіданнях Ради Безпеки ООН, особливо після загострення політичної та гуманітарної кризи, починаючи з 2017-2019 років. Центральними темами дискусій були політична легітимність влади, порушення прав людини, гуманітарна ситуація, міграційна криза та питання міжнародного втручання.

Особливо важливим стало засідання Ради Безпеки ООН у січні 2019 року після політичної кризи, коли опозиційний лідер Хуан Гуайдо проголосив себе тимчасовим президентом Венесуели. Під час обговорення країни-члени розділилися на два табори: США та низка західних держав підтримали опозицію, тоді як Росія і Китай виступили на підтримку уряду Ніколаса Мадуро. Через розбіжності між

постійними членами Ради Безпеки ООН ухвалити спільну резолюцію не вдалося.

5 січня 2026 року у Нью-Йорку пройшло екстрене засідання Ради Безпеки ООН для обговорення операції США у Венесуелі та захоплення президента Ніколаса Мадуро. Цей крок викликав шок у регіоні та за його межами, а Генеральний секретар ООН оголосив його небезпечним прецедентом. Рада Безпеки засідала з питань порядку денного – «Загрози міжнародному миру та безпеці». Розмарі ДіКарло, заступниця Генерального секретаря з політичних питань та питань миробудівництва, виступила із заявою від імені Генерального секретаря Антоніу Гутерріша. Засідання було скликано на прохання Колумбії, яке підтримали Китай та Росія [1].

ООН стала однією з найбільш залучених міжнародних інституцій, що намагаються координувати державну політику, пов'язану з гуманітарною кризою у Венесуелі та супутньою міграційною кризою. Хоча у 2018 році уряд Н. Мадуро відмовився від гуманітарної допомоги, у 2019 році він дозволив делегаціям ООН розширити гуманітарні та захисні заходи. Управління ООН з координації гуманітарних питань (UNOCHA), яке координує діяльність із захисту населення, залишається основним органом, що підтримує боротьбу з венесуельською кризою. У результаті діяльності UNOCHA було розроблено та послідовно реалізовано гуманітарний план реагування для Венесуели, на який було виділено 223 млн доларів США. Ці кошти дозволяють фінансувати заходи, спрямовані на покращення охорони здоров'я, забезпечення чистої води, санітарії, гігієни, продовольчої безпеки, безпечного житла, доступу до медикаментів та освіти. За даними ООН, у 2019 році для допомоги у подоланні гуманітарної та міграційної кризи були залучені 78 організацій у 24 штатах і 231 муніципалітеті Венесуели [4].

Водночас діяльність ООН обмежується дефіцитом пального, тривалими перебоями в електро- та водопостачанні, серйозними проблемами телекомунікацій та, особливо, діяльністю організованих злочинних угруповань. Однак у звіті UNOCHA за 2020 рік наголошувалося на тому, що для гуманітарних операцій необхідне суттєве збільшення фінансування до 750 млн доларів США [5].

Варто підкреслити, що діяльність Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) та UNOCHA послідовно підтримується операціями Венесуельського Червоного Хреста та Міжнародного Комітету Червоного Хреста (ICRC). Тому ці заходи насамперед зосереджені на сфері охорони здоров'я, що має на меті гарантувати доступ до базових медичних послуг та допомогу найбільш уразливим групам населення, зокрема тяжкохворим і пораненим людям.

Зростання проблем, пов'язаних із венесуельською міграційною кризою, спонукало Генерального секретаря ООН призначити спеціальних представників від Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) та Міжнародної організації з міграції (IOM) для координації діяльності спільнот, що займаються прийомом венесуельських мігрантів: урядів, регіональних організацій, міжнародних і національних неурядових організацій, а також руху Червоного Хреста.

Крім того, важливу роль у координації заходів гуманітарного реагування відіграє участь адміністрації США. Зокрема, США несуть відповідальність за сприяння регіональному консенсусу та діалогу щодо гуманітарних і міграційних питань. У результаті скоординованої діяльності UNHCR та IOM у 2018 році було започатковано Регіональний план реагування на потреби біженців та мігрантів (RMRP). Варто зазначити, що цей план став першою подібною міграційною ініціативою в Америці [3].

План зосереджується насамперед на розробці та реалізації координаційних та операційних стратегій, а також на залученні спеціальних фондів для гуманітарної діяльності. У межах RMRP було виділено 738 млн доларів США, що дозволило надати підтримку понад 2 мільйонам венесуельців як у регіоні, так і в країнах, які приймали мігрантів з Венесуели. Крім того, ініціатива UNHCR та IOM передбачає офіційну підтримку, зосереджену на юридичній допомозі при поданні заяв на отримання притулку.

RMRP також пропонує освітні програми та підтримує діяльність у сфері захисту від насильства й експлуатації, зокрема сексуального насильства та примусової праці. Успішно було запущено і наступний міграційний план у грудні 2019 року. За наявними даними, у 2020 році планувалося виділення ще 1,35 млрд доларів США. Очікувалося, що ці кошти будуть спрямовані на допомогу найбільш уразливим венесуельцям – приблизно 4 мільйонам громадян та мігрантів, які проживали в країнах Латинської Америки та Карибського басейну [3].

Країни, залучені до врегулювання міграційної кризи Венесуели, розробили так звану Кітську регіональну координаційну платформу (Quito Process). Програма зосереджується передусім на покращенні внутрішнього прикордонного управління, створенні єдиної системи транскордонної ідентифікації та добровільних програмах регіонального переселення. Ініціатива Кіто також передбачає масштабні спільні інфраструктурні інвестиції для розвитку регіону.

Група Ліми є багатосторонньою ініціативою, створеною відповідно до положень Лімської декларації, підписаної в серпні 2017 року. Хартію

підписали 12 країн регіону Латинської Америки та Карибського басейну: Аргентина, Бразилія, Канада, Чилі, Колумбія, Коста-Рика, Гватемала, Гондурас, Мексика, Парагвай, Перу та Панама. У 2018 році до Групи Ліми приєдналися Гаяна та Сент-Люсія, які виступили проти переобрання Ніколаса Мадуро на посаду президента Венесуели. Основною метою 14 держав-підписантів був пошук мирного вирішення політичної та економічної кризи у Венесуелі.

Діяльність групи включала заходи щодо звільнення політичних в'язнів, припинення подальших порушень прав людини, надання гуманітарної допомоги, відновлення демократичного правопорядку та проведення вільних президентських і парламентських виборів у Венесуелі. Крім того, країни-підписанти запровадили заборони на в'їзд та санкції проти посадових осіб і соратників Ніколаса Мадуро, а також закликали інші держави вжити аналогічних заходів.

Водночас Мексика не запровадила запропоновані заходи. Подібно до країн Європейського Союзу, Група Ліми виступала проти можливості військового втручання у Венесуелі. У лютому 2020 року було повторно наголошено на необхідності проведення вільних і чесних президентських виборів. До дипломатичного процесу також була залучена Куба.

Отже, діяльність міжнародних організацій у врегулюванні венесуельської кризи засвідчила важливу роль багатосторонніх механізмів у реагуванні на складні політичні, гуманітарні та міграційні виклики. ООН, міжнародні гуманітарні структури, регіональні координаційні платформи та дипломатичні ініціативи сприяли наданню допомоги населенню, підтримці мігрантів і біженців, а також пошуку політичних шляхів врегулювання конфлікту. Водночас значні політичні розбіжності між провідними міжнародними акторами, нестача фінансування та складна внутрішня ситуація у Венесуелі істотно обмежували ефективність цих зусиль.

Список використаних джерел

1. Рада Безпеки ООН проводить екстрене засідання для обговорення операції США у Венесуелі та захоплення президента Мадуро. News On Air. 5 січня 2026 року. URL: https://www.newsonair.gov.in/un-security-council-holds-emergency-meeting-to-discuss-us-operation-in-venezuela-and-capture-of-president-maduro/

2. Kaufman R. Crisis in Venezuela: Three Scenarios. Toda peace Institute. January 9, 2026.

3. Kleszczyńska I. The humanitarian crisis of Venezuela and international response to its regional migration implications. *Studia z Polityki Publicznej.* 2020. Vol. 7, Núm. 4. P. 31–48. URL: https://www.redalyc.org/pdf/6637/663771581002.pdf
4. UNHCR. Venezuela situation. 2019. URL: https://www.unhcr.org/venezuela-emergency.html?gclid=Cj0KCQjwoub3BRC6ARIsABGhnya7AiD6Nt5iDXxX9SmOM0tsy9W38smFbZLplP70EnCx4E2H2182omAaAmlTEALw_wcB
5. UNOCHA. Venezuela. 2020. URL: https://www.unocha.org/venezuela

УДК 504.03:323.1(985)

Валерія Чайка
аспірантка кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Олександр Шевчук
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

РОЛЬ КОРІННИХ НАРОДІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НОРДИЧНИХ КРАЇН В АРКТИЦІ

Арктика посідає важливе місце в системі регіональних міжнародних відносин, водночас залишаючись простором загострення низки екологічних викликів, серед яких прискорення глобального потепління, втрата біорізноманіття та зростання впливу енергетичного переходу. Ці процеси безпосередньо позначаються на життєдіяльності місцевих і корінних спільнот та актуалізують необхідність узгодження екологічних інтересів держав регіону. У цьому контексті особливого значення набуває міжнародне співробітництво нордичних країн, які розглядають екологічну взаємодію як один із напрямів регіональної

політики та багатосторонньої дипломатії, реалізуючи її через програми Нордичної ради міністрів, діяльність Арктичної ради та національні механізми консультацій.

Інституційною основою співпраці є арктичні програми Нордичної ради міністрів, що діють із 1996 р. У 2022-2024 рр. реалізовувалася дев'ята програма «A Sustainable Arctic», концептуальну основу якої становили стратегічні орієнтири «Візії 2030» та Цілі сталого розвитку ООН [1]. Програма «A Resilient Arctic» на 2025-2027 рр., що стала наступним етапом регіонального співробітництва, визначає пріоритетними напрямами зміцнення стійкості місцевих громад та посилення ролі громадянського суспільства в розвитку Арктичного регіону [2, 3].

Умови фінансування вимагають того, щоб проєкт об'єднував партнерів щонайменше з трьох нордичних країн або територій, а грант може сягати 500 тис. датських крон на рік строком до трьох років [3]. Програма адресована зовнішнім заявникам, зокрема організаціям і громадам, та підтримує локально вкорінену співпрацю [3], що створює передумови для залучення спільнот корінних народів.

Важливого значення в межах регіонального екологічного співробітництва набуває залучення корінних народів до процесів управління природними ресурсами та збереження біорізноманіття. Зокрема, у звіті Нордичної ради міністрів за 2025 р., підготовленому за результатами семінару в Тромсе (2024 р.), здійснено порівняльний аналіз підходів нордичних та інших арктичних держав до визнання інших ефективних територіальних природоохоронних заходів (OECM). Окрему увагу приділено практикам сталого природокористування корінних народів, зокрема створенню та управлінню територіями, що перебувають під їхньою охороною (IPCA), як складовій розвитку інклюзивних механізмів екологічного врядування в Арктиці [4].

У межах головування Королівства Данія, до складу якого входять Гренландія та Фарерські острови, в Арктичній раді у 2025-2027 рр. одним із пріоритетних напрямів визначено посилення ролі корінних народів у процесах ухвалення рішень, а також забезпечення інтеграції їхніх традиційних знань із результатами наукових досліджень у діяльність Ради [5]. Рада об'єднує вісім арктичних держав і шість організацій корінних народів зі статусом постійних учасників, серед яких Рада саамів та Інуїтська циркумполярна рада [6]. Передавання головування від Норвегії, яка очолювала Раду у 2023-2025 рр. у період паузи в офіційних засіданнях, відбулося 12 травня 2025 р. за очної участі очільників обох цих організацій [6].

З іншої сторони, формальна присутність не гарантує впливу на конкретні рішення, і яскравим прикладом є випадок вітропарків Фосен у Норвегії: 11 жовтня 2021 р. Верховний суд країни визнав недійсними ліцензії на будівництво та експлуатацію 151 турбіни, оскільки вони порушували право оленярів-саамів на користування власною культурою [7]. Міністерство запустило адміністративну процедуру пошуку нового рішення, сумісного з правами людини [8], проте станом на червень 2023 р., тобто, через 600 днів після вироку, вітропарк, як і раніше, виробляв електроенергію [9]. Приклад демонструє конфлікт між кліматичною метою розширення відновлюваної енергетики та правами корінних народів на землі традиційного природокористування і свідчить, що екологічна політика нордичних країн потребує дієвих процедур вільної, попередньої та поінформованої згоди на ранніх етапах планування.

При цьому правова рамка залишається нерівномірною, адже серед нордичних держав Конвенцію МОП № 169 ратифікувала лише Норвегія, а проєкт Північної конвенції про саамів станом на 2022 р. очікував на ратифікацію [10]. В тому ж самому документі наголошено на розриві між міжнародними зобов'язаннями держав і політичною практикою, з якою стикаються саами [10].

Тема залишається актуальною ще й на тлі політичного контексту, так як Королівство Данія визначило п'ять пріоритетів головування в Арктичній раді, серед яких лідерство корінних народів, чиста енергетика, збереження біорізноманіття, моніторинг океану та скорочення викидів сажі й метану [11]. У 2026 році минає тридцять років від запуску першої арктичної програми Нордичної ради міністрів, і з цієї нагоди розпочато річний міжсекторальний діалог про досвід та напрями подальшої співпраці [12]. У вересні 2026 р. своє тридцятиріччя відзначає й Арктична рада [5]. Представлені події дають змогу переглянути, як знання та інтереси корінних народів враховуються в нордичній екологічній політиці, і закріпити практики участі, випробувані протягом останніх років.

Отже, у 2020-х роках корінні народи дедалі більше виступають співучасниками нордичної арктичної політики, а не лише адресатами її рішень: їхні організації беруть участь в Арктичній раді, їхні практики включають до природоохоронних підходів, а програми Нордичної ради міністрів підтримують локальні проєкти. Подальше посилення екологічної кооперації залежить від того, чи вдасться перейти від консультацій до механізмів спільного ухвалення рішень, закріпити їх у національному праві та забезпечити рівноправне поєднання знань корінних народів із науковими даними.

Список використаних джерел

1. Nordic Council of Ministers. A Sustainable Arctic: The Nordic Council of Ministers' Arctic Co-operation Programme 2022–2024. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 2021. URL: https://www.norden.org/en/publication/sustainable-arctic-nordic-council-ministers-arctic-co-operation-programme-2022-2024
2. Nordic Council of Ministers. A Resilient Arctic: Nordic Arctic Programme 2025–2027. Copenhagen : Nordic Council of Ministers, 2025. URL: https://pub.norden.org/politiknord2025-703/politiknord2025-703.pdf
3. NAPA. Nordic Arctic Programme 2025–2027. URL: https://napa.gl/en/arctic-cooperation-programme/
4. Other Effective Area-based Conservation Measures (OECM) and Indigenous-led Conservation in the Nordic region and the wider Arctic. TemaNord 2025:556. Copenhagen : Nordic Council of Ministers, 2025. URL: https://pub.norden.org/temanord2025-556
5. The Kingdom of Denmark's Chairship of the Arctic Council 2025–2027. URL: https://www.ft.dk/samling/20241/almdel/GRU/bilag/78/3005821.pdf
6. Arctic States and Indigenous Permanent Participants Convene for the 14th Meeting of the Arctic Council. *UArctic.* 2025. URL: https://atlas.uarctic.org/news/2025/5/arctic-states-and-indigenous-permanent-participants-convene-for-the-14th-meeting-of-the-arctic-council/
7. Norway court rules wind farms harming reindeer herders. AFP, 2021. URL: https://techxplore.com/news/2021-10-norway-court-farms-reindeer-herders.html
8. A year after Supreme Court verdict, Fosen wind farm still stands amid soaring energy crisis. *The Barents Observer.* 2022. URL: https://thebarentsobserver.com/en/indigenous-peoples/2022/10/year-after-supreme-court-verdict-fosen-wind-farm-still-stands-amid
9. Norway's largest wind farm violates Indigenous rights. Why won't authorities take action? Grist, 2023. URL: https://grist.org/global-indigenous-affairs-desk/norways-largest-wind-farm-violates-indigenous-rights-why-wont-authorities-take-action/
10. Rights of the Sámi People: Factsheet. UNFCCC Local Communities and Indigenous Peoples Platform. 2022. URL: https://lcipp.unfccc.int/sites/default/files/2022-06/Factsheet%20-%20rights%20of%20the%20Sa%CC%81mi%20people.pdf
11. Kingdom of Denmark chairs key Arctic Council meeting in Tromsø. *Eye on the Arctic.* 2025. URL: https://www.rcinet.ca/eye-on-the-arctic/?p=194481
12. 30 Years of Nordic Arctic Cooperation. Nordic Council of Ministers. 2026. URL: https://www.norden.org/is/node/97122

УДК 327(470+571:520):341.222

Олександр Шевчук
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ПРОБЛЕМА ПІВНІЧНИХ ТЕРИТОРІЙ У СИСТЕМІ ТРАНСФОРМАЦІЙ РОСІЙСЬКО-ЯПОНСЬКИХ ВІДНОСИН ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Проблема Північних територій, під якими Японія розуміє південні Курильські острови Ітуруп, Кунашир, Шикотан і групу Хабомаї, залишається одним із ключових чинників неврегульованості російсько-японських відносин. Територіальна суперечка безпосередньо пов'язана з відсутністю мирного договору між двома державами та впродовж тривалого часу розглядалася переважно у дипломатично-переговорній площині. Водночас російсько-українська війна істотно змінила міжнародне середовище, у якому функціонує ця проблема, перетворивши її на складову ширшої системи безпеки Північно-Східної Азії.

До 2022 р. японська політика щодо Росії поєднувала збереження принципової позиції щодо належності Північних територій із прагненням підтримувати політичний діалог та економічне співробітництво. Особливо виразно такий підхід проявився за прем'єрства Сіндзо Абе. Токіо намагався створити умови для поступового просування територіальних переговорів, у тому числі спираючись на Спільну декларацію СРСР і Японії 1956 р. Водночас результати переговорного процесу залишалися обмеженими, а російська військова присутність на Курильських островах посилювалася. Дослідники відзначають, що поєднання економічного зближення, політичного діалогу та пошуку компромісу не забезпечило вирішення територіальної проблеми та не привело до укладення мирного договору [1–4].

Переломним моментом стало повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р. Реакція Японії засвідчила переосмислення характеру російської політики та потенційних ризиків силового перегляду територіального статус-кво. Токіо посилив санкційний тиск на Москву, синхронізував політику

щодо Росії з позиціями США та інших партнерів і водночас зробив риторику щодо Північних територій більш категоричною. У японському дискурсі територіальна проблема дедалі тісніше пов'язується з принципами міжнародного права, територіальної цілісності та регіональної безпеки. Таким чином, війна в Україні стала не лише зовнішнім чинником двосторонніх відносин, а й каталізатором зміни японського сприйняття безпекового значення Курильської проблеми [5–8].

Важливим проявом трансформації стало перенесення проблеми Північних територій із переважно дипломатичної площини до безпекового контексту. Російська мілітаризація Курильських островів, розвиток військової інфраструктури, розміщення ракетних систем і демонстративна активність російської сторони сприймаються Токіо як частина ширшого військово-стратегічного посилення Росії в Північно-Східній Азії. Відповідно, територіальна суперечка дедалі більше розглядається не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими викликами регіональній безпеці.

Ця тенденція знайшла відображення у стратегічних документах Японії, ухвалених 16 грудня 2022 р. Національна стратегія безпеки, Національна оборонна стратегія та Програма нарощування оборонного потенціалу передбачили посилення оборонних спроможностей, розвиток можливостей контрудару, збільшення ресурсів для оборони та поглиблення взаємодії зі США. У сукупності ці рішення свідчать про структурну зміну японської безпекової політики. Російсько-українська війна стала одним із чинників, які посилили сприйняття необхідності підвищення стійкості та спроможностей Японії до стримування потенційних загроз [9–11].

У 2025-2026 рр. тенденція до безпекової інтерпретації проблеми продовжилася. У японських документах і публічних заявах зростає увага до захисту острівних територій, безпілотних систем та новітніх технологій. Одночасно загострення навколо Курильських островів супроводжувалося військовими демонстраціями Росії та посиленням дипломатичної риторики. У серпні 2026 р. російська сторона провела ракетні випробування поблизу островів, які Японія вважає своїми, що викликало реакцію Токіо. У вересні 2026 р. Японія також порушила питання щодо позначення Курильських островів на міжнародній картографічній продукції, а російська сторона пов'язала територіальну проблему з військовою активністю Японії та її партнерів [12–15].

Отже, після 2022 р. проблема Північних територій зазнала якісної трансформації. Якщо раніше вона залишалася важливим, але переважно двостороннім предметом переговорів, то нині дедалі більше

інтегрується в систему регіональної безпеки. Її розвиток пов'язаний не лише з російсько-японськими відносинами, а й із російсько-українською війною, активізацією Китаю в регіоні, військово-політичною взаємодією Росії та КНДР і поглибленням японсько-американського оборонного партнерства. Водночас відсутність мирного договору, збереження російського військового контролю над спірними островами та поглиблення стратегічного суперництва обмежують можливості швидкого територіального врегулювання.

Список використаних джерел

1. Грачевська Т. О. Проблема «Північних територій» у російсько-японських відносинах. *Грані.* 2012. № 1. С. 160–162.
2. Броневський В. Курильська проблема в російсько-японських відносинах. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* 2011. Вип. 98, ч. 1. С. 84–85.
3. Bukh A. Japan's "Northern Territories". In: These Islands Are Ours: The Social Construction of Territorial Disputes in Northeast Asia. Redwood City : Stanford University Press, 2020. P. 24–57. DOI: https://doi.org/10.1515/9781503611900-004.
4. Togo K., Streltsov D. V. (eds.). Handbook of Japan-Russia Relations. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2024. 442 p. DOI: https://doi.org/10.1515/9789048563432.
5. Richardson P. B. "Ukraine may be East Asia Tomorrow": Russia, Japan, and the End of a "Pivot" to the East. *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik.* 2025. Vol. 18, No. 3. P. 415–429. DOI: https://doi.org/10.1007/s12399-025-01058-1
6. Brown J. D. J. The China Factor: Explaining Japan's Stance on Russia's Invasion of Ukraine. Carnegie Endowment for International Peace. 2023. URL: https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/02/the-china-factor-explaining-japans-stance-on-russias-invasion-of-ukraine (дата звернення: 20.09.2026).
7. Havur V. A. Povorot u yaponsko-rosiiskykh vidnosynakh u 2022 r.: prychyny ta naslidky. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky).* 2023. № 41. S. 22–32. DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-41-3.
8. Грубінко А. В. Україна і Японія у вимірі міжнародної безпеки: досвід міждержавного партнерства (2014–2024 рр.). *Сторінки історії.* 2026. № 62. С. 391–414. DOI: https://doi.org/10.20535/2307-5244.62.2026.362899
9. Government of Japan. National Security Strategy. Tokyo, 2022. URL: https://www.cas.go.jp/jp/siryou/221216anzenhoshou/nss-e.pdf (дата звернення: 20.09.2026).

10. Ministry of Defense of Japan. National Defense Strategy. Tokyo, 2022. URL: https://www.mod.go.jp/j/policy/agenda/guideline/strategy/pdf/strategy_en.pdf (дата звернення: 20.09.2026).
11. Ministry of Defense of Japan. Defense Buildup Program. Tokyo, 2022. URL: https://www.mod.go.jp/j/policy/agenda/guideline/plan/pdf/program_en.pdf (дата звернення: 20.09.2026).
12. Ministry of Defense of Japan. Defense of Japan 2026. Tokyo, 2026. URL: https://www.mod.go.jp/j/press/wp/wp2026/pdf/DOJ2026_Digest_EN.pdf (дата звернення: 20.09.2026).
13. Gale A. Russia Holds Rare Missile Test Near Islands Claimed by Japan. Bloomberg. 2026. URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2026-08-21/russia-holds-rare-missile-test-near-islands-claimed-by-japan (дата звернення: 20.09.2026).
14. Japan's FM Motegi criticizes Russia's military buildup in Northern Territories. NHK WORLD-JAPAN. 2026. URL: https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20260821_07/ (дата звернення: 20.09.2026).
15. The Kuril Islands: How a visit from Putin reignited a 150-year-old dispute between Japan and Russia. The Guardian. 2026. URL: https://www.theguardian.com/world/2026/aug/18/kuril-islands-putin-takaichi-dispute-japan-russia-northern-territories (дата звернення: 20.09.2026).

УДК 327(73):94(73)

Олексій Щербаков
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Ірина Габро
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУТІ «ДОКТРИНИ МОНРО» КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин спостерігається суттєва трансформація підходів провідних держав до визначення та реалізації власних національних інтересів. Особливо виразно ці процеси проявляються у зовнішній політиці Сполучених Штатів Америки, які в умовах загострення геополітичної конкуренції, посилення впливу Китаю та зміни глобального безпекового середовища переглядають традиційні підходи до забезпечення власних стратегічних інтересів. У цьому контексті особливого значення набуває переосмислення історичних доктрин американської зовнішньої політики, зокрема «доктрини Монро», зміст якої в різні історичні періоди адаптувався до нових політичних, економічних та безпекових реалій.

2025 рік в історію США, безсумнівно, ввійде не лише як точка відліку чергового вступу на пост президента країни Дональда Трампа і початок проведення масштабних реформ всередині країни, але й як період проголошення радикально нової економічної та зовнішньої політики.

Її зміст був відображений в розробленій та прийнятій наприкінці року Стратегії національної безпеки США (далі – Стратегія) [1], яка стала не лише перспективним планом захисту національних інтересів, в основі якого знаходиться концепція «Америка понад усе», але й відкритою «заявою» для інших держав про вектор переформатування інструментів геополітичного впливу США в світі.

Одним із проявів цього політичного сигналу до міжнародної спільноти стала фіксація в Стратегії подальшого наміру впровадження «доктрини Монро» з «доповненнями Трампа».

Фундаментальна суть цієї доктрини була сформована президентом США Джейсом Монро ще в 1823 році, який визначив сферу інтересів територію Західної півкулі виключно за США. Тим самим європейські держави були попереджені про недопустимість подальшої колонізації сусідніх країн, встановлення маріонеткових режимів, і, в такий спосіб, поширення своїх політичних систем.

Окремі історичні події наступних десятиліть стали доказом певного дистанціювання США від європейського світу та готовності через військовий тиск відстоювати ідеологічну основу проголошеного політичного курсу. Так, у 1865 році в Мексиці завдяки дипломатичному та військовому впливу США вдалося повалити режим імператора Максиміліана, якого привів до влади в цій країні французький уряд.

На початку XX століття військові сили США були відправлені до низки країн Карибського басейну та Центральної Америки для стабілізації політичної ситуації в цьому регіоні, недопущення впливу європейських країн та захисту інтересів великих американський фінансових інституцій. Ще не один десяток років США активно реалізовували політику інтервенції щодо країн цього регіону, яка дістала загальну назву «Бананові війни».

У 1962 році відбулося пряме протистояння між США та СРСР – так звана «Карибська криза», причиною якої було розташування на Кубі ракетних комплексів СРСР, в результаті чого США запровадила морську та повітряну блокаду острова. Конфлікт, який міг продовжитися початком ядерної війни, вдалося вирішити шляхом взаємних поступок: вивезенням радянських ракет, демонтажем відповідного обладнання, зобов'язаннями США не здійснювати застосування військової сили на Кубі та здійснити демонтаж окремих ракетних баз в Туреччині.

Таким чином, домінування США в Західній півкулі підтверджувалось здатністю застосовувати військову силу як відносно європейських країн, так і щодо основного суперника в геополітичному, ідеологічному та економічному протистоянні в другій половині XX століття – СРСР.

Згадка про «Доктрину Монро» в Стратегії 2025 року засвідчила важливість Західної півкулі для національних інтересів США та прагнення забезпечувати стабільність цього регіону, зниження масової міграції до США, готовність співпрацювати з урядами країн у боротьбі

з наркокартелями, злочинними організаціями, недопущення захоплення ключових активів та ланцюгів постачання [1].

В Стратегії чітко проголошено, що США не допустить розміщення військових сил на цій частині планети, а також володіння чи встановлення контролю над важливими об'єктами [1]. Це і становить суть «доповнення Трампа».

Варто відзначити, що повернення до такого напрямку зовнішньої політики, який призупинився на початку XXI століття у зв'язку з іншими векторами реалізації стратегій національної безпеки, що були пов'язані із боротьбою з тероризмом, запобігання поширення зброї масового знищення, посилення внутрішньої безпеки держави обумовлено, перш за все, з активізацією та зміцненням відносин Китаю (як одного із стратегічних суперників США) з окремими країнами Латинської Америки. Свідченням цього є багатомільярдні інвестиції Китаю в енергетичний ринок Венесуели, Чилі, Аргентини, Бразилії.

Слід взяти до уваги, що, наприклад, Венесуела, взамін на багатомільярдні вкладення у будівництво власної інфраструктури та розробку родовищ корисних копалин була важливим імпортером сирої нафти до Китаю, чим забезпечувала його енергетичну безпеку [2].

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що трактувати твердження про недопущення США встановлення контролю над ключовими активами слід не лише в контексті військових об'єктів та політичного впливу, але й розширювати його до сучасних стратегічних економічних ресурсів, одним з яких є природні джерела енергії.

Підтвердженням такого можна вважати військове втручання США на початку 2026 року та затримання лідера Венесуели Ніколаса Мадуро. Йому інкримінували торгівлю наркотиками, участь в діяльності наркотрафіку та незаконне володіння зброєю [3].

До реальних причин такої агресивної політики США відносять різні прагнення адміністрації Д. Трампа. Це і боротьба з наркоторгівлею, стабілізація питання масової міграції населення Венесуели, а також засвідчення американської могутності та домінування в цьому регіоні.

Проте, ключовим все таки залишається і встановлення контролю над найбільшими нафтовими родовищами країни, що було досягнуто шляхом укладання нафтової угоди між цими державами. Вона передбачала вливання американського капіталу у функціонування нафтових родовищ. Натомість найбільш з них переходять приватній американській компанії North American Blue Energy Partners (NABEP) у концесію на 100 років [4]. І хоча отримання США фінансових девідендів від видобутку венесуельської нафти є питанням часу, проте факт

залишається фактом – США не тільки готові та здатні застосовувати силу, але й використовувати нові геополітичні інструменти.

Цей приклад американської агресивної зовнішньої політики, який був негативно сприйнятий міжнародною спільнотою через створення чергового прецеденту, коли країна більше не розглядає міжнародне право як обмеження своєї влади [2], свідчить про те, що військова сила та фінансовий капітал стають рівноправними засобами американської могутності.

Отже, «Доктрина Монро» є основою одного з напрямків сучасної зовнішньої політики США, повернення до якої було обумовлено низкою суттєвих факторів. Безсумнівно, не останнє місце серед них належить й повномасштабному російському вторгненню в Україну, яке не лише кардинально змінило систему глобальної безпеки, але показало реальне значення енергетичної та економічної незалежності та стійкості.

Події цього (2026) року також засвідчили те, що суть цієї доктрини вже виходить за рамки загальноприйнятого розуміння. Йдеться не лише про недопущення впливу інших держав, зокрема, Китаю на цей регіон, але й про встановлення контролю над стратегічними природніми ресурсами, перш за все, родовищами нафти. Поряд з військовою силою США все більше починає використовувати фінансове стимулювання (капітал) як інструмент впливу на політичні системи інших країн.

Список використаних джерел

1. National Security Strategy of the United States of America. URL: https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025 /12/2025-National-Security-Strategy.pdf

2. Nadin R. Trump’s Monroe Doctrine 2.0 redefines great power competition in the Americas – now it’s Beijing’s move. ODI Global. 5 January 2026. URL: https://odi.org/en/insights/trumps-monroe-doctrine-beijings-next-move/

3. Собенко Н. Нафтові компанії США вимагають гарантій щодо інвестицій у Венесуелу. Суспільне : новини. 8 січня 2026. URL: https: //suspilne.media/1208624-naftovi-kompanii-ssa-vimagaut-garantij-sodo-investicij-uvenesuelu-ft/

4. Венесуела залишається в боргу перед Китаєм на тлі укладення контрактів із США. The epoch times. 7 вересня 2026. URL: https://www.epochtimes.com.ua/novyny-svitu/venesuela-zalyshayetsya-v-borgu-pered-kytayem-na-tli-ukladennya-kontraktiv-iz-ssha-179780

УДК 327(519.5):339.9(510:5-11)

Валерія Якимова
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна
Ірина Габро
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

«ГЛОБАЛЬНИЙ ЦЕНТРАЛЬНИЙ ГРАВЕЦЬ» ТА ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКА СТРАТЕГІЯ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ

Доктрина «глобального центрального гравця» (Global Pivotal State, 글로벌 중추국가) та Індо-Тихоокеанська стратегія Республіки Корея стали взаємопов'язаними концептуальними основами зовнішньополітичного курсу адміністрації Юна Сок Йоля. Індо-Тихоокеанська стратегія, оприлюднена 28 грудня 2022 р. [2], стала першим комплексним регіональним документом такого рівня в історії Південної Кореї та закріпила прагнення Сеула до активнішої ролі у формуванні регіонального порядку. У ній Республіка Корея (далі – РК) позиціонує себе як «глобального центрального гравця», що бере участь у виробленні порядку денного міжнародного співробітництва та сприяє консолідації інклюзивного, заснованого на правилах Індо-Тихоокеанського регіону.

Стратегія визначає Індо-Тихоокеанський простір як ключовий для економічної та безпекової стабільності РК, зважаючи на його значну частку у світовій економіці, торгівлі та інвестиційних потоках, а також критичну роль у забезпеченні корейських експортно-імпортних зв'язків. Документ ґрунтується на принципах інклюзивності, довіри та взаємності та наголошує на формуванні міжнародного порядку, заснованого на нормах і верховенстві права, а також на захисті прав людини й демократичних цінностей.

Ключовими напрямами реалізації стратегії є зміцнення регіональної архітектури безпеки, посилення режимів нерозповсюдження, розвиток економічної безпеки та стійких ланцюгів постачання, а також

поглиблення технологічного співробітництва у сферах напівпровідників, штучного інтелекту, квантових технологій і космосу. Окремо підкреслюється роль РК у кліматичній політиці, енергетичній безпеці та розвитку партнерств із державами регіону через механізми «внескової дипломатії». Загалом, стратегія відображає прагнення Південної Кореї до розширення зовнішньополітичної автономії та інституціоналізації статусу ключового актора в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Операціоналізація стратегії була реалізована в рамках «Плану дій щодо вільного, мирного та процвітаючого Індо-Тихоокеанського регіону» [7], який було розроблено за результатами міжвідомчих консультацій та діалогу з міжнародними партнерами. Документ побудовано на трьох основних принципах – «свобода», «мир» та «процвітання». «Свобода» передбачає підтримку міжнародного порядку, заснованого на правилах, розвиток багаторівневих дипломатичних механізмів та зміцнення демократичних інститутів. «Мир» наголошує на зміцненні безпеки, стримуванні загроз та розвитку рамок співпраці з союзниками та в багатосторонньому форматі, насамперед зі Сполученими Штатами та Японією, а також на посиленні режиму нерозповсюдження. «Процвітання» охоплює економічну співпрацю, розвиток ланцюгів постачання, цифрову трансформацію, інвестиції в інфраструктуру та розширення офіційної допомоги в цілях розвитку.

У цьому документі окреслено дев'ять ключових напрямків діяльності, що охоплюють як традиційні, так і нетрадиційні сектори безпеки - від морської безпеки та кіберзахисту до охорони здоров'я, кліматичної політики та технологічного співробітництва. Зокрема, наголошується на інституціоналізації тристороннього співробітництва між Південною Кореєю, США та Японією, а також на активній участі в багатосторонніх механізмах співпраці, таких як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та інші регіональні організації. Незважаючи на ідеологічну та риторичну спорідненість із американською концепцією «Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону», стратегія Південної Кореї демонструє більш гнучкий підхід до Китаю. У цьому документі Китай не визначається як загроза, а, навпаки, називається «ключовим партнером у забезпеченні миру та процвітання», що відображає прагнення Сеула до балансу між співпрацею у сфері безпеки зі Сполученими Штатами та економічною взаємозалежністю з Китаєм.

Нормалізація японсько-корейських відносин стала одним із найважливіших дипломатичних здобутків доктрини «глобального

центрального гравця». Поновлення регулярних двосторонніх зустрічей на вищому рівні після більш ніж п'ятирічної перерви та японсько-корейський саміт у березні 2023 року створили підґрунтя для Кемп-Девідської декларації, про яку йшлося у попередньому підрозділі.

Якщо порівняти стратегії Республіки Корея та США щодо Індо-Тихоокеанського регіону [1], то можна побачити, що концептуальна узгодженість між двома країнами є високою, проте підходи до Китаю значно відрізняються, що відображає різні стратегічні обмеження та пріоритети кожної з країн. Обидві стратегії ґрунтуються на ідеології створення «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону», що означає захист міжнародного порядку, заснованого на правилах, верховенстві права, демократії та захисті прав людини. У цьому контексті Республіка Корея зміцнює багатосторонню співпрацю та закріплює своє становище «ключового глобального гравця», прагнучі, зокрема, поглибити союзницькі відносини зі США. Водночас ключова відмінність підходів обох країн полягає в інтерпретації ролі Китаю в регіональній системі. У стратегії США Китай прямо визначений як головний виклик для міжнародного порядку в Індо-Тихоокеанському регіоні та характеризується як держава, що чинить примусовий вплив, порушує міжнародне право та підриває регіональну стабільність. Натомість документ Південної Кореї характеризується набагато обережнішим тоном. Китай згадується лише один раз і описується як «ключовий партнер для досягнення миру та процвітання». Такий підхід дозволяє уникнути відверто конфронтаційної оцінки та відображає наміри Південної Кореї забезпечити собі дипломатичний простір між залежністю від США у питаннях безпеки та економічною взаємозалежністю з Китаєм.

Крім того, відмінності між стратегіями простежуються не лише в прямих формулюваннях, але й на рівні імпліцитних акцентів. Попри відсутність прямої критики Китаю, південнокорейська стратегія містить посилання на універсальні цінності, необхідність захисту міжнародного порядку та стабільності у ключових регіонах, зокрема в Тайванській протоці. У сукупності це дозволяє інтерпретувати її як часткове узгодження з американським безпековим баченням, однак без переходу до відкритої політики стратегічного стримування Китаю [6].

Корея вперше здійснила значні кроки у напрямку поглиблення відносин з НАТО. Ця трансатлантична ангажованість відображала переконання Юна, що індо-тихоокеанська та євроатлантична безпека нероздільні - переконання, безпосередньо пов'язане з уроками вторгнення Росії в Україну. Участь Юна в самітах НАТО у Мадриді (2022), Вільнюсі (2023) та Вашингтоні (2024) стала можливістю

просувати нову регіональну ідентичність. Відносини з Індією та АСЕАН також отримали новий імпульс. У жовтні 2024 р. під час саміту АСЕАН у В'єнтьяні [4] Республіка Корея та АСЕАН встановили Всеосяжне стратегічне партнерство. Це найвищий рівень дипломатичних відносин в ієрархії АСЕАН, котре поставило Сеул в один ряд із США, Китаєм, Японією, Індією та Австралією. Цей дипломатичний крок став символічним підтвердженням нової ваги Кореї у регіональній архітектурі через 35 років після встановлення формальних відносин із АСЕАН [5].

Особливим виміром доктрини «глобального центрального гравця» стала позиція Кореї щодо України [3]. Адміністрація Юна надала Україні суттєву гуманітарну та фінансову допомогу, проте тривалий час утримувалась від прямих поставок летальної зброї, посилаючись на національне законодавство та побоювання щодо реакції Москви і Пекіна. Переломним став жовтень 2024 р., коли після документального підтвердження відправки КНДР понад 13 000 контейнерів із артилерійськими снарядами, ракетами та іншою конвенційною зброєю до Росії, а також розгортання понад 10 000 північнокорейських солдатів. Уряд Кореї засудив відправку північнокорейських військ до Росії і зазначив, що на першому етапі можливих поставок пріоритет буде надано оборонним видам зброї, а у разі подальшої ескалації – наступальним системам.

У ширшому контексті цей крок відображає логіку, закладену в Індо-Тихоокеанській стратегії Республіки Корея, яка поєднує підтримку міжнародного порядку, заснованого на правилах, із обережним балансуванням у відносинах із ключовими великими державами. Подібно до підходу, описаного як стратегія «гнучкого хеджування», Сеул намагається одночасно зберігати союзницьку солідарність зі Сполученими Штатами та уникати прямої ескалації з Росією і Китаєм, для яких Північна Корея залишається важливим партнером. Саме тому реакція на військову взаємодію КНДР і РФ не є лише реактивною, а вписується у загальну рамку зовнішньополітичного курсу Юна, де безпекові рішення дедалі більше залежать від зміни регіонального балансу загроз.

Цей поворот наочно продемонстрував те, як внутрішньополітичний контекст і динаміка відносин КНДР – Росія безпосередньо формували конкретні зовнішньополітичні рішення адміністрації, поступово розширюючи межі допустимого у військовій підтримці України та підсилюючи роль Південної Кореї як активнішого учасника глобальних безпекових процесів.

Отже, доктрина «глобального центрального гравця» та Індо-Тихоокеанська стратегія стали важливими інструментами

трансформації зовнішньої політики Республіки Корея за адміністрації Юна Сок Йоля, закріпивши прагнення Сеула вийти за межі традиційних регіональних пріоритетів і посилити свою роль у формуванні міжнародного порядку. Їх реалізація сприяла поглибленню стратегічного партнерства зі США, нормалізації відносин із Японією, активізації співпраці з АСЕАН та НАТО, а також розширенню участі Південної Кореї у вирішенні глобальних безпекових проблем. Водночас зовнішньополітичний курс Сеула характеризувався прагненням зберегти баланс між союзницькими зобов'язаннями перед Вашингтоном і необхідністю враховувати економічну взаємозалежність із Китаєм та ризики загострення відносин із Росією. Повномасштабна російсько-українська війна та поглиблення військового співробітництва між Москвою і Пхеньяном стали чинниками переосмислення безпекових пріоритетів Республіки Корея, засвідчивши взаємозв'язок євроатлантичного та Індо-Тихоокеанського регіонів.

Список використаних джерел

1. Dahlqvist T. South Korea's new Indo-Pacific strategy: Careful wording towards China suggests continuous hedging. Consortium of Indo-Pacific Researchers. 2023. Feb 22. URL: https://indopacificresearchers.org/south-korea-indo-pacific-strategy/
2. Introducing the Indo-Pacific Strategy. Ministry of Foreign Affairs of Republic of Korea. URL: https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_26382/contents.do
1. 3. Kuhn A. South Korea warns it may send Ukraine weapons after North Korea sent troops to Russia. *NPR*. 2024. October 24. URL: https://www.npr.org/2024/10/24/nx-s1-5163246/south-korea-weapons-ukraine-north-korea-troops-russia
3. Park Anna J. S. Korea, ASEAN start new era of comprehensive strategic partnership. *Korea Times*. 2024. October 22. URL: https://www.koreatimes.co.kr/foreignaffairs/20241010/s-korea-asean-start-new-era-of-comprehensive-strategic-partnership?utm_source=legacy_url&utm_medium=redirect&utm_campaign=news_manager_id
4. Son Ji-Hyoung**.** Leaders of S. Korea, ASEAN agree to elevate ties to highest level. Korea Herald. 2024. October 10. URL: https://www.koreaherald.com/article/3490183
5. Seo Y. Strategic Ambiguity Remains in South Korea's Indo-Pacific Survival Strategy. Indo-Pacific Researchers Consortium. 2023. September 21. URL: https://pacforum.org/publications/yl-blog-43-strategic-ambiguity-remains-in-south-koreas-indo-pacific-survival-strategy/
6. The World and Japan / Ministry of Foreign Affairs of Republic of Korea. URL: https://worldjpn.net/documents/texts/FOIP/20231200.O1E.html

UDC 327.485

Alina Vitomska
student
National University "Kyiv aviation institute"
Kyiv, Ukraine
Maksym Yali
PhD in political science, Senior research fellow,
Associate Professor of the National University of Life
and Environmental sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

TRANSFORMATION OF SWEDEN'S FOREIGN POLICY UNDER CONDITIONS OF THE CHANGING EUROPEAN SECURITY ARCHITECTURE

Sweden's foreign policy has undergone a significant transformation in recent decades as a result of changes in the international environment, the development of European integration, and especially because of the growing importance of the security challenges in Northern Europe after the beginning of Russian full-scaled invasion of Ukraine in February 2022. For much of the twentieth century and the beginning of the twenty-first century, Sweden and its foreign policy was internationally associated with military non-alignment, neutrality, peaceful diplomacy, active participation in multilateral institutions and the promotion of international law and humanitarian principles. At the same time, Swedish neutrality did not mean political isolation. The country maintained extensive diplomatic relations, participated in international organizations and peacekeeping activities, and actively contributed to international cooperation [1; 2; 7].

The transformation of Sweden's foreign policy should therefore be understood not as a complete rejection of its previous diplomatic traditions, but as a gradual adaptation of established principles and instruments to a changing security environment. The deterioration of relations between Russia and Western states, the transformation of the European security architecture after the beginning of Russian aggression against Ukraine in 2014, and especially after Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022 significantly affected Swedish strategic thinking, its foreign and security policies. The subsequent decision to join NATO after more than sixty years of Swedish neutral status since this military alliance was formed in 1949 under conditions of Cold War, became the most visible expression of this transformation and fundamentally changed Sweden's position within the European security system [3; 4; 10].

The political and institutional foundations of Swedish foreign policy are closely connected with its system of governance. Sweden is a constitutional monarchy with a parliamentary form of government, in which the Riksdag (the Parliament), the Government, political parties, public institutions, and civil society participate in the formation of the foreign policy of Sweden. The Government occupies the central position in determining and implementing the state's foreign policy. The Ministry for Foreign Affairs is responsible for diplomatic activity, international negotiations, relations with foreign governments and international organizations, and the functioning of Sweden's diplomatic missions. The Riksdag exercises parliamentary control and participates in such important aspects of foreign policy as adaptation of international agreements, formation of security and defense policies, and other important foreign policy issues [2; 3].

Political parties also influence the process of foreign policy formation through parliamentary debates and participation in government coalitions. This institutional structure creates a connection between domestic political processes and international decision-making. Changes in the security environment can therefore lead not only to adjustments in diplomatic priorities but also to broader political debates concerning defense, alliances, international cooperation and national security.

Since the beginning of the Cold War, military non-alignment was one of the fundamental elements of Sweden's security policy in Europe. This approach was historically connected with the desire to avoid direct involvement in military conflicts and preserve freedom of action in international affairs. Nevertheless, Sweden simultaneously was developing extensive cooperation with European and transatlantic institutions. Its foreign policy combined non-alignment with active participation in international organizations, humanitarian initiatives, peacekeeping operations, and the promotion of democratic values and human rights [1; 7; 8]. Such a model demonstrated that neutrality and international engagement were not necessarily contradictory. Sweden used diplomacy, economic cooperation, humanitarian assistance and participation in multilateral institutions as instruments for increasing its international influence. This approach contributed to the country's reputation as an active participant in international affairs despite its military non-alignment [2; 7]. However, the European security environment gradually changed. The annexation of Crimea and the beginning of Russia's aggression against Ukraine in 2014 increased concerns about security in Northern Europe and the Baltic Sea region. These developments challenged assumptions that military non-alignment could continue to provide the same level of security under changing geopolitical conditions. Sweden consequently increased its attention to defense

capabilities and cooperation with European and transatlantic partners in security sphere[1; 3].

The Russian full-scale invasion of Ukraine in February 2022 became a decisive factor in this process. The Russo-Ukrainian war demonstrated the possibility of large-scale interstate military conflict in Europe for the first time since the end of the Cold War and created a new perception of security risks among Swedish political elites and society. The traditional approach based primarily on military non-alignment was increasingly reconsidered in the context of collective and national security. The debates in Sweden concerning its NATO membership consequently became one of the most important foreign and security policy discussions in the country's recent history [3; 4]. Sweden's application for NATO membership in 2022 represented a major strategic shift. Accession to the Alliance meant that Sweden moved from a long-standing policy of military non-alignment toward participation in a collective defense organization. In this context, NATO membership can be viewed as an institutionalization of the broader transformation that had already been taking place in Swedish security policy [3; 9; 10]. At the same time, NATO membership does not eliminate the other dimensions of Swedish foreign policy. Sweden continues to attach importance to democracy, human rights, international law, multilateralism, humanitarian cooperation and international institutions. Consequently, the contemporary model combines two previously distinct elements: a stronger emphasis on military and collective security and the continuation of Sweden's established diplomatic and normative priorities [3; 5; 7].

One of the important characteristics of this transformation is the growing importance of security policy within Sweden's foreign policy agenda. NATO membership has created new obligations and opportunities for Sweden in the field of collective defense. It has also strengthened the country's involvement in the security processes of Northern Europe and the Baltic Sea region. Cooperation with neighboring Nordic and Baltic states has acquired additional significance because regional security increasingly depends on coordinated approaches to defense, infrastructure, energy, and crisis management [3; 9]. The transformation of Swedish foreign policy is also connected with the country's relations with the European Union. Sweden's security policy cannot be considered separately from its participation in European integration. The EU provides political, economic, legal, and institutional instruments for responding to international crises and challenges, while NATO represents the central framework for collective defense. The interaction between these structures has therefore become increasingly important for Swedish foreign policy and its role in European security [3; 10].

Another important direction is Sweden's policy toward Ukraine. Russia's war against Ukraine has directly influenced Swedish perceptions of European security and the role of international solidarity. Sweden's support for Ukraine can be considered within the broader framework of its commitment to European security and international law. The Ukrainian case has also strengthened the connection between Swedish national security and the security of the wider European region [4]. The war has additionally demonstrated the importance of cooperation between states that are geographically and strategically connected. For Sweden, the security of the Baltic Sea region, the Nordic countries, and the wider European space has become increasingly interconnected. This contributes to the development of closer Nordic-Baltic cooperation and creates additional incentives for coordination within NATO and the EU [3; 4]. During last years and especially after Donald Trump became the US President for the second time, which led to significant changes in the US foreign and security policy towards the EU, NATO, Ukraine and Russia, Sweden , as well as other Nordic states has significantly increased its financial and military support to Ukraine, which led to strengthening of interstate cooperation, especially in defense sphere. Particularly, In June 2026 Ukraine and Sweden signed an official interstate agreement for supplying to Ukrainian Air Force of Sweden fighter-gets "Grippen" [11] which will significantly strengthen air-defense capabilities of Ukraine until 2030. So, as we see, Sweden considers Ukraine as an important direction of its foreign and security policies for decades to come.

Alongside security policy, Sweden retains a strong interest in human rights, gender equality, humanitarian issues, and international development. Feminist foreign policy became an important component of Sweden's international identity and demonstrated an attempt to incorporate gender equality into diplomatic and international policy-making. The transformation of the security environment, however, has changed the balance between normative and security priorities. Academic research notes that Sweden's NATO accession created a new context for the country's feminist foreign policy and generated debate about the relationship between traditional normative goals and new security requirements [5]. Sweden's foreign policy is also affected by broader changes in the global distribution of power. Relations with China and the United States, economic interdependence, technological competition, and strategic dependence on critical infrastructure increasingly influence the foreign policy decisions of small and medium-sized European states. For Sweden, these developments create a need to combine traditional diplomatic instruments with attention to economic, technological, and strategic security [6]. The country's geographical position further increases the importance of regional security. Sweden is situated in

Northern Europe and has direct strategic relevance for the Baltic Sea region. Its cooperation with Finland, Norway, Denmark, and the Baltic states has therefore acquired particular importance. The accession of Sweden and Finland to NATO changed the security configuration of Northern Europe and created new opportunities for regional coordination and collective defence [9; 10].

Conclusions. The transformation of Swedish foreign policy in the 21st century can consequently be characterized by several interconnected processes: firstly, there has been a transition from military non-alignment toward formal participation in collective defense. Secondly, security and defense issues have gained greater importance in the foreign policy agenda of Sweden. Thirdly, Sweden has strengthened its integration into Euro-Atlantic security structures which led to the joining NATO in 2024 as a respond to Russian full-scaled invasion of Ukraine in 2022 as a challenge to the World Order, formed after the end of the Second World War and the Cold War. Fourthly, regional Nordic-Baltic cooperation has become more strategically significant due to its geographical closeness to Russia, which is considered since 2022 as the main security challenge on the European continent. At the same time, Sweden has maintained its traditional commitment to international law, democracy, human rights, humanitarian cooperation, and multilateralism [1; 3; 7].

Several possible directions for the future development of Swedish foreign policy can be also identified. The first is deeper Euro-Atlantic integration. NATO membership is likely to remain one of the central institutional frameworks for Swedish security policy, while cooperation with the EU will continue to shape its political and economic relations with European partners. The second direction is the strengthening of regional cooperation in Northern Europe, particularly in the Nordic-Baltic region. The third involves the development of economic and technological security policies in response to global strategic competition. The fourth is the continued combination of security policy with humanitarian and normative diplomacy [3; 5; 6].

Another important factor will be the evolution of the European security environment. The continuation or transformation of the Russia-Ukraine war, changes in NATO's strategic priorities, developments in the Baltic region, and shifts in global power relations may influence Sweden's future foreign policy choices. Domestic political changes may also affect the balance between different priorities, although the general importance of European and transatlantic security cooperation has become substantially greater than it was during the period of traditional military non-alignment. For Ukraine, the Swedish experience is particularly relevant because it demonstrates how a state can adapt its foreign and security policy to a rapidly changing

international environment while preserving important elements of its diplomatic identity. The Swedish case illustrates the relationship between national security, regional cooperation, institutional adaptation, and participation in collective defense mechanisms. The transformation of Sweden's policy also demonstrates the importance of reassessing established security approaches when the surrounding strategic environment changes [4; 10].

Thus, Sweden's foreign policy has moved from a model centered on military non-alignment toward a more integrated Euro-Atlantic security orientation. The decisive factor in this transformation was the deterioration of the European security environment and, above all, Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022. NATO membership became the institutional expression of this shift, while cooperation with the EU and Nordic-Baltic partners strengthened Sweden's role in European security. At the same time, the transformation does not represent a complete break with Sweden's previous foreign policy traditions. Support for international law, democracy, human rights, multilateralism, humanitarian cooperation, and international engagement continues to form an important part of Sweden's international identity. The contemporary Swedish model therefore combines stronger defense and security commitments with established diplomatic and normative instruments. Its future development will depend on the evolution of the European security architecture, the role of NATO and the EU, regional cooperation in Northern Europe, global strategic competition, and Sweden's ability to reconcile security requirements with its traditional commitment to international cooperation.

Bibliography

1. Cottey A. (ed.). The European Neutrals and NATO: Non-alignment, Partnership, Membership? Palgrave Macmillan, 2018. DOI: https://doi.org/10.1057/978-1-137-59524-9

2. Eddie G. D. Swedish Foreign Policy, 1809–2019: A Comprehensive Modern History. Peter Lang, 2020. URL: https://www.peterlang.com/document/1058694

3. Brommesson, D., Ekengren, A., & Michalski, A. (2025). Shaping Swedish Grand Strategy in a New Era: A Normative European Aligned with NATO. In Sweden's Grand Strategy: Predicaments of a Small Liberal State in a Hostile World. Oxford University Press. URL: https://academic.oup.com/book/60088/chapter/519746639

4. Dalsjö, R. (2024). Ukraine's Fate and Europe's Future: A View from Sweden. *Survival*, 66(1). DOI: https://doi.org/10.1080/00396338.2024.2309072

5. Wright K. A. M., & Bergman Rosamond, A. (2024). Sweden, NATO and the Gendered Silencing of Feminist Foreign Policy. *International Affairs,* 100(2), 589–607. URL: https://academic.oup.com/ia/article/100/2/589/7617237

6. Lagerkvist J. (2023). The China Nudge: Naivety, Neutrality and Non-alignment in Sweden. In China-US Competition: Impact on Small and Middle Powers' Strategic Choices. Palgrave Macmillan. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-15389-1_5

7. Czarny R. M. Sweden: From Neutrality to International Solidarity. Springer International Publishing, 2018. URL: https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-77513-5

8. Завада Я. І., & Пальок Я. Е. (2022). Політика нейтралітету Швеції у XXI столітті. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 3(55), 48–55. DOI: https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3(55).269546

9. Сокур Н., Гнєзділова С., Остапчук, Т., & Остапчук Л. (2022). Вступ Фінляндії та Швеції до НАТО: ризики та перспективи безпеці. *Регіональні студії*. DOI: https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.1.14

10. Мартинов, А. (2023). Вступ Швеції і Фінляндії до НАТО як чинник зміни європейської системи безпеки. *Зовнішні справи*. 32, 66–80. DOI: https://doi.org/10.15407/mzu2023.32.066

11. Україна та Швеція уклали угоду про закупівлю 16 винищувачів Gripen URL: https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-shveciya-uklali-ugodu-pro-zakupivlyu-16-vinishuv-105157.

UDC 328

Anastasiia Semchyk
Student
National University "Kyiv Aviation Institute"
Kyiv, Ukraine
Maksym Yali
PhD in political science, Senior research fellow,
Associate Professor
National University of Life
and Environmental sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

BRAZIL AS A REGIONAL LEADER IN LATIN AMERICA IN THE 21ST CENTURY

Brazil is the largest country in Latin America and possesses significant economic, territorial, demographic, natural, political and diplomatic resources. These resources provide Brazil with substantial potential to influence political and economic processes in the region of Latin America. Brazilian foreign policy has traditionally attached importance to multilateralism and regional cooperation, while Brazil's Constitution explicitly refers to the country's commitment to the political, economic, social, and cultural integration of the peoples of Latin America [1].

Brazil's foreign policy as for regional orientation is also grounded in official strategic and constitutional documents. Article 4 of the Brazilian Constitution identifies the pursuit of Latin American integration in economic, political, social, and cultural fields as a guiding principle of the country's international relations [1]. In addition, such important official documents and doctrines as Brazil's National Defence Policy, National Defence Strategy, and National Defence White Paper provide an official framework for protecting sovereignty while encouraging cooperation and a peaceful security environment in South America [11]. The Brazilian government's stated foreign-policy objectives likewise include strengthening the integration of Latin America and the Caribbean, particularly South America, through institutional cooperation, dialogue, and political coordination [12]. These documents do not necessarily declare a right to dominate the region; rather, they establish regional integration and a stable South American environment as policy objectives through which Brazil can pursue a more influential role in the region.

Although Brazil's influence extends throughout Latin America, its regional leadership is most directly observable in South America. In this

study, regional leadership is understood as the capacity of a state to initiate collective initiatives, coordinate neighbouring countries, provide resources and institutional mechanisms for regional cooperation, and promote common regional interests in international affairs. This approach distinguishes regional leadership from simple economic or political predominance and emphasizes the ability to transform material capabilities into mechanisms of regional cooperation and collective action. This understanding is consistent with O. I. Kovalova's analysis of political integration in Latin America, which emphasizes the importance of regional integration and political coordination [16].

The renewal of Brazil's regional agenda became particularly visible in 2023. On May 30, 2023, Brazil hosted the Meeting of South American Presidents in Brasília, which resulted in the "Brasília Consensus" and reaffirmed the importance of regional integration [2]. The Brazilian government subsequently created the Subcommittee on South American Integration and Development and began developing practical mechanisms for regional connectivity [3]. These developments demonstrate that Brazil's regional role increasingly combines diplomatic initiatives with concrete economic and infrastructure projects. In this context, Brazil's leadership is expressed through its ability to convene governments and establish areas of common interest, positioning it as a coordinator and agenda-setter within regional cooperation.

Brazil also uses existing regional institutions to pursue this objective. MERCOSUR remains one of the principal frameworks for economic and political coordination between the states in South America. During Brazil's Pro Tempore Presidency of MERCOSUR in 2025, the country emphasized regional trade, sustainable development, technological cooperation, energy transition, and the protection of citizens' rights [4]. This demonstrates that Brazil's regional agenda extends beyond trade liberalization and includes contemporary challenges requiring collective action. The importance of this institutional dimension is that regional leadership becomes more sustainable when it is exercised through multilateral mechanisms. Rather than relying exclusively on bilateral relations, Brazil has sought to strengthen forums through which common regional interests can be discussed and coordinated.

MERCOSUR is not the only institutional channel available to Brazil. Brazil is also a member of the Latin American Integration Association (ALADI), which provides a wider framework for economic integration and preferential trade among Latin American countries [10]. At the subregional level, Brazil participates in the Amazon Cooperation Treaty Organization (ACTO), which supports cooperation among Amazonian countries on issues connected with the Amazon region. Brazil also participates in the

Organization of American States (OAS), a hemispheric forum, and in the Community of Latin American and Caribbean States (CELAC), a region-wide political dialogue mechanism. These institutions differ in membership, mandate, and effectiveness; they should not be treated as equivalent integration blocs. Taken together, however, they provide Brazil with multiple platforms for trade, environmental diplomacy, political dialogue, and regional agenda-setting [14; 15]. In contrast, BRICS is a global grouping rather than a Latin American or South American regional organization [7].

Brazil's economic weight represents an important foundation for its regional influence, but material capabilities alone do not constitute regional leadership. Their significance increases when they are translated into projects that connect Brazil with neighbouring economies. A major example is the South American Integration and Development Routes. Following the Brasília Consensus, Brazil's Ministry of Planning and Budget developed five major routes designed to strengthen connections between Brazil and South American countries [5]. The routes have a dual purpose: increasing trade between Brazil and its neighbours and reducing transportation time and costs for trade between Brazil, neighbouring countries, and Asian markets [5]. The initiative demonstrates a shift from primarily political declarations toward practical regional integration. In 2023, the Brazilian government identified approximately 100 infrastructure projects with potential to contribute to regional integration and development [3]. By 2024, the Brazilian government reported 190 infrastructure projects associated with the integration agenda in the country's 11 border states [6]. From the perspective of regional leadership, these initiatives are important because infrastructure can create long-term economic interdependence. Better transportation and energy connections can facilitate trade, reduce logistical barriers, and increase contacts between border regions. Consequently, Brazil's role is not limited to political agenda-setting: it also involves the provision and coordination of material conditions for regional cooperation.

Brazil's position is also reinforced by its economic asymmetry with Argentina, its principal regional counterpart and an important competitor for the influence within the region of South America. World Bank data put Brazil's GDP at about US$ 2.19 trillion in 2024, compared with approximately US$ 638 billion for Argentina [8]. This difference gives Brazil a substantially larger domestic market and a broader material base for regional initiatives. Nevertheless, Argentina should not be described simply as an adversary: the two countries are founding members of MERCOSUR and maintain extensive economic ties, including bilateral trade in automotive products [9]. Their relationship therefore combines competition for diplomatic influence with economic interdependence. Brazil's regional

leadership depends in part on its ability to manage this asymmetry through consultation and shared institutions rather than unilateral predominance.

The scale of Brazil's economic resources can be illustrated by its gross domestic product (GDP). According to the World Bank's World Development Indicators, Brazil's GDP in current US dollars increased from approximately US$ 655 billion in 2000 to US$ 2.21 trillion in 2010. It reached about US $ 1.87 trillion in 2019, fell to US$ 1.48 trillion in 2020, and recovered to approximately US$ 2.19 trillion in 2024 [8]. This trajectory demonstrates the expansion of Brazil's economic weight over the 21st century, while also showing that its nominal dollar value has fluctuated. Because GDP measured in current US dollars is affected by inflation and exchange-rate changes, these figures should be interpreted as indicators of economic scale, not as a direct measure of real economic growth. For regional leadership, the significance of this scale lies in Brazil's capacity to sustain trade, investment, infrastructure, and diplomatic initiatives.

Brazil's regional ambitions also unfold in the context of renewed US attention to the Western Hemisphere after the beginning of the second presidency in the US of Donald Trump in 2025. Published at the end of the first year of his second presidency The United States' 2025 National Security Strategy explicitly describes a "Trump Corollary" to the Monroe Doctrine and states that Washington will seek to reassert US pre-eminence in the Western Hemisphere and prevent extra-hemispheric competitors from controlling strategically important assets in the region [13]. This approach can create tension with Brazil's preference for strategic autonomy, diversified partnerships, and a stronger role for the Global South, including through BRICS. The disagreement should not be reduced to an inevitable bilateral confrontation: Brazil and the United States remain connected by extensive diplomatic and economic relations. Nevertheless, the US strategy illustrates that regional leadership is shaped not only by relations among South American states but also by the presence of an external power seeking to preserve its predominance in the hemisphere. Especially when this state is still the only official superpower in the World trying to remain this status and ready to use all abilities, resources and instruments it poses. Particularly, to impose additional tariffs on other states, just as Trump did in spring 2025, including Brazil, to change the status-quo both in bilateral and regional affairs.

The implementation of infrastructure projects also presents institutional and financial challenges. Brazil's own planning documents identify regulatory, environmental, logistical, and governance issues that need to be addressed in order to advance regional connectivity [5]. Moreover, regional integration requires sustained cooperation across changes of government and

political cycles. Another challenge is the historical fragmentation of South American institutions. Previous integration mechanisms demonstrated that political disagreements can interrupt regional cooperation. The renewed agenda after 2023 therefore represents not simply an expansion of Brazilian influence but also an attempt to rebuild mechanisms of dialogue and cooperation. These limitations suggest that Brazilian regional leadership should not be understood as dominance. Its effectiveness depends on Brazil's ability to transform its material and diplomatic resources into initiatives that other South American states consider beneficial and are willing to support.

Conclusions. Brazil's regional leadership in Latin America in the 21st century is based on the interaction of material capabilities, diplomatic initiatives, institutional participation, and regional development projects. Its most visible expression is found in South America, where Brazil has sought to coordinate political dialogue, strengthen economic integration, and develop regional infrastructure.

The Brasília Consensus of 2023 marked an important stage in the renewal of South American integration. Its significance was reinforced by the subsequent creation of the Subcommittee on South American Integration and Development and the development of five South American Integration and Development Routes [2; 3; 5]. These initiatives demonstrate that Brazil's regional role increasingly combines diplomatic agenda-setting with practical mechanisms of connectivity. At the same time, Brazil's participation in MERCOSUR and BRICS demonstrates the multidimensional character of its international role. At the regional level, Brazil contributes to economic and political coordination; at the global level, it promotes broader cooperation among developing countries.

Thus, Brazil's regional leadership in the 21st century can be understood primarily as the capacity to initiate, coordinate, and institutionalize cooperation rather than simply to exercise material power. Its long-term effectiveness, however, depends on the participation of neighbouring states, institutional continuity, and the ability to transform regional initiatives into sustainable and mutually beneficial outcomes.

The economic data reinforce this assessment: Brazil's GDP expanded markedly in nominal dollar terms between 2000 and 2024, although the fluctuations across individual years caution against equating nominal GDP with real growth [8]. Its advantage over Argentina provides a material foundation for influence, but MERCOSUR and bilateral economic ties also make cooperation with Argentina essential. Brazil's participation in ALADI, ACTO, the OAS, and CELAC further shows that its regional diplomacy operates through a network of institutions with different purposes. Meanwhile, Brazil's constitutional and defence-policy frameworks

emphasize regional integration and a peaceful South American environment, while the 2025 US National Security Strategy highlights the external constraints and geopolitical competition surrounding Brazil's ambitions [1; 11–13]. So, along with competition with Argentina for regional leadership, Brazil since 2025 also faces the challenge in this respect from the United States, which under the second presidency of Donald Trump reconsider the relationships with the states in South America and its role in the region of Latin America as a whole.

Bibliography

1. Ministry of Foreign Affairs of Brazil. (n.d.). Ministry of Foreign Affairs. Government of Brazil. https://www.gov.br/mre/en/
2. Ministry of Foreign Affairs of Brazil. (2023, May 30). Speech by the President of the Republic, Luiz Inácio Lula da Silva, at the meeting with presidents of South American countries – Brasília, 30 May 2023. Government of Brazil. Official speech
3. Ministry of Planning and Budget of Brazil. (2023). Subcommittee on South American Integration and Development: Activity report, June–September 2023. Government of Brazil. Official report
4. MERCOSUR. (2025, July 4). Brazil assumes the Pro Tempore Presidency of MERCOSUR. Official MERCOSUR page
5. Ministry of Planning and Budget of Brazil. (n.d.). South American Integration Routes. Government of Brazil. Official page
6. Ministry of Planning and Budget of Brazil. (2024, December 5). South American Integration Routes project presented formally in a meeting with neighbouring countries. Government of Brazil. Official article
7. BRICS Brasil. (2025, February 5). Brazilian presidency. Government of Brazil. Official BRICS Brazil page
8. World Bank. (n.d.). GDP (current US$): Brazil and Argentina. World Development Indicators. World Bank data Ministry of Development, Industry, Foreign Trade and Services of Brazil. (2025, March 17). ACE 14 – Brazil–Argentina. Government of Brazil. Official source
9. Ministry of Development, Industry, Foreign Trade and Services of Brazil. (2025, March 17). ACE 14 – Brazil–Argentina. Government of Brazil. Official source
10. Ministry of Development, Industry, Trade and Services of Brazil. (2022, March 23; updated 2023, ALADI. Government of Brazil. https://www.gov.br/siscomex/pt-br/informacoes/acordos-comerciais/aladi
11. Ministry of Defence of Brazil. (2025). National Defence Policy, National Defence Strategy, and National Defence White Paper. Government

of Brazil. https://www.gov.br/defesa/pt-br/assuntos/copy_of_estado-e-defesa/estrategia-nacional-de-defesa

12. General Secretariat of the Presidency of Brazil. (2024). Voluntary National Review: Brazil 2024. https://www.gov.br/secretariageral/pt-br/cnods/RNV_Brasil/english/VNR_BRAZIL_FULL.pdf

13. The White House. (2025). National Security Strategy of the United States of America. https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf

14. Organization of American States. (n.d.). Member states. https://www.oas.org/en/about/member_states.asp

15. Ministry of Environment and Climate Change of Brazil. (n.d.). Amazon Cooperation Treaty Organization (ACTO). Government of Brazil. https://www.gov.br/mma/pt-br/composicao/gm/assessoria-especial-de-assuntos-internacionais/assuntos-multilaterais

16. Kovalova, O. I. (2004). Політична інтеграція в Латинській Америці: генеза, ключові характеристики, детермінанти кризових тенденцій [Candidate dissertation]. Institute of World Economy and International Relations, National Academy of Sciences of Ukraine. National Library of Ukraine Vernadsky – bibliographic record

Редактор *А. Фесенко.*
Комп’ютерна верстка, дизайн обкладинки *Д. Кінаш.*
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна.*

Підп. до друку 11.11.2026.
Формат 60х84 $^{1}/_{16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 6,98. Обл.-вид. арк. 6,55.
Тираж 10 пр. Зам. № 7417.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003 м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: +380 (512) 50-03-32, +380 (512) 76-55-81,
e-mail: rector@chmnu.edu.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018